

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

נח

מאוצד שיהותנו זמאמדיו
של הרה"ג מו"ד המקובל
דבי בניהו ושישכר שמוזאלו שליט"א

התשפ"ה

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נהר שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמהה

לעילוי נשמת מר אבינו עטרת ראשנו
ראש ישיבתנו הקדושה "נהר שלום" תכב"ץ
האי חסידא קדישא ופרישא
עמוד התפילה ענוותן כהלל
שייף עייל שייף נפיק
ולא מחזיק טיבותא לנפשיה
כמוהר"ר **שלום אהרן שמואלי** זצוק"ל
ב"ר שמואל ורחל ז"ל
נלב"ע ביום שב"ק כ"ג סיון התשפ"ד

ולעילוי נשמת
אמנו היקרה הצנועה והחשובה
שזכתה לזכות את הרבים
ולהעמיד דורות ישרים מבורכים
מסרה עצמה למען התורה הקדושה
הרבנית הצדקנית
מרת **שולמית רחל שמואלי** ז"ל
בת נחמיה ומזל ז"ל
נלב"ע ביום השישי ז"ך אלול התשע"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרון הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשוון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

עכשיו
במחיר
עלות

חזר למלאי

סט הזוהר המפואר של
ישיבת המקובלים נהר שלום

עם תרגום ללשון הקודש
כולל זוהר חדש ותיקוני הזוהר

מהרו להזמין!

רחוב שילה 4 ירושלים

02-644-33-00

הלכות ותן טל ומטר לברכה

א. בארץ ישראל, שואלים על הגשמים בברכת השנים לומר ותן טל ומטר לברכה, החל מליל ז' בחשון בתפלת ערבית, ועד תפילת המנחה של עריו"ט הראשון של פסח ועד בכלל. ואם טעה ואמר ברכנו ולא שאל מטר ונזכר באמצע הברכה, אומר ותן טל ומטר לברכה במקום שנזכר, וממשיך על הסדר עד סוף הברכה וא. אמר ברוך אתה ה' קודם שחתם מברך השנים, יאמר למדני חוקיך, וחוזר לתחילת הברכה וב. ואם נזכר אחר שסיים הברכה קודם שהתחיל תקע בשופר, אומר שם ותן טל ומטר לברכה ודיו. ואם נזכר אחר שהתחיל תקע אין צריך לחזור, אלא יאמר בשומע תפילה ותן טל ומטר לברכה כי אתה שומע תפלת כל פה וכו' ג. ואם לא נזכר אלא עד אחר שסיים שומע תפילה, קודם שהתחיל רצה, יאמר שם ותן טל ומטר לברכה. ואם נזכר אחר שהתחיל רצה, אז חוזר לברכת השנים ואומר על הסדר, ואם לא נזכר אלא עד לאחר שאמר יהיו לרצון אמרי פי האחרון הסמוך לעושה שלום, אז אפילו שעדיין לא עקר רגליו, צריך לחזור לתחילת תפילת העמידה דו.

עיונים והארות

לומר שם ותן טל ומטר לברכה, ימתין עד שומע תפילה ויזכיר שם, אבל אם חושש שמא ישכח, יאמר מיד ותן טל ומטר, לפני שיתחיל ברכת תקע בשופר גדול. עכ"ל. ועיין בספר הלכה ברורה (שם) שיש לאומרו קודם שיאמר, תקע בשופר, וטוב שבברכת שמע קולנו קודם כי אתה שומע תפילת כל פה, יחזור ויאמר ותן טל ומטר לברכה על כל פני האדמה.

וטוב לכוין כאשר אומר ברכת ותן טל ומטר לברכה כוונה זו המובאת בסידור הרש"ש.

א. כ"פ מו"ר הראשל"צ בילקו"י (סי' קיז הלכה א, א).

ב. כ"ב בהלכה ברורה (סי' קיז הלכה טו) וכתב שם שלא מצא לאחרונים שדיברו על זה.

ג. בא"ח (שם). ובשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ז תשובה לב) כתב וז"ל: מי שטעה ואמר ברכנו בימות הגשמים, ונזכר מיד לאחר שסיים ברכת השנים, היכן יזכיר ותן טל ומטר לברכה. אם יודע בעצמו שכשיגיע לשומע תפילה יזכור שצריך

ב. מנהג הספרדים ועדות המזרח בברכת השנים, לומר בקיץ "ברכנו", ובחורף "ברך עלינו", וכוללים בה שאלת טל ומטר, והוא מנהג נכון על פי הקבלה. ובנוסח ספרד של האשכנזים, אומרים לעולם "ברך עלינו", אלא שבחורף כוללים בה ותן טל ומטר לברכה והו.

עיונים והארות

ק"ז) ובבית יוסף שם, הובאו חילוקי מנהגים, שמנהג אשכנז לומר לעולם "ברך עלינו", אלא שבחורף אומרים ותן טל ומטר באמצע הברכה, [וכן כתב בספר המנהיג סי' נו], ובספרד אומרים בקיץ "ברכנו" ובחורף "ברך עלינו". וכ"כ הרב ר' דוד אבודרהם. והריטב"א בהלכות ברכות (פרק ז הלכה ט) כתב, שתחלת ברכה אין לשנותה כלל, ולכן המשנים ברכת השנים שבתפלה מימות החורף לימות הקיץ אינו מנהג יפה. אלא לעולם אומרים ברך עלינו. ע"ש. וכ"כ עוד הריטב"א בחידושיו לתענית (ג א) וז"ל: וכבר כתבתי במסכת ברכות שברכת השנים שוה היא בימות החמה ובימות הגשמים וכו'. אבל בארצות הללו נהגו להחליף נוסח הברכה בין ימות החמה לימות הגשמים, ואין לנו סמך למנהגם. עכת"ד. אבל האר"י ז"ל בשער הכוונות (דף נא ע"ג) כתב, בקיץ יאמרו "ברכנו", ובחורף יאמרו "ברך עלינו", ושלא כאותם שנהגו לומר בין בקיץ בין בחורף "ברך עלינו". ע"כ. וכ"כ מרן החיד"א בברכי יוסף (סי' ק"ז סק"א) בשם גורי האר"י. וכ"כ בשלמי צבור (דף קכט ע"ב). ומשמע שיש לזה טעם על פי הקבלה. וכן מנהגנו. עכ"ל.

ד. בא"ח (שם). וכתב המשנה ברורה (סי' ק"ז ס"ק יט) אם נזכר אחר שאמר בא"י יסיים למדני חוקיך ויאמר ותן טל ומטר ואח"כ כי אתה שומע וכו'. וכ"כ הכה"ח (ס"ק מב).

והנה הבא"ח כתב, ואם לא נזכר אלא עד לאחר שאמר יהיו לרצון אמרי פי האחרון הסמוך לעושה שלום, אז אפילו שעדיין לא עקר רגליו, צריך לחזור להתחלת תפילת העמידה. אמנם הטור (סי' ק"ז) כתב שאם נזכר אחר שעקר רגליו, חוזר לתחילת התפילה. ואם לא עקר רגליו, לדעת הירושלמי חוזר לשומע תפילה ושואל בה, וכ"כ הר"ח. ולדעת בה"ג חוזר לברכת השנים, וכ"כ הרמב"ם והרא"ש. והסביר מרן בב"י שאם השלים תפילתו ואינו רגיל לומר תחנונים אחריה, אע"פ שעדיין לא עקר רגליו, כעקר דמי. ולכן אחר אמירת יהיו לרצון שקודם עושה שלום חשיב כעקירה, וצריך לחזור לתחילת התפילה. אבל אם רגיל לומר תחנונים, כל זמן שלא אמר יהיו לרצון שאחר כל תחנוניו חוזר לברכת השנים, ורק אם אמר יהיו לרצון חוזר לראש.

ה. ועי' בילקו"י (סי' ק"ז בהערה להלכה ב) למור"ר הראשל"צ שליט"א וז"ל: בטור (סי'

הלכות פתיחת ההיכל והוצאת ספר תורה

הלכות פתיחת ההיכל והוצאת ספר תורה

- א. משה רבינו תיקן להם לישראל שיהו קוראין בתורה ברבים בשבת ובשני ובחמישי שחרית, כדי שלא יהו שלשה ימים בלא שמיעת תורה^א.
- ב. מנהג נכון להדביק קלף עם ציור המנורה על דלתות ארון הקודש מבפנים שזה מגן מכל פורענות ומכל גזירות קשות ורעות שלא יבואו^ב.
- ג.

עינים והארות

לרבינו בעל הרוקח זי"ע שכתוב בתוך דבריו: "ואם יצייר בבהכ"נ בארון הקודש יגין בעד גזירה לקהל". וכן שם "והרואה אותו מצוייר בצורת מנורה ימצא חן וחסד בעיני אלקים ואדם", וכן ראיתי בשו"ת צמח צדק (הקדמון סי' ג) שכתב שנהגו כן בכל קהלות ישראל להדביק קלף עם ציור המנורה על דלתות ארון הקודש בפנים, שזה מגן מכל פורענות. וע"פ זה כתב בשו"ת משנת יוסף (ה"ד סי' לב) דהנכון לחדש מנהג זה. וכ"כ בפסקי תשובות (או"ח סי' א אות ה). וכן המנהג בישיבתנו הקדושה ששמנו בארון הקודש מבפנים בדלתות הארון למנצח בצורת המנורה וזה דבר חשוב מאד, וכן צריכים לנהוג בכל בתי הכנסת, וראיתי ב"ה בימינו יש מקומות שעשו בדלתות הארון מבחוץ למנצח בצורת המנורה באותיות גדולות מאירות עינים ממתכת בציפוי זהב או בחומר אחר וזה דבר טוב מאד אשריהם ואשרי חלקם.

א. **בן** הוא לשון הרמב"ם (פי"ב מהלכות תפלה ה"א). וברמב"ם כתב ש'משה' תקנהו, ובגמרא בבא קמא (פב.) איתא ש'נביאים' שביניהם תיקנהו. וז"ל הגמ' "וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים, דורשי רשימות אמרו אין מים אלא תורה, שנאמר (ישעי' נה, א) הוי כל צמא לכו למים, כיון שהלכו שלשת ימים בלא תורה נלאו, עמדו נביאים שביניהם ותיקנו להם שיהו קורין בשבת, ומפסיקין באחד בשבת, וקורין בשני, ומפסיקין שלישי ורביעי, וקורין בחמישי, ומפסיקין ערב שבת, כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה.

ו**מבאר** הכסף משנה (אות א) "מה שאמרו עמדו נביאים' שביניהם ותיקנו, כתב רבינו - משה רבינו ע"ה שהוא היה הנביא הגדול, וכל נביאים שבדור בית דינו הוא, ועוד שלא עשו דבר אלא בהסכמתו, ואם כן אליו ראוי הדבר ליחס העינין.

ב. **בעינין** צורת המנורה כתב בספר "יראת אל"

נהגו לכבד בפתיחת ההיכל והוצאת הספר תורה מהארון את רב בהכנ"ס או חכם גדול בתורה וכן חתן בתוך ז' ימי המשתה^ג. או אדם שאשתו בחודש התשיעי^ד.

ד. באופן פתיחת הפרוכת יש נוהגים לפתחו מימין לשמאל. ויש נוהגים לפתוח הפרוכת מצד שמאל לימין^ה, וכן עיקר^ו.

עיונים והארות

ברוב המקומות משמאל לימין, וצ"ע), ובדרכי חיים ושלוש (אות קצה) שכן נהג הגה"ק ממנוקאטש צ"ל, ופשוט שכל שיש איזה סיבה שנוח יותר אם יגללו הפרוכת לצד מסוים יש לעשות כן כי כאמור יש סימוכין לכאן ולכאן. (פסקי תשובות סי' קלד הערה 53).

ו. והמעם הוא שכל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין. וכמו שנוהגים בחנוכה. וכפי שפסק מרן השו"ע בהלכות נשיאות כפים (סי' קכה סעי' יז) כשמחזירין פניהם, בין בתחלה בין בסוף, לא יחזירו אלא דרך ימין. וכיוצא בזה כתב בב"י (שם) וז"ל: וראיתי טועים לפרש בלשון זה דהיינו לומר שצריך להחזיר פניהם לצד שמאל ושיבוש הוא בידים ואין להם על מה שסימוכו אבל הדבר פשוט דהיינו לומר שיחזיר פניו לצד ימינו. ומטעם זה כשמוציאין ספר תורה מההיכל להוליכו לתובה מוליכין אותו דרך צפון וכשמחזירין אותו מהתובה להיכל מוליכין אותו דרך דרום שההיכל במזרח והתובה במערב וכשמוציאין אותו מההיכל האוחז אותו מחזיר פניו לתובה ואחוריו להיכל נמצא שיד ימינו לצד צפון וכשאוחז אותו מהתובה להוליכו להיכל נמצא שיד ימינו לצד דרום ועל דרך זה מקיפין התובה בימות החג העומדים במזרח מצפון למערב דרום מזרח לפי שהמקיפים אחוריהם להיכל שהוא במזרח נמצא שיד ימינם לצד צפון והעומדים במערב מקיפים מדרום למזרח וכו' לפי שאחוריהם למערב נמצא שיד ימינם לצד דרום וכן כתוב בתרומת הדשן (ח"א) סימן צ"ח. עכ"ל.

ג. כ"ב האמת ליעקב (הלכות ס"ת אות ו) והגאון החיד"א בלדוד אמת (סי' ד אות ו), ושכ"כ רבנו האר"י בשעה"כ (דף מח ע"ד) והענין הוא כי שגבוה מאוד מעלת פתיחת ההיכל וסודותיה והאורות המתגלים על ידה, והוא שע"י פתיחת דלתות ההיכל גורם בקיעת יסוד הבינה וגילוי החסדים ומתגלה היסוד דחכמה הרומז לס"ת ואורו גדול מאוד.

ד. כ"ב החיד"א (עבודת הקודש, אות ז), ומנהג העיר שמי שנכנסה אשתו בחודש הט' לעיבורה, נזהר לעשות החודש ההוא מצות פתיחת ההיכל, והוא מנהג יפה, ויש לו סמך על דרך הסוד. והביאו כה"ח (סי' קלד ס"ק י"ב).

ה. כ"ב הפרישה (סי' קכה סוף אות כג) וז"ל: וגם כשפותחין הארון ומסירין הפרוכת יש נוהגין שמסירין מצד צפון לדרום והוא הפנייה מצד שמאל לימין ויש אומרים כדרך שבני אדם כותבין והיינו שישלוט בידו הימנית שמצדו יאחז הפרוכת ויגללנה לצד שמאל דוגמא בהליכה עקירת רגל ימין. ולפי מה שכתב ב"י לעיל סימן קכ"ג (ד"ה וכתוב) דנותנין שלום לצד שמאל תחלה ולית ביה משום כל פינות יהיו לצד ימין כיון דאינו פונה לשום צד הכי נמי בפתיחת ופינת פרוכת מצפון לדרום אין קפיידא דהא גם כן אינו פונה. עכ"ל.

ו. בלקט הקמח החדש (ס"ק ג) דברוב המקומות נוהגין לגלול הפרוכת מימין לשמאל, כפי דרך הכתיבה שלנו (אם כי לענין נר חנוכה המנהג

ה. פתיחת ההיכל מעלתה גדולה מאד, כי נבקע יסוד דבינה ומתגלים החסדים ומאירים אור גדול ומתמתקים הדינים. ובעת פתיחת ספר התורה מתגלה אור יסוד החכמה, ומתגלים החסדים והגבורות שבתוכו הנקראים תורה שבכתב, ולכן הוא עת רצון גדול!

עיונים והארות

הנתון במקום ההוא כנודע, ובקיעה זו היא ענין פתיחת תיק הס"ת עצמו שיתגלה הארת התורה הכתו' בתוכו לחוץ אל כל הקהל כנודע. ואח"כ בעת שקורין בתורה אז הוא יוצא האור שבתוכו לחוץ שהיא התורה עצמה שנקר' אור, וזהו היותר אמיתי אצלי מדרך הראשון. עכ"ל.

ובתב בסידור הרש"ש לומר התפלה בשעת פתיחת ההיכל שזו תוארה: יהי רצון מלפניך ה' או"א שבכח סגולת פתיחת ההיכל [שההיכל הוא יסוד דאימא], יבקע יסוד דאימא עם החסדים שבו אשר הם מתפשטים במלכא קדישא [הוא הז"א], וילבישו ויקיפו את היסוד דאבא בתוכם, ועל ידי זה יצא אור היסוד דאבא מחוץ ליסוד דאימא אל תוך גופא דמלכא קדישא, ובכח סגולת פתיחת הספר תורה יבקע יסוד דמלכא קדישא. ויצאו החסדים והגבורות שבתוך יסוד דאבא, ומתגלה הארתם לחוץ להאיר ביעקב העומד שם. ויהי רצון מלפניך ה' או"א, שמן האור ההוא ימשך עלינו ועל נפשינו רוחנו ונשמותינו ליראה ולאבהה את שמך, והאר עינינו בתורתך ובעמקי סודותיך ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים, ומחכמתך תחכמנו, ויקויים בנו מקרא שכתוב נתתי את תורתך בקרבם ועל לבם אכתבנה. ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. ויהי נועם וגו'.

זה השער לה' צדיקים יבואו בו. אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב. יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפון קרית מלך רב. מי יתן

וע"כ נכון יותר לפתוח את הפרוכת ההיכל משמאל לימין כמו בהדלקת נרות חנוכה.

ובן הוא דעת בעל הדרישה (סי' תרנ"א אות א) וז"ל: בתשובת מהרי"ל (סי' מ) כתב בלובל נ"ל להקיף דרך ימין כשמנענעין מנענעין למזרח דרום מערב צפון וכו' ודלא כאיכא דמפכי להו ולא ידענא טעמם עכ"ל וכן נוהגים. וטעמא דמהרי"ל הוא דכל פינות שאתה פונה תפנה לצד ימין (יומא נח ב) וכן בנר חנוכה אנו מדליקין כסדר כתיבת הגוים מצד שמאל לימין וכן פותחין הפרוכת שלפני הארון וכן היה הכהן מטיב ומדליק הנרות עכ"ל. וכאן אכן גילה דעתו להלכה בפירוש, שפותחין משמאל לימין.

ובן פסק בתיקון סופרים איש מצליח וכתב שכן דעת מו"ר מופת הדור.

ז. **כתב** רבנו האריז"ל בשעה"כ (דף מח ע"ד) וז"ל: אמנם היותר נלע"ד ששמעתי בבירור ממוז"ל הוא באופן זה, כי הבקיעה הא' היא בקיעת היסוד דאימא, והחסדים אשר בו אשר מתפשטים בז"א ומלבישים ומקיפים את היסוד דאבא בתוכו כנודע, וע"י בקיעה זו דיסוד דאימא יוצא אור היסוד דאבא מחוץ ליסוד דאימא אל תוך גוף ז"א, והבקיעה זאת היא ענין פתיחת ההיכל להוציא הס"ת מתוכו כי ההיכל הוא יסוד דאימא, אשר בתוכו הס"ת שהוא היסוד דאבא, ואח"כ באה הבקיעה הב', והיא בקיעת היסוד דז"א עצמו שיצא האור של היסוד דאבא לחוץ אל יעקב

1. איתא בזוה"ק (פר' ויקהל דף רו ע"א) שבשעה שמוציאים הס"ת מהארון נפתחים בשמים שערי רחמים ומעוררים את האהבה למעלה, ומסוגל מאוד שיקובל בקשתו¹. וכתבו בספרים שלא ידבר שיחה בטלה ולא יעסוק בצרכי עניניו, בשעה שמוציאין הס"ת, כי הוא בזיון התורה².
2. צריכים לעמוד בשעת הוצאת הספר תורה עד שיוליכנו למקומו על הבימה, ויש להזהר בזה מאוד³. והעומד מפניה זוכה ליראת שמים⁴.
3. כאשר מוציאים הספר תורה מן ההיכל, יש ענין גדול וסוד גדול להלביש עליו הרימונים. ובעת שמושימים את הרימונים, יאמר פסוק (שיר השירים ג, יא) "צאנה וראנה בנות ציון במלך שלמה, בעטרה שעטרה לו אמו, ביום חתונתו וביום שמחת לבו"⁵.

עיונים והארות

1. **כ"ב** השו"ע (יו"ד סי' רפב סעי' ב) וז"ל: הרואה ס"ת כשהוא מהלך, חייב לעמוד לפניו, ויהיו הכל עומדים עד שיעמוד זה שמוליכו ויגיענו למקומו, או עד שיתכסה מעיניהם. וכתב בב"ח (או"ח סי' קמו), צריך לעמוד משעת הוצאה עד שיוליכנו למקומו על הבימה, כדאיתא בקידושין (ג:) מפני לומדיה עומדין מפניה לא כל שכן, ואח"כ יושבין, וחוזרין ועומדין כשמחזירין אותו למקומה.

ובחופת אליהו רבה (שער ג) כתב, "שלשה דברים מקצרים ימיו ושנותיו של אדם, מי שנותנין לו ספר תורה לקרות ואינו קורא, כוס של ברכה לברך ואינו מברך, והמנהיג עצמו ברבנות. וי"א אף מי שרואה ספר תורה ואינו עומד מפניו.

יא. **כ"ב** בשו"ת דבר יהושע (ה"א סי' פז).

יב. **כתב** האריז"ל בפרי עץ חיים (דף עב ע"ב) וז"ל: סוד תרין רמונים, כבר נודע כי הז"א שהוא בן אבא ואימא, הוא בחינת התורה שנובלת חכמה של מעלה תורה.

מציון ישועת ישראל בשוב ה' שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל. ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה. עכ"ל.

ת. **בצרו**ר החיים (מערכת ש אות קסט) הביא מהרה"ק המקובל ר"ש מאוסטרופולי זצ"ל, קבלה ממנו ז"ל אשר בשלשה זמנים הללו מסוגל מאוד שיקובל בקשתו, היינו בעת פתיחת ארון הקודש, ובעת הגבהת הספר תורה, ובעת נשיאת כפים, על כן מי שיש לו איזה בקשה יבקש בעיתים הללו, ובטח יקובל תפלתו.

ט. **וכ"ב** בסדר היום (קריה"ת בשבת, בד"ה אחר שהתפלל), מוציאים ספר תורה, ואל ידבר דברים ושיחה בטלה או יעסוק בצרכי עניניו כי זה היא ביזוי התורה.

והחיד"א בעבודת הקודש (סי' ג, אות ז) כתב, אל ידבר בעוד שמוציאין ספר תורה, כי שעה זו הוא שעת רחמים, ויש סוד גדול.

ט. צריך ללוות את הס"ת עד התיבה, ולנשקו, ולהסתכל בו מקום שיוכל לקרוא האותיות, ויש בזה תועלת לנשמת האדם.^י

עיונים והארות

וז"ל: כשמוציאין ס"ת מן ההיכל, פותחין אותו ומראין אותו לכל הקהל, וצריך שכולם ישתחוו לס"ת כשהוא פתוח אפילו נשים וטף, ויאמרו זאת התורה וכו', אל שדי אמת, משה אמת ותורתו אמת. והטעם, כי התורה נתנה לנו מעולם הבריאה, ששם מאיר א"ל שד"י ושם סוד הבינה, שה"ס שם אהי"ה שמספרו כ"א. וכ"א פעמים אהי"ה עולה מספר אמת, ולכן משה שנתנה תורה על ידו ונקראת על שמו, הנה מספר שמו עולה א"ל שד"י. ואם האדם עומד במקום שאינו יכול להפסיק בדבור, ישתחוה בלבד. וראיתי בספר אחד שכתוב שם, טוב שיסתכל האדם בתיבה שיהא אות ראשון שלה כמו אות ראשונה שבשמו. ומצאתי כתוב שבשבת בשחרית, ישתחוה לס"ת שבעה השתחויות כנגד העולין, וכן כל זמן יהיו ההשתחויות כנגד העולין לס"ת, ונכון הוא. עכ"ל.

יג. **כתב** בשעה"כ (דף מ"ג ע"ג) וז"ל: מורי היה נוהג לנשק הספר תורה וללוותו לילך אחריו כשמוליכין אותו מן ההיכל אל התיבה לקרות בו, ואחר כך היה נשאר שם סמוך אל התיבה עד שהיו פותחין הספר תורה ומראין אותו לקהל כנועד, ואז היה מסתכל באותיות הספר תורה ממש, והיה אומר שעל ידי הסתכלות האדם מקרוב כל כך שיוכל לקרוא האותיות היטב, על ידי זה נמשך אור גדול אל האדם. ואחר כך היה חוזר למקומו הראשון ויושב שם מיושב עד סיום קריאת הפרשה, ולא כאותם הנוהגים לעמוד. עכ"ל.

והנה ידוע כי בן היקר ירית תרין עטרין מסטרא דאבא עטרא דחסד, ומסטרא דאמא עטרה דגבורה, וכנגדן אנו משימין על ספר תורה שני רמונים, וכשמישים רמון ורמון יכוין רמון ימין בעטרא דחסד, וברמון שמאל בעטרא דגבורה.

ענין התרין רמונים, כי הנה הספר תורה הוא דיוקנא דז"א, ובצאתו מההיכל הוא כעין יצאות ז"א ממעי אמו, ואז יוצאת הארה מז"א שהוא מושפע באותו שעה מן אריך אנפין כתרה של תורה, וכאשר מניחין עליו הרמונים יכוין ב' עיטרין דאבא ואימא, והם רמונים שלו, וחסד כולל ה' חסדים, גבורות כולל ה' גבורות, ואז הוא עת רצון, והמגדל (הבימה) הוא בסוד אדנ"י, וספר תורה בסוד הוי"ה. עכ"ל.

ונוכר זה בזוה"ק (פ' פנחס ברעיא מהימנא דף רנו ע"ב) וז"ל: ונוהגין למעבד ישראל עמה חדוה ואתקריאת שמחת תורה, ומעטרין לספר תורה בכתר דיליה [היינו רמונים], רמז לספר תורה לתפארת שכינתא עטרת תפארת. עכ"ל.

וכתב הכה"ח (ס' קלד ס"ק יב) שבמקום שנהגו דפתיחת שערים גדול ממצות רמונים, אין לבן ולתלמיד לפתוח כשאביו או רבו עושים מצות רמונים אלא אם כן מחלו וכו', וכך הוא לפי דברי האריז"ל דפתיחת שערים הוא גדול מהלבשת רמונים. עוד כתב כה"ח בשם החיד"א (שם) דיש נוהגים שכשנכנסת אשתו בחודש ט' לעיבורה לעשות בחודש ההוא מצות פתיחת ההיכל, והוא מנהג יפה ויש לו סמך ע"פ הסוד, עכ"ל.

וכתב מו"ר הבא"ח (ש"ב פ' תולדות אות טז)

י. מנהג הספרדים, להוציא הספר תורה מההיכל כשהוא פתוח, ומוליכים אותו מההיכל לתיבה כדי שכל הציבור יראו הכתב. וכשמגיע הספר תורה לתיבה, מגביהים אותו, ומראים הכתב לכל הציבור, וטוב שיראה אות הראשונה של שמו יי.

עיונים והארות

ויטול שכרו, אוי לאותה בושה לאותם שרפו ידיהם מן התורה ומהמחזיקים בלומדיה, מה יעשו כי יקום אל וכי יפקוד מה ישיבוהו, כי ספר תורה יתבע עלבונו, כמאמר החסיד, אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, וישיתו את לבם בעת ההיא, כי בזכות התורה הוא הקיום, וההעדה שיש לנו בגלות המר הזה כבשה אחת בין שבעים זאבים, וגם קיום כל העולם בכללו תלוי בתורה, כמאמר הכתוב אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי. ובכן בשיתו כל אלה נגד עיניו יכופ כל איש כאגמון ראשו לפני הספר תורה ויעמוד באימה וביראה, ואזני כל העם יהיו קשובים אל ספר התורה, עכ"ל.

ובשערי אפרים (שערי סעי' ד) כתב, דנהגים שכל אחד מקרב עצמו קצת לראות הספר תורה משום ברוב עם, וכל המתקרבים נושקים הספר תורה בפה ואומרים ישקני מנשיקות וכו', ואם אין יכול לנשק בפה ינשק ביד. ובסידורים מלגלג על נשיקת היד, וליתא, דכיון שניכר שעושה זה שמנשק בידו במקום שיגע בספר תורה שפיר דמי לעשות כן, שמראה כאילו על ידי הנגיעה בספר תורה נדבק ביד רושם של קדושה ולכן מנשק שם. וכן העולם נוהגין כשממשמשין ביד בתפילין משום היסח הדעת או כדי לתקנם כשזזו ממקומם נושקים ביד, וענין נשיקה הוא חיבור לטהרה ויש בזה משום חיבוב המצוה, עכ"ל.

יד. **כ"ב** בשו"ת ישכיל עבדי (ה"ח דף נב ע"ב) וז"ל: אני ראיתי בעצמי בק"ק בית אל בעיר

נמצא שעל פי הסוד צריך לפתוח ולהגביה הספר תורה קודם הקריאה, ולא כדעת הרמ"א (סי' קל"ד סעי' ב) שכתב שיש לעשות הגבהה בסוף הקריאה.

וכתב רבנו האריז"ל בפע"ח (דף עב ע"ב ד"ה סוד) וז"ל: וכאשר מוליכין אותו [היינו את ספר התורה] צריך לחבקו להורות שהוא תפארת דז"א, והוא בין תרין דרועין [היינו שתי ידיו של המחבק המושיט שתי ידיו (שהם חסד וגבורה) לאחוז ולחבק הספר תורה] דז"א.

והרב חמדת ימים (חלק שבת פרק יב דף עז ע"ג) כתב וז"ל: ועיקר גדול הוא לחבק הספר תורה בשתי זרועותיו ולנשקו נשיקין דרחימו, ולא כמו שנוהגים ליגע ביד ולנשק היד כי זה מנהג בורות, וחכמי המדע בקל ישיכילוהו, כי כן ספירת תפארת הוא ישראל סוד התורה נתון ביד החסד ובין הגבורה מברייח מן הקצה אל הקצה, ולרמז זה יחבקנו גם הוא בזרוע ימין ובזרוע שמאל, ויאמר "שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני", ויסמוך "תכבדך כי תחבנה". ובשעת הנישוק יאמר הפסוק "מי יתנך כאח לי יונק שדי אמי אמצאך בחוץ אשקך גם לא יבוזו לי".

וראוי לכל חרד לדבר ה', לשית לבבו בשורשי הדברים למעלה, וגם כל העם מורא יעלו על ראשם, כי כאשר מוציאין הספר תורה ומעלין אותו לבימה, יהרהרו בתשובה, וישיתו את לבם כי ספר התורה הוא העד לכל באי עולם, כמו שכתוב (גמ' ע"ז ב). לעתיד לבוא הקב"ה מביא ספר תורה בחיקו ואומר, כל מי שעוסק בתורה יבוא

עיונים והארות

שזכר מור"ם ז"ל בהגה"ה. ואני אמרתי מנהג עירנו שלא לפתוח פעם שנית הס"ת כשמחזירין אותו להיכל הוא מנהג יפה ומתוקן ע"פ הסוד, יען כי מפורש בדברי רבנו ז"ל בשער הכונות, דפתיחת הס"ת הוא שיתגלה הארת התורה הכתובה בתוכו לחוץ אל כל הקהל, ואח"כ בעת שקורין בתורה, אז יוצא האור שבתוכו לחוץ שהוא התורה עצמה שנקראת אור. וכתב עוד שם אח"ז ז"ל: והנה הארה זו אינה נשארת כך רק לפי שעה, ואח"כ חוזרין ומתעלמים בפנים כמתחילה, ולכן תיכף אחר הקריאה סוגרין הס"ת ומחזירין אותו למקומו תוך ההיכל עכ"ל. ולפ"ז נראה מנהג עירנו נכון שסוגרין אותו תיכף אחר הקריאה, ותו אין טעם ראוי לפתיחתו, אחר שעשו בסגירה רמז להתעלמות האורות בפנים. עכ"ל.

ומו"ר מופת הדור בהליכות עולם (ח"ג פרשת תולדות הלכה ז) כתב דמנהג ארץ ישראל להחזירו מן התיבה כשהוא פתוח. ושם בהערות כתב ז"ל: והנה נשאלתי מאת ידידי הרה"ג המזכה את הרבים רבי אברהם מונסה (נר"ו) [זצוק"ל] על אודות מנהגינו להחזיר הס"ת מן התיבה להיכל כשהוא פתוח, שהרה"ג רבי נסים כדורי (נר"ו) ביטל המנהג הזה באיזה בית כנסת, וציוה לעשות כמנהג בגדאד להחזיר הס"ת כשהוא סגור, (וכמ"ש הרהמ"ח כאן). והטעם ע"פ הסוד, שכאשר מוציאים הס"ת יש גילוי האורות למסתכלים בכתב הס"ת, כמ"ש בשער הכונות (דף מח ע"ד) בשם האר"י. אבל בחזרת הס"ת שאין הטעם הנ"ל שייך, יש להחזירו כשהוא סגור. והנה אי משום הא לא איריא, שאין ראוי לבטל מנהגים בשביל כך, כי לא נאמרו דברים אלו אלא למצניעיהם, והרי האשכנזים נוהגים להראות כתב הס"ת רק "לאחר" קריאת הס"ת, וכמ"ש הרמ"א

העתיקה, שהרבנים היו עומדים במקומם על הספסלים, והאוחז בס"ת היה מקיף אותה סביב סביב ובכל הצדדים, שיראו אותה כל הרבנים העומדים במקומם.

וב"כ בנתיבי עם (דף כב) וז"ל: המנהג בירושלים ת"ו שמקיפין בספר תורה פתוח בכל בית כנסת, וגם כשמוציאין שני ספרים המנהג לסבב בשניהם פתוחים, וכתב שם הרב פרי האדמה דלא צריך למיעבד הכי, ובס"ד כתב דאין להשתדל לחוק מנהג זה, אלא הנח להם ומה שירצו יעשו, עכ"ל.

ובתב מו"ר הבא"ח (שם אות טז) וז"ל: והנה בשער הכונות מפורש מנהגו של רבנו האר"י ז"ל בהוצאת ס"ת כך הוא, מנשק הס"ת ומלווהו ללכת אחריו כשמוליכין אותו מן ההיכל אל התיבה לקרות בו, ואח"כ היה נשאר שם סמוך אל התיבה עד שהיו פותחין את הס"ת ומראין אותו לקהל, ואז היה מסתכל באותיות הס"ת ממש, והיה אומר שע"י הסתכלות האדם מקרוב כ"כ שיוכל לקרוא האותיות היטב, עי"ז נמשך אור גדול אל האדם. ואח"כ היה חוזר למקומו הראשון, ויושב שם מיושב עד סיום קריאת הפרשה, ולא כאותם הנוהגים לעמוד בקריאת הס"ת, ע"כ יע"ש. ופה עירנו בגדאד נוהגין לפתוח הס"ת להראותו לקהל בעת שמוציאו מן הארגז שבכותל בתוך ההיכל, ופתיחה זו אינה נראית לכל הקהל, ואח"כ מוליכין הס"ת לתיבה אשר באמצע בית הכנסת, ופותחין אותו ומראין לקהל בארבע רוחות התיבה שני פעמים בזא"ז, ואח"כ מניחים אותו על הכסא שבראש התיבה לקרות בו, ואחר שגומרין הקריאה סוגרין התיק, ואין פותחין אותו להראותו לקהל בעת שמוליכין אותו מן התיבה להיכל כמנהג מקומות אחרים

יא. וצריך שכולם ישתחוו לס"ת כשהוא פתוח אפילו נשים וטף, ויאמרו זאת התורה וכו', אל שדי אמת, משה אמת ותורתו אמת. והטעם, כי התורה נתנה לנו מעולם הבריאה, ששם מאיר א"ל שד"י ושם סוד הבינה טו.

יב. בהסתכלות בס"ת ילבש חרדה ובושה על פגם העיניים, ויעשה תשובה, כדי שיסתכל בהס"ת, שהוא תיקון לפגם העיניים אחר התשובה, שלא יפגום בעיניו, בין בהסתכלות בין בגאווה בעיניים רמות שמסלק את השכינה, ואחר כך ישא עיניו להביט בס"ת ואז ראייתו והבטתו בס"ת ודאי היא שתרחם טו.

עיונים והארות

כי גם בחזרה נמשכת הארה קדושה למסתכלים באותיות התורה, מקדושת האותיות שהיא הארת התורה. ע"כ. נמצא שאפילו ע"פ הסוד ראוי להחזיר הס"ת להיכל כשהוא פתוח. וא"כ פשיטא שלא נכון לבטל המנהג. וכבר אמרו ע"ז עושה חדשות בעל מלחמות. וע"ע מש"כ בשו"ת יביע אומר (ח"ז האי"ח סי' טז בהערה). ע"ש. עכ"ל.

טו. בא"ח (שם אות טז).

טז. כ"ב בספר דבר בעתו להגה"ק ר' מרדכי ששון זצ"ל (הנהגות יום ש"ק) וז"ל, "בהסתכלו בס"ת ילבש חרדה מה שפגם בעיניים רמות ובהילוכו אחר עיניו, "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", ועתיד ליתן דין וחשבון על שהחשיך עיני הנשמה, ועתה כשרואה הס"ת ילבש חרדה ובושה ויעשה תשובה, כדי שיסתכל בהס"ת שהוא תיקון לפגם העיניים אחר שעשה תשובה, ואם לא הרהר ועשה תשובה, איך ישא עיניו להביט בס"ת שהוא כמו עז פנים, כעבד ססרה על אדונו שאינו יכול להסתכל בפניו כי אם עיניו למטה, כי אם ראה יראה אותו וידבר בעיניו הנשואות לו כמה הוא חצוף, ואפילו משה רבינו ע"ה "ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלקים" אין

בהגה (סי' קלג ס"ב), וכתב הב"ח שכן עיקר. וכ"כ בשירי כנה"ג (הגב"י אות ב), שמנהג נכון הוא, מפני שהמון העם חושבים שראיית הס"ת כשהוא פתוח עדיפא מן הקריאה, לכן כדי שיתעכבו שם כדי לראות הס"ת ישמעו הקריאה בס"ת ואח"כ מראים כתב הס"ת לעם. וכ"כ הרב אמת ליעקב אלגאזי (דף י' ע"ב, אות ב) ומרן החיד"א בס' לדוד אמת שם, ובספר בית עובד. ובשו"ת מהרי"ץ דושינסקי (סוף סי' י) כתב שמנהג זה מוכח בש"ס, אבל טוב לעשות כן ב' פעמים לפני קריאת הס"ת ולאחריה. ע"ש. (וע' למרן החיד"א בספר ככר לאדון סי' ה), והוא בדברינו לקמן פרשת ויצא אות ב). ושו"ר בשו"ת ישיביל עבדי חלק ח (סי' כד אות ה), שהביא דברי הרה"מ שמנהגם להחזיר הס"ת כשהוא סגור, ע"פ הטעם הנ"ל ע"ד הסוד, וכתב, ונ"ל שיש טעם למנהגינו שנוהגים גם להחזירו כשהוא פתוח, מפני שכל דבר שבקדושה גם כשמסתלק, עם כל זה נשארת רשימו של האורות במקומו, וכמ"ש בספר שמן ששון וכו', והארת התורה שחופפת על האותיות, נשארת היא באותיות, ואינה זזה משם לעולם, וכל זמן שפותחים הס"ת, היא מאירה לכל המסתכלים באותיות הקדושות, ולכן נכון הוא המנהג שנהגו גם בהחזרת הס"ת להיכל להחזירו כשהוא פתוח,

עיונים והארות

התשובה הגמורה, ואז ראייתו והבטתו בס"ת כדאי היא שתרחם". גם בראשית חכמה (שער הקדושה פ"ח אמ"ב) כתב "כי תיקון העיניים בהיות האדם מסתכל בהם לקרות בתורה, בפרט בתורה שבכתב ובפרט מן הפרט כשעולה לקרות בס"ת בבית הכנסת". והביא דבריו הגאון הגדול משגיח דשיבת פורת יוסף גאולה כמוה"ר אורי כהן שליט"א בספרו "למען שכונתך" (ח"א פרק ה הלכה פב) עי"ש.

ירא אלא מהחטא, שנתיירא מרע"ה שמא יש בידו עוון אשר חטא, ואיך ישא עיניו ויביט אל האלקים, שאין מן הראוי להסתכל בו, עד שקראו הקב"ה ודבר עמו, וכן יהרהר בתשובה על פגם שפגם בעיניו עילאין, ולא נתבייש מהם, ולכן עתה יעשה תשובה גמורה שלא יפגום בעיניו, או בהסתכלות או בגאווה בעיניים רמות שמסלק את השכינה, ואחר כך ישא עיניו להביט בס"ת באימה בחרדה אחר הרהורי

מאמרי הזוה"ק

זוהר חדש דף כ"ח ע"א

וַיִּבְאוּ אֶל נֹחַ אֵל תְּהִבָּה. (בראשית ז') רַבִּי יוֹחָנָן פְּתַח, (תהלים ס"ה) אֲשֶׁרִי תִבְחַר וּתְקַרֵב יִשְׁכֵּן חֲצִירֶיךָ נִשְׁפָּעָה בְּטוֹב בֵּיתֶךָ קֹדֶשׁ הַיְכָלְךָ. בֹּא וּרְאֵה, כַּמָּה יֵשׁ לְאָדָם לַיּוֹחֵר, וְלַבְדוּק עֲצָמוֹ וּמַעֲשָׂיו בְּכֹל יוֹם וַיּוֹם.

הַיֵּאֵךְ קָם בְּצַפְרָא יֵימַר, כֹּאשֶׁר הָאָדָם קָם בְּבוֹקֵר יֹאמַר, יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי, שְׂיֵהָא לְפִי נְכוֹן וּמְסוּר בְּיָדֵי, שְׂלֵא אֲשַׁכְחֶךָ. אוֹשִׁיט רְגְלוֹהֵי לְמִיּוֹל כְּשִׁמוּשֵׁיט רְגְלֵיו לִלְבַת, יַעֲיִין בְּצַעְרֵי רְגְלוֹהֵי, דְּלֵא יִשְׁוֹטוֹן לְאַבְאָשָׂא וְיִסְתַּכַּל וְיִתְבּוֹנֵן בְּרְגְלֵיו לְהִיכֹן הוּא צְרִיךְ לִילֵךְ הַיּוֹם שְׂלֵא יִשְׁוֹטוֹ בְּרַחוּבוֹת לְהַרְעָ. אֲזִיל לְדַבֵּר מְצוּהָ, יְרַהֵט הוֹלֵךְ לְדַבֵּר מְצוּהָ יְרוּץ. שְׂנַאֲמַר (הוֹשַׁע י"א) אַחֲרֵי יְהוָה יִלְכוּ כְּפֹאֲרֵיהָ יִשְׂאֲנֵן. וְאַפְלוּ בְּשֵׁבֶת מְצוּהָ לְמִירְהַט לְרוּץ. עֵבֶר כָּל יוֹמָא, צְרִיךְ לְמַבְדֵּק גּוֹפִיָּה, מַה דְּעֵבֶר בְּתַהוּא יוֹמָא עֵבֶר כָּל הַיּוֹם וְהַגִּיעַ הַלֵּילָה צְרִיךְ לְבִדּוֹק עֲצָמוֹ מַה שֶּׁעָשָׂה בְּכֹל אוֹתוֹ הַיּוֹם, וְאִי וְאִם צְרִיךְ יַעֲשֶׂה מִיָּד תְּשׁוּבָה עָלָיו קוֹדֵם שְׂיִישׁוּן.

עיונים והארות

א. כל צדיק וצדיק יש לו ב' רוחין. והכוונה לב' נשמת אדה"ר קודם שחטא לכן היה אז גם שר נשמות כ' דות יש רק בחינה אחת והיא ת"ת י"ח ומושל על כל העולם שלמעלה כמו עתה כ"י דז"א. אבל נשמה הבאה מהבינה יש בה ב' היתה לו נשמה דאצילות. ושתי הנשמות הן אחת

אָמַר רַבִּי אַבְהוֹ, בַּא וְרָאָה כַּמָּה יֵשׁ לוֹ לְאָדָם לְתוֹחַר,
 הוֹאִיל וְנִשְׁמַת אֵל בְּאַפּוֹ, לְהַטְהֵר מִעֲוֹנוֹתָיו,
 וְלַעֲיִן בְּמַעֲשָׂיו, וְלֹא יִחַטֵּא לִפְנֵי קוֹנוֹ, לְמַעַן תִּהְיֶה מִעֲלָתוֹ
 עִם שְׂאֵר הַצְּדִיקִים, וְלֹא יִמָּצֵא מוֹחָה בְּיָדוֹ, בְּעֵלּוֹתוֹ לְרֵאוֹת
 אֶת פְּנֵי יְהוָה.

וּבְמִי אֵתָּה לָמַד, מִן הַתִּיבָה. בַּא וְרָאָה, מֵאֵי דְכַתִּיב, (בראשית
 ד') וַיָּבֹאוּ אֵל נֹחַ אֵל הַתִּבָּה, בְּלֹא רְשׁוֹת. דְּאָמַר רַבִּי
 יִצְחָק, כָּל אוֹתָן הָעוֹפּוֹת וְהַחַיּוֹת וְהַבְּהֵמוֹת שְׂלֵא חֲטָאוּ,
 הֵם בָּאִים, וְהַתִּיבָה קוֹלְטָתָן, וְאוֹתָן שְׁחַטָּאוּ, הַתִּיבָה דוֹחָה
 אוֹתָן לַחוּץ. וְמֵה הַתִּיבָה, שְׁהוּא עֵץ יָבֵשׁ כָּד, פִּתְחֵי הַשָּׁמַיִם
 וְשׁוֹמְרֵיהֶם, וְשׁוֹמְרֵי הַמְּשֻׁמְרוֹת, וְכִסָּא הַכְּבוֹד, שֵׁישׁ בָּהֶם
 הָרְשׁוֹת, עֵאכ"ו לְהֵיוֹת קוֹלְטִין לְמִי שְׂלֵא חֲטָאוּ וְלְהֵיוֹת
 דוֹחִים לְמִי שְׁחַטָּאוּ.

רַבִּי יוֹחָנָן פְּתַח, (איוב י"א כ') וְעֵינַי רְשָׁעִים תִּכְלִינָה וּמָנוֹס אָבַד
 מִנְּהֶם וְתִקְוֹתָם מִפֶּח נָפֶשׁ. מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֵה,
 לְכַת לְסֻטִים שְׁהִיו שׁוֹדְדִים בְּהָרִים. שְׁמַע הַמֶּלֶךְ, וְשָׁלַח
 עֲלֵיהֶם גְּיִיסוֹתָיו, וְתוֹפְסֶם וְהַנִּיחוֹם בְּמַגְדָּל גְּבוּהָ. וְהָיו בָּהֶם
 פְּקָחִים. אָמְרוּ יִדְעָנָא בְּנִפְשָׁתָנָא דְעַבְדָּנָא עוֹבְדִין בִּישִׁין,

וְלֹא יְכִילְנָא לְאַשְׁתּוּבָא יודעים אנחנו בעצמינו שעשינו מעשים רעים ולא נוכל להנצל מהמקום הזה. מָה עָשׂוּ, חָפְרוּ חֲפִירָה אַחַת בַּמַּגְדָּל, וַיֵּצְאוּ וּבְרָחוּ לָהֶם. טִיפֵּשׁ אֶחָד תִּהְיֶה בֵּינֵיהֶם, וְרָאָה אֶת הַחֲפִירָה, וְלֹא רָצָה לָנוּס לְהַמְלֵט.

לְמַחַר בָּא הַמַּלְךְ לְרֹאוֹת אֶת הַמַּגְדָּל וְאֶת הַלְסָטִים. רָאָה אֶת הַחֲפִירָה שֶׁעָשׂוּ וְנָסוּ וְנִמְלְטוּ. אָמַר לָזֶה, שׁוּטָה, חֲבֵרֶיךָ בָּרָחוּ בְּזוֹ הַחֲפִירָה וְנִמְלְטוּ מִדִּינִי, מָה אֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת עוֹד לָהֶם, אֲבָל אַתָּה שָׂרְאִית אֶת הַחֲפִירָה בְּעֵינֶיךָ, וְלֹא רָצִיתָ לְהַמְלֵט יְנַקְרוּ עֵינֶיךָ וְאַחַר כֵּן יִתְלוּ אוֹתְךָ עַל עֵץ.

כֵּן הַלְסָטִים, אֵלוּ הֶרְשָׁעִים הַהוֹלְכִים בְּמַחְשָׁבִים. הֶרְשָׁעִים הַפְּקָחִים, מָה הֵם עוֹשִׂים. אָמְרוּ, חָטְאָנוּ לַמַּלְךְ, אָנָּה נִמְלֵט מִדִּינֵנוּ. אֲבָל נִפְתַּח דְּרֹךְ הַתְּשׁוּבָה, וְנִבְקַשׁ רַחֲמִים, וְנִבְרַח וְנִימְלֵט, וְכֵן עָשׂוּ. הַטְּפָשִׁים מָה הֵם עוֹשִׂים, רוֹאִים דְּרֹךְ הַתְּשׁוּבָה פְּתוּחַ לְפָנֵיהֶם שֶׁפְּתָחוּ הָאֲחֵרִים וְנִמְלְטוּ מִדִּין שָׁמַיִם, וְהֵם אֵינָם רוֹצִים לְהַמְלֵט.

א"ל הַקְּרוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שׁוּטִים, אֲחִיכֶם בָּרָחוּ וְנִמְלְטוּ בְּאוֹתוֹ דְּרֹךְ שֶׁל תְּשׁוּבָה שֶׁפְּתָחוּ, מָה אֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת

עוֹד לָהֶם, אֲבָל אַתֶּם עֵינֵיכֶם שָׂרְאוּ הַחֲפִירָה דְרָךְ תִּתְּשׁוּבָה
פְּתוּחַ לְפָנֵיכֶם, וְלֹא רְצִיתֶם לְהַפְנִים בְּתוֹכוֹ וְלָנוּם וּלְהַמְלִיט,
מֵאֵי בְּתִיב בָּבוּ, וְעֵינַי (דף כ"ח ע"ב) רְשָׁעִים תִּכְלִינָה, שָׂרְאוּ הַדְרָךְ
פְּתוּחַ וּמָנוּם אֲבָד מִנְהֶם, שְׁלֹא רָצוּ לָנוּם וּלְהַמְלִיט, וְתִקְוֹתֶם
מִפֶּח נֶפֶשׁ לְעוֹלָם הַבָּא.

כָּךְ דוֹר הַמִּבּוֹל, רָאוּ לָנֶח עוֹשֶׂה תִּיבָה, וּמִתְּרָה בָּהֶם בְּכָל
יוֹם, וְרָאוּ אוֹתוֹ נִבְנָם לְתִיבָה, וְלֹא רָצוּ לָשׁוּב. אָמַר
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעֵינַי רְשָׁעִים תִּכְלִינָה וּמָנוּם אֲבָד מִנְהֶם,
שְׁלֹא רָצוּ לָשׁוּב וְלָנוּם מִדִּינִי, וְתִקְוֹתֶם מִפֶּח נֶפֶשׁ, שְׁלֹא
יִקְוֹמוּ לְיוֹם הַדִּין, שְׁנֵאמַר (שם כ"ו) הָרַפְּאִים יִחַלְלוּ מִתַּחַת
מַיִם וְשִׁכְנִיהֶם (דף כ"ח ע"ב).

ת"ר, מֶה הַשִּׁיב הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לָנֶח, בְּשִׁיבָא מִן תִּיבָה
וְרָאָה כָּל הָעוֹלָם חָרָב, וְהִתְחִיל לִבְכוֹת עָלָיו, וְאָמַר,
רַב־שׁ"ע, נִקְרְאתָ רַחוּם, תָּיָה לָךְ לְרַחֵם עַל בְּרִיּוֹתֶיךָ.

הַשִּׁיבוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לִנְח רַעֲיָא שְׁטִיָּא, בְּעֵן אִמְרַת
דָּא רועה שוטה עבשיו אתה אומר זה, וְלֹא בְּזִמְנָא דְאִמְרִית לָךְ
בְּלִישְׁנָא רַב־כָּא מְדוּעַ לֹא אִמְרַת אֵת דְּבִרְיָךְ בּוֹמֵן שִׁמְרַתִּי לָךְ בְּלִשׁוֹן רַכָּה, דְּכִתְיִב
(שם ו' י"ד) עֲשֵׂה לָךְ תִּבְתַּע עֲצֵי נֶפֶר כּו', וְאֵנִי הִנְנִי מִבְּיַד אֵת

הַמְבוּל כּו', מים על הארץ, לְשַׁחַת כָּל בְּשָׂר כּו', (שם ז') וַיֹּאמֶר יְהוָה
לְנַח כּו', כִּי אֶתְּךָ רְאִיתִי צָדִיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה, כּוּלֵי הָאֵרֶץ
אֶתְעַכְּבִית עִמָּךְ, וְאָמַרְתִּית לָךְ כֹּל הַזְּמַן הַזֶּה הִתְעַכַּבְתִּי עִמָּךְ וְאָמַרְתִּי לָךְ כֹּל זֶה
הִרְבֵּה זְמַן מְאֹד וְעֵשְׂרִים שָׁנָה, כְּדִיל דְּתִכְעִי רַחֲמִין עַל עֲלָמָא בְּשִׁבִיל שְׂתַבְקֵשׁ
רַחֲמִים עַל הָעוֹלָם. וּמְכַדִּין דְּשִׁמְעֵת דְּתִשְׁתַּזְיַב אֶת בְּתִיבוּתָא וְכַאֲשֶׁר
שִׁמְעַת שְׁתַּנְצַל אֶתְּךָ בְּתִיבָה, לָא עָאֵל בְּלִפְךָ בִּישׁוּתָא דְּעֲלָמָא לֹא נִכְנַסָּה
בְּלִבְךָ הִרְעָה שְׁתַּבָּא לְעוֹלָם, וְעַבְדְּתֵי תִיבוּתָא וְאִשְׁתַּזְבְּתָא וְעֵשִׂית תִּיבָה וְנִצַּלְתָּ
אֶתְּךָ וּבְנֵיךָ וּמִשְׁפַּחְתְּךָ. וְכַעֲזָן דְּאֶתְּאֲבִיד עֲלָמָא, פְּתַחֲתִי פּוּמְךָ לְמִלְלָא
קְדָמִי בְּעֵינֵין וְתַחֲנוּנֵין וְכַעֲתָא כַּאֲשֶׁר אֶתְּךָ רֹאֵה שְׁנַאבְדֵי הָעוֹלָם פְּתַחֲתִי פִיךָ לְדַבֵּר וּלְבַקֵּשׁ
לְפָנַי בְּקִשׁוֹת וְתַחֲנוּנִים.

בֵּינָן דְּחֻזָּא נַח כָּהֵן, הַקָּרִיב עֲלוּוֹן וְקַרְבָּנֵין כִּיּוֹן שְׂרָאָה נַח כַּךְ הַקָּרִיב
עוֹלוֹת וְקַרְבָּנוֹת, דְּכִתִּיב כַּמ"ש (שם ח') וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה
הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עוֹלוֹת בְּמוֹזְבַח.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בַּא וְרָאָה מַה בֵּין הַצְּדִיקִים שְׁחִיּוּ לְיִשְׂרָאֵל
אח"כ, וּבֵין נַח. נַח לֹא הִגִּין עַל דּוֹרוֹ, וְלֹא הִתְפַּלֵּל
עָלָיו בְּאַבְרָהָם. דְּכִיּוֹן דְּאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם,
(שם י"ח ב') וַעֲקַת סְדוּם וְעַמּוֹרָה כִּי רָבָה, מִיָּד וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם
וַיֹּאמֶר, וְהִרְבָּה דְּבָרִים בְּנֶגְדֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁשָּׂאֵל

שָׂאֵם יִמְצֵא שָׂם עֲשָׂרָה צְדִיקִים, שְׂיִכַּפֵּר לְכָל הַדּוֹר בְּשִׁבְלָם.
וְחָשַׁב אֲבָרְהָם שֶׁהָיוּ י' בְּעִיר, עִם לוֹט וְאַשְׁתּוֹ וּבְנָיו וּבְנוֹתָיו,
וְחִתָּנָיו, וְלִבְנֵי לֹא הִתְפַּלֵּל יוֹתֵר.

בֹּא מֹשֶׁה וְחַגִּין עַל כָּל הַדּוֹר. בִּינוֹן שְׂאֵמֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא לְמֹשֶׁה, יִשְׂרָאֵל חֲטָאוּ, סָרוּ מֵהַר מִן הַדָּרֶךְ. מַה
בְּתִיב בֵּה, (שְׁמוֹת ל"ב) וַיִּחַל מֹשֶׁה. מֵהוּ וַיִּחַל. מְלַמֵּד שֶׁהִתְפַּלֵּל
עַד שֶׁאֲחֻזָּתוֹ חִלְחָלָה. רַבָּנֵן אָמְרִי, לֹא הִנִּיחַ מֹשֶׁה לְהַקְדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁנִּתְּנָן נִפְשׁוֹ עֲלֵיהֶם מִן הָעוֹה"וּ וּמִן הָעוֹה"ב.
דְּבַתִּיב, (שם) וְעָתָה אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם, וְאִם אֵין, מִחֲנִי נָא
מִסַּפְרֶךָ אֲשֶׁר בְּתַבְּתָא.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מֵהֶבֱא, (תהלים ק"ו) וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם לוֹלֵי מֹשֶׁה
בְּחִירוֹ עֹמֵד בַּפֶּרֶץ לְפָנָיו. וְכֵן כָּל הַצְּדִיקִים הַגִּינּוּ
עַל דּוֹרָם, וְלֹא הִנִּיחוּ מִדַּת הַדִּין לְשָׁלוֹט בָּהֶם.

וְנִחַ הַתְּעַבְבַּ עֲמוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאָמַר לִיה רַבּוּי דְּבָרִים,
שְׂמַא יִבְקֵשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, וְלֹא הִשְׁנִיחַ, וְלֹא בִיקֵשׁ
עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, וְעָשָׂה חֲתִיבָה וְנִאָּבַד כָּל הָעוֹלָם.

רבי אליעזר ורבי יהושע הוו יתבי בפלכי טבריא. אמר רבי יהושע, רבי, מה ראה נח שלא בקש רחמים על דורו. אמר לו, אפילו הוא לא חשב בלבו שימלט. משל, למוצא אשכול ענבים שאינם מבושלים, בין הנוסרים, דאלו הוה בין ענבים מבושלים, לא הוו כלום.

משמע, דכתיב (בראשית ז') כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה. הול"ל צדיק לפני, מהו בדור הזה. פלומר, לפי הדור. ולפיכך לא בקש רחמים, אמר בלבו, ולואי שאבקש רחמים עלי ואמלט, וכל שבן שאתפלל על אחרים.

לבתר, אמר רבי אליעזר א"כ אמר רבי אלעזר, על כל דא, הוה ליה למתבע רחמין על עלמא קמי קודשא בריה דהוא ועם כל זה היה לו לבקש ולתבוע רחמים על העולם לפני הקב"ה, דניחא ליה, מאן דאמר טבא על בנוהי שנוח לו לקב"ה מי שאומר טוב על בניו ומבקש

עליהם רחמים.

מנ"ל, מגדעון בר יואש, דלא הוה זכאי, ולא בר זכאי שלא היה צדיק ולא בן צדיק, ומשום דאמר טיבותא על ישראל ומשום שאמר טובות על עם ישראל, מה בתיב בה. (שופטים ו') ויאמר לו

ה' לך בְּבַחֲךָ זֶה וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מַדְיָן. מִהוּ בְּבַחֲךָ
 זֶה. מִיְבוֹתָא דָּא דְאִמְרַתְּ עַל פְּנֵי בְּכַח הַדְּבָרִים הַטּוֹבִים הָאֵלֶּה שֶׁאִמְרַת עַל
 בְּנֵי, יְהֵא לְךָ חֵילָא סְגִיָּא, לְשִׁיזְבוּתְהוֹן מִן יְדָא דְמַדְיָן יִהְיֶה
 לך עתה כח גדול להנצל מידם של מדין.

ח"א דף נ"ט ע"ב

הָא תְּחִי, בֵּא וְרֵא הַפְּגוּמָא דָּא נַח לְתַתָּא. כַּעֲיָן זֶה נַח לְמַטָּה קַיִימָא
 קַדִּישָׁא הוּוּה דְוּגְמָא דְלְעִילָא הִיּה בְּחִי בְּרִית קוֹדֶשׁ בְּחִי צְדִיק יִסוּד עוֹלָם
 כְּדוּגְמַת הַיִּסוּד שֶׁל מַעְלָה. וְעַל דָּא אֶקְרִי וְעִי"ז נְקָרָא אִישׁ הָאֲדָמָה שְׁפִירוּשׁוֹ
 בַּעֲלָה שֶׁל הַמַּלְכוּת הַנְּקָרָא אֲדָמָה. וְרָזָא אֲוֹלִיפְנָא יִסוּד זֶה לְמַדְנָה, דְּהָא נַח
 אֲצַטְרִיד לְתִיבָה לְאִתְחַבְּרָא בָּהּ. שְׁנַח שְׁהִיָּה בְּחִי יִסוּד הוֹצֵרֵךְ לְהִיּוֹת בְּתִיבָה
 כְּדִי לְהִתְחַבֵּר בְּמַלְכוּת שְׁהִיָּה בְּחִי תִיבָה וְכַנִּסְתָּנוּ לְתִיבָה הִיא עֵינֵן הַתְּחַבְּרוּת הַיִּסוּד בְּמַלְכוּת
 וְלְקַיִימָא זְרַעָא דְכוּלָּא וְעִי"ז לְקִיָּים זְרַעָא שֶׁל כָּל הַבְּרוּאִים דְּבְתִיבָא כְּמוֹ שְׁכַתוּב
 לְחִיּוֹת זְרַעָא פִּי שִׁישְׁאָרוּ בְּחַיִּים כָּל אֵלֶּה שֶׁהַתִּיבָה תְּקַלוּט אוֹתָם.

מֵאַן תִּיבָה. דָּא (דָּא) אַרְוֹן הַבְּרִית וּמִפְּרָשׁ עַל מַה רוּמוּת הַתִּיבָה, בְּשִׁלְמָא תְּפִלִּין
 דְּרָאשׁ זָכַר, תְּפִלִּין שֶׁל יָד נְקֵבָה, וְכֵן לֹולֵב זָכַר אֲתֵרוּג נְקֵבָה, אֲבָל כֵּאֵן נַח זָכַר וְהַתִּיבָה שֶׁל
 עֲצִים נְקֵבָה וּמַה הַעֲנִין? וּמִפְּרָשׁ הַתִּיבָה הִיא הַמַּלְכוּת שְׁהִיָּה אַרְוֹן לִיִּסוּד. וְנַח וְתִיבָה
 לְתַתָּא הָכִי הוּוּ בְּדוּגְמָא (דָּא) דְלְעִילָא וְנַח לְמַטָּה עִם הַתִּיבָה הִיּוּ כְּדוּגְמַת יִסוּד
 וּמַלְכוּת הַעֲלִיוֹנִים. נַח בְּתִיבָה בִּיָּה כְּתוּב בּוּ בְּרִית דְּבְתִיבָא כְּמוֹ שְׁכַתוּב

וְהַקִּימוֹתַי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ וְגו' הרי שהיה בבחי' היסוד. וְעַד דְּאִתְקַיִים
 בְּיַה בְּרִית לֹא עָיִל לְתִיבּוֹתָא ועד שלא הקים הקב"ה עמו ברית לא נכנס לתיבה.
 דְּכַתִּיב כמו שכתוב וְהַקִּימוֹתַי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ ואחר כך כתוב וּבָאתָ אֶל
 הַתִּיבָה. וּכְדִין הָוָה תִּיבָה אַרְזֵן הַבְּרִית ואז היתה התיבה כעין ארון הברית.
 (ד"א) תִּיבָה וְנַח פְּלֵא בְּגוֹנוֹנָא דְלְעִילָא כי התיבה ונח הכל היה כעין של מעלה.
 וּבְגִין דְּהָאֵי בְּרִית לְעִילָא הוּא עֶבֶד תּוֹלְדוֹת. בְּגוֹנוֹנָא דָּא נַח (ד"א
 לתתא) אִיהוּ עֶבֶד תּוֹלְדוֹת ולפי שהיסוד העליון הוא העושה תולדות, כעין זה נח הוא
 שעשה תולדות, והם כל בעלי חיים שנכנסו בתיבה ונתקיימו בזכותו. בְּגִינֵי כֵן (בְּמָה דְּאִתְּ
 אָמַר) לֵכֵן כְּתוּב אֱלֹה תּוֹלְדוֹת נַח.

נַח אִישׁ צְדִיק. הָכֵי הוּא וְדָאֵי בְּגוֹנוֹנָא דְלְעִילָא. כך הוא ודאי שנח היה
 בחי' יסוד הנקרא צדיק על שם שמשפיע למלכות כדוגמת מעלה, וְעַל דָּא ועל בחי' זו
 נאמר (משלי י) וְצְדִיק יִסֹּד עוֹלָם בְּתִיב. וְאַרְעָא עַל דָּא אִתְקַיִמַת
 פ"י היסוד הוא קיום המלכות הנקראת עולם, כי הארץ על היסוד עומדת. דְּהָא אִיהוּ
 עֲמוּדָא דְעֵלְמָא קַיִמָא עֲלִיהּ כי היסוד הוא העמוד שהעולם עומד עליו. וּמֵאֵן
 אִיהוּ דָּא צְדִיק. וְנַח אֶקְרִי צְדִיק לְתַתָּא ומי הוא היינו היסוד הנקרא צדיק,
 וכן נח נקרא צדיק למטה. וְרָזָא (נ"א ד"א) דְּכֵלָּא, אֶת הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ נַח,
 וכל זה הסוד נרמז במש"כ דְּיִיִקָּא, פ"י עם המלכות הנקראת אלהי"ם התהלך תמיד היסוד
 הנקרא נח, וְדָּא אִתְפָּרַשׁ מִנִּיהּ לְעֵלְמִין שלא מתפרש ממנה לעולם. וְלִמְהוּי

הוא בארְעָא בְּגוֹנָא דְלַעֲיָלָא ולכן הוכרח שיהיה נח למטה בארץ בחי' יסוד בדוגמת מעלה. ומש"כ איש צדיק יסודא דעלמא. ברית שלום שלמא דעלמא בא לרמוז על שהוא יסוד העולם והענין כי אי"ש א' כתר י' חכמה ש' תשובה שהוא עולם הבינה, הגורם שלום למלכות הנקראת עולם. איש האדמה ונדאי והיינו איש ובעל של המלכות הנקראת אדמה על שם שהיא אדומה בדיניה, ואז היסוד שהוא איש מלחמה ממתיק את דיניה ומשלים אותה. ועל דא ועל דא ועל זה כתוב (בראשית ו) ונתח מצא חן בעיני יהוה ולפי שנח היה מרכבה ליסוד העליון, לכן ונח מצא חן בעיני יהוה שהשם הוי"ה הוא בת"ת, ולכן מצא חן בעיניו לפי שהוא היה משים שלום בינו לבין המלכות.

תמים היה בדורותיו. מאי בדורותיו מקשה, למה כתוב בלשון רבים, וכי כמה דורות חי אדם, הלא אין חי האדם כי אם דור אחד לבד, אלין אנון דנפקו מניה. הוא אשלים לבלהו. והוא הוה שלים מבלהו ומתרץ, דורותיו הכונה על כל הדורות שיצאו ממנו, ונקראים על שמו כי הוא השלים את כולם כי למדם דרך ה', ואפילו אחר שלימותם הוא היה תמים ושלם יותר מכולם. תמים היה דאתייליד מהול ועוד תמים היה שנולד מהול דבתיב כמו שכתוב תתהלך לפני והיה תמים והיינו על ידי המילה. בדורותיו ולא בדרין דעלמא דהא מניה נפקו (תולדות בעלמא) ומפרש עוד בדורותיו, ולא אומר בדורות עולם, כי כולם יצאו ממנו ונחשבים כולם לדורותיו.

תוספתא

לְמַה נַח נַח תִּרִי וּמִנִּי למה כתיב נח נח ב' פעמים, **אֵלֵּא, כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק**
דִּי בְּעֵלְמָא אִית לִיה תְּרִין רוּחִין אלא כל צדיק שבעולם יש לו ב'
 רוחות. **רוּחָא חַד בְּעֵלְמָא דִּין וְרוּחָא חַד בְּעֵלְמָא דְאַתִּי** [א] רוח אחד
 בעוה"ז ורוח אחד בעולם הבא, ור"ל כי צדיק אפילו כשהוא עוסק בעניני עולם הזה ההכרחיים,
 ג"כ מחשבתו דבוקה למעלה, ונחשב כאלו רוחו נחלק לב' חלקים אחד למעלה ואחד למטה, אבל
 באמת הם רוח אחד **וְהָכִי תִשְׁפַּח בְּכִלְהוּ צַדִּיקֵי מִשָּׁה מִשָּׁה יַעֲקֹב**
יַעֲקֹב אַבְרָהָם אַבְרָהָם שְׁמוּאֵל שְׁמוּאֵל שְׁם שְׁם וכן תמצא בכל הצדיקים
 שקראם הקב"ה בב' שמות כנגד ב' רוחות, משה משה קרא לו הקב"ה בסנה, יעקב יעקב במראות
 הלילה, אברהם אברהם בעקידה, שמואל שמואל אצל עלי, שם שם בתולדותיו **כִּר מִיִּצְחָק**
דְּלֵא כְּתִיב יִיה כְּמָה דְכְּתִיב כְּהוּ כְּגִין דִּיִּצְחָק כְּשַׁעֲתָא
דְּאַתְקָרַב עַל גַּבֵּי מִדְּבַחָא נְפֻקַת נְשַׁמְתִּיה דְּהוֹת יִיה כְּהָאִי

עֲלָמָא [ב] מלבד יצחק שלא נכפל שמו ב' פעמים יצחק יצחק, לפי שיצחק בשעה שנקרב על גבי המזבח יצאה ופרחה נשמתו שהיתה בו בעוה"ז וְכִיּוֹן דְּאַתְמָר בִּיהַּ בְּאַבְרָהָם בְּרוּךְ מְחִיָּה הַמְתִּים תָּבַת בִּיהַּ נְשַׁמְתִּיהַּ דְּעֲלָמָא דְּאַתִּי וכיון שנאמר באברהם שבירך ברוך מחיה המתים, עי"ז חזרה ליצחק נשמתו, אבל אז חזרה רק הנשמה של עולם הבא, ולכן לא נכפל שמו בְּגִין דָּא תַּשְׁבַּח דְּלֹא יַחַד קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא שְׁמִיהַּ אֱלֹא עַל יְצַחֵק בְּגִין דְּאַתְתָּ שָׁב בְּמִתָּהּ ולפיכך תמצא שלא יחד הקב"ה שמו על שום צדיק בחייו אלא על יצחק, לפי שהוא כבר נחשב כמת ונסתלק מעוה"ז ולא היתה לו נשמה מעוה"ז אלא מעוה"ב, ויצר הרע פסק ממנו, והרי היה בן עולם הבא בחייו וְעַל דָּא רְמִזַּת קְרָא ועל זה רמז לנו הפסוק וְאַמַּר (איוב ז) הֲיֵן בְּקִרְוֵשׁי לֹא יֵאֱמִין וְגו' שהקב"ה לא מאמין בשום צדיק בעודו בחיים בעוה"ז שישאר בצדקתו, ולכן אינו מייחד שמו עליו.

דְּבַר אַחַר אֱלֹהֵי תּוֹלְדוֹת פירוש אחר על מה שכתוב אלה תולדות נח נח ב' פעמים, בְּגִין דְּהָוָה צַדִּיק שָׁבַח לִיהַּ תִּירֵי וְמִנִּי לפי שנח היה צדיק שבח אותו הפסוק ב' פעמים נח נח שהוא לשון חיבה, וגם כפל השם מורה על שבח ויתרון כאלו הוא אומר פלוני הוא הפלוני הידוע במעלה וחיובות **תָּמִים הָיָה בְּדוֹרוֹתָיו אֲכָל בְּדָרִין**

עיונים והארות

מחיה המתים. ע"כ מהמדוש. וכאן תלה ברכה זו באברהם שאמר לפנינו דאתמר ביה באברהם ברוך מחיה המתים. ולכן דייק בלשונו לומר תיבת ביה נשמתיה דעלמא דאתי, כיון בעת שפרחה נשמתו היה בסוד והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה, שהוא עולם הבניה ועתה חזרה משם. נמצא שבחייו זכה יצחק לנשמה שאנו זוכים אליה רק בשבת.

ב. איתא בפרקי דר"א הגדול פרק ל"ח: וישלח אברהם את ידו ליטול את המאכלת. כיון שהגיע החרב על צוארו של יצחק, פרחה ויצאה נשמתו. כיון שהשמיע קולו מבין שני הכרובים ואמר אל תשלח ירך אל הנער, חזרה נשמתו לגופו והתירו ועמד על רגליו. וידע יצחק שיש תחיית המתים מן התורה שכל המתים עתידין להחיות. באותה שעה פתח ואמר ברוך אתה ה'

אֲחֵרֵינוּ אֵינוּ נֶחֱשֵׁב לְכָלוּם אַבְל בְּדוֹרוֹת אַחֵרִים לֹא הָיָה נֶחֱשֵׁב לְכָלוּם, כְּמוֹ
 דָּרָא דְאַבְרָהָם וְדָרָא דְמֹשֶׁה וְדָרָא דְדָוִד כְּמוֹ דוֹרוֹ שֶׁל אַבְרָהָם וְדוֹרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
 וְדוֹרוֹ שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ כִּי הֵם הָיוּ צְדִיקִים מִמֶּנּוּ דְבַר אַחֵר מִשׁׁכַּ בְּדוֹרוֹתָיו הוּא לִשְׁבַת, חֲמִי
 מָאֵי עֶבֶד בְּדָרָא דְכֻלְּהוּ חֲיִיבִים קַל וְחוֹמֵר אֱלוֹ תִּיהָ בְּדָרָא
 דְכֻלְּהוּ צְדִיקִים: ראה את מעשיו הטובים שעשה בדור שהיו כולם רשעים, קל וחומר אלו

היה בדור שכולם צדיקים ודאי היה צדיק ביותר (עד כאן תוספתא)

תָּא חֲוֵי, נַח אֶתְחִי מִיּוֹמָא דְאַתְבְּרִי עֲלָמָא לְמַחֲוֵי בְּתִיבָה
 בְּחַבְרָא חַד וְלִמְיַעַל בָּהּ בֵּא וְרָאָה כִּי נַח הָיָה רְאוּי מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם לְהִיּוֹת
 עִם הַתִּיבָה בְּחַבְרָא אַחַד, וְלִכְנַס בָּהּ כְּדֵי לְחַדֵּשׁ אֶת הָעוֹלָם כְּבִרְאשׁוֹנָה בְּמַלְכוּת שְׁדִי, וְעַד לָא
 אֶתְחַבְּרוּ בְּחַדָּא לָא תָּוָה עֲלָמָא בְּדָקָא יָאוּת וְעַד שְׁלֹא נִתְחַבְּרוּ יַחַד לֹא הָיָה
 הָעוֹלָם בְּשִׁלְמוֹת כְּרֵאוּי, לְבָתָר מַה בְּתִיב מַה כְּתוּב לְאַחַר מִכּוֹן, (בְּרֵאשִׁית ט) וַיִּמְאֵלָה
 נִפְצָה כָּל הָאָרֶץ. מַהוּ נִפְצָה. בְּמַה דְאַתְ אָמַר, (בְּרֵאשִׁית ב) וַיִּמְשָׁם
 יִפְרָד. דְּמִתְמָן אֲשֶׁתִּכַּח פִּרּוּדָא וְאַתְפְּדְרוּ תוֹלְדוֹת לְכָל סְמִרִין
 כְּמוֹ שְׁכַתוּב וּמִשָּׁם יִפְרָד פִּי כֵּאֵילוּ הָיָה כְּתוּב מֵאַלְהָ נִפְרְדָה כָּל הָאָרֶץ, שֶׁמִּבְנֵי נַח נִפְרְדוּ וּנְפִיצוּ הַתּוֹלְדוֹת
 לְכָל הָרוּחוֹת וְנַעֲשָׂה הָעוֹלָם בְּתִיקוֹנוֹ וּנְתִיקָיו לְעוֹלָם וְלֹא נִחְרַב עוֹד וְכֻלָּא חַד בְּדוֹנְגְמָא
 חֲדָא וְהַכֵּל אַחַד לְמַעְלָה וְלְמַטָּה כְּדוֹגְמָא אַחַת, כְּמוֹ שְׁלִמְטָה יִצְאוּ הַתּוֹלְדוֹת מֵהַתִּיבָה, כֵּן לְמַעְלָה
 יִצְאִים הַתּוֹלְדוֹת מֵהַמַּלְכוּת. בְּגִינֵי כֵּן אֱלֹהֵי תוֹלְדוֹת נַח. אֱלֹהֵי וְדָאֵי. דְהָא
 יִסְוֵדָא דְעֲלָמָא אִיהוּ דְעֵבִיד (דף ס ע"א) תוֹלְדוֹת לְקִיּוּמָא בְּאַרְעָא לְכֵן
 כְּתִיב אֱלֹהֵי תוֹלְדוֹת נַח וּמִפְרֵשׁ אֱלֹהֵי תוֹלְדוֹת נַח אֱלֹהֵי וְדָאֵי שְׁהֵם תּוֹלְדוֹתָיו שֶׁרַק הֵיטוּד הוּא הַעוֹשָׂה

תולדות להתקיים בארץ. **אַתָּא רַבִּי אַבָּא וּנְשָׁקִיָּה. אָמַר אַרְיָא בְּחִילֵיהּ**
מֵינְרָא נְקִיב וְתַבַּר. בְּךָ הוּא וְדַאי בא ר' אבא ונשקו לר' אלעזר בסוד יחוד דנשיקין,
 ואמר עליו אריה בכחו משבר הרים ומפוצץ סלעים ומגלה מה שבתוכם מהאבנים טובות ומרגליות, כך
 הוא ודאי כך שברת ותירצת את קושיות הפסוקים שהיו קשים בסלע. **וְתָא תַּוִּי, מְשִׁיעוּרָא**
דְּתִיבּוּתָא ובא וראה משיעור התיבה שהיה ארכה ש' אמה ורחבה נ' אמה וקומתה ל' אמה שהם
 ביחד ש"פ אמות, כמנין שם שד"י ושם אדנ"י שהם יסוד ומלכות, ומספר אחד יותר שהוא הכולל שבא
 לרמוז ששניהם נכללו ונתיחדו כאחד, אפשר ללמוד את הסוד שנח הוא בבחי' יסוד והתיבה בבחי'
 מלכות, אי נמי, משיעור הקטן של התיבה שהיה מועט שהחזיק את המרובה **אוּף נִמִּי הָבִי**
הוּא מזה מוכח ג"כ שלא היה ענין זה בדרך הטבע אלא לפי שנח והתיבה רמזו אל יסוד ומלכות
 העליונים לכן החזיקה התיבה עולם מלא שלא בדרך הטבע.

שבת ראש חודש חשוון

זכינו כבר לעבור את ראש השנה, עשרת ימי תשובה, יום הכיפורים, סוכות, ושמחת תורה, וגם התחלנו עוד פעם את התורה מחדש ועכשיו אנחנו מתחילים עונת החורף. ערב ר"ח חשוון צריך לעשות תשובה ולהכין את עצמנו לקראת החודש הבא עלינו לטובה חודש מרחשון, וכידוע כל ערב ר"ח אדם צריך לחזור בתשובה על כל החודש. אמנם חודש תשרי היה מלא וגדוש בתורה, במצות ובמעשים טובים, אבל צריך להמשיך אותם לכל השנה, ורמזו זאת במה שיסד המשורר "יהא רעוא קמיה דתשרי על עמיה" שחודש תשרי יהיה על עם ישראל כל השנה. אמנם היה לנו חג הסוכות ואדם שמח בו הרבה, אבל לפעמים מחמת השמחה, אפי' שעבר עליו יום כיפור, אדם קצת טועה כי יצה"ר מפתה אותו. ופעמים ח"ו לא בירך טוב או כל מיני עוונות שהאדם דש בעקביו, לכן צריך לעשות תשובה ולהתחיל את ימי החורף חזק. לכן מי שיכול לצום יצום בערב ר"ח, ומי שלא, ישתדל בערב ר"ח לעשות תשובה ומעשים טובים ללכת בדרכי ה' ולקרוא כל התהלים עם שבעה כורתי ברית וסליחות ולעשות תשובה גדולה.

חודש זה נקרא מרחשון היות ואין בו חגים, כי בכל החדשים יש חג, בכסלו טבת חנוכה, בשבט ט"ו בשבט, באדר פורים וכו'. החודש היחידי שאין בו חג הוא חשוון, לכן קוראים אותו מרחשון כי יש לו מרירות שאין בו חג. ויש אומרים פי' אדון, מר-חשוון לחלוק לו כבוד מכיון שאין בו חג.

והאדמו"ר מקושניץ הסביר שנקרא מרחשון כיון שעדיין השפתיים ממללות - מרחשין את התפילות של ימים נוראים של ימי חג הסוכות.

ראש חודש חשוון תמיד יומיים, לפי שהוא אחר תשרי שהוא חדש מלא, יום ראשון של ראש חודש הוא יום שלשים לתשרי, ויום שני שבו הוא הראשון בחשוון.

חשוון - הוא החדש השני בשנה, והשמיני למנין החדשים שמתחיל מניסן.

מזלו של חודש חשוון, עקרב - שהעולם צמא בו לגשם כעקרב שהוא צמא למים.

ונקרא 'בול' לפי שבחדש זה העשב בלה בשדה ובוללין לבהמה מהבית, כלומר: מערבבים לה מרעה מן המספוא אשר בבית. ויש אומרים שהוא מלשון 'בול' שבחדש זה מתחילה החרישה והזריעה. ויש אומרים מלשון מבול, שבחדש הזה יורדים הרבה גשמים.

ובמדרש אמרו, מפני שבחדש זה התחיל המבול, לכך נגזר עליו שיהא בו מטר וגשם למכביר.

וכן, מר חשוון מפני שבחדש זה הוא החודש היחיד שאין בו שום יום טוב ואין בו שמחה, ומנגד היו בו כמה צרות לישראל. בט"ו לחדש חשוון בדה ירבעם בן נבט חג מלבו והגדיל חרון אף ה' על ישראל, ובששי או בשביעי בו, שחטו הכשדים את בני צדקיהו מלך יהודה לעיניו ואת עיני צדקיהו עיור מלך בבל ויאסרוהו בנחשטים ויביאהו בבלה; ובחדש הזה נפרע הקדוש ברוך הוא מדור המבול ושטף עולם ומלואו - כל מה שעשרה דורות של גבורים עמלו במשך אלף ותרג"ו שנים, וישאר אך נח, לכן קוראים חדש זה מר חשוון, חדש שהיה רע ומר.

עוד טעם, על שם המים, כלומר הגשם שהעולם צמא לו ומצפה אליו בחדש זה. 'מר' פרושו טפת מים כמו "הן גוים כמר מדלי" (ישעיה מ).

ואף על פי שאין יום טוב בחדש חשוון, היה ראוי שיהיה בו יום טוב כמו בימי שלמה המלך, כשבנה שלמה את בית המקדש שבע שנים, השלימו בחדש זה כמו שנאמר (מלכים א, ו, לח): "ובשנה האחת עשרה בירח בול הוא החדש השמיני כלה הבית לכל דבריו ולכל משפטו ויבנהו שבע שנים".

והיו כל ישראל מצפים לחנוכת הבית, ושלמה היה מצפה שה' יצוהו על חנוכתו - וה' לא צָוָה. והיה בית המקדש נעול שנים עשר חדש אמור מעתה, הפסיד חשוון יום טוב שלו וזכה בו תשרי.

ואף על פי שהפסיד חשוון יום טוב שלו, הרי זכה בדבר אחר בזכות בית המקדש שנשלם בו. שכל אותן השנים מן המבול ועד השנה שנשלם ביהמ"ק, היתה הארץ נרגשת ברישומו של המבול ארבעים יום בכל שנה, מיום י"ז במרחשון עד כ"ז בכסלו, והיה העולם שרוי בפחד מפני מוראם של ארבעים יום אלה שבכל שנה. כיון שנשלם הבית בחדש חשוון - פסקו אותם מ' יום מלעשות רושם בעולם ונטל מוראם, ולפיכך נקרא החדש במקרא 'בול', כלומר, מבול - חסר מ'. ועתיד הקדוש ברוך הוא למלא לחדש חשוון את חסרונו שנחסר מיום טוב.

והנה מכיון שבנין בהמ"ק הראשון נגמר בחודש חשוון והיו צריכים לעשות בו חנוכת הבית והמתינו עד חודש תשרי ובו עשו חנוכת בית המקדש הראשון, הבטיח לו הקב"ה שישלם

לו לעתיד בחנוכת בית המקדש השלישי שיהיה בעהי"ת בחודש חשון, והנה בית המקדש השני חנוכתו היתה בחודש כסלו ע"י מלכות בית חשמונאי וא"כ ג' חדשים אלו תשרי חשון כסלו, בהם היה ותהיה חנוכת בית המקדש.

והטעם שנדחתה חנוכת בית ראשון לחודש תשרי כי הקדוש ברוך הוא רצה לערב שמחת בית המקדש בחדש שנוגד בו אברהם וכו' וכיון שנפתח בחדש מועדות והקריב קרבנות וירדה האש, אמר הקב"ה, עכשו נשלמה המלאכה וכו', ועל זה נאמר "מאד עמקו מחשבותיך" (תהלים צב) וכו'.

לילות הזהב - הזמן ללמוד תורה לשמה

בחודש זה מתחילים לרדת גשמי ברכה מים מלמעלה, וכידוע שאין מים אלא תורה, שהתורה נמשלה למים שנאמר (ישעיה נה, א) "הוי כל צמא לכו למים". וא"כ יורדים ג"כ מים של תורה מלמעלה. והעיקר הוא ההתחלה כי עתה מתחיל זמן חשוב, לילות ארוכים שנקראים **לילות הזהב** שאפשר ללמוד בהם הרבה תורה ולנצל את הזמן בעליה רוחנית. במשך היום אדם עסוק בענינים שלו, ומתי הוא פנוי, בלילה. כולם ישנים, וכמה הוא צריך לישון, לא יותר מ- 5 שעות כפי שהיה רגיל לישון בקיץ וא"כ נותרו לו עוד 5 שעות שיכול לעסוק בתורה.

רבי צבי אלימלך מדינוב שהיה נקרא "שר בית הזוהר" אמר, הלילות האלו נקראים ימי חול המועד כמו חג. אין לנו אלא תורה, ובסוף הכל הכל הבלים. מה אדם יעשה עם הכסף, "ועזבו לאחריים חילם" (תהי' מט, יא). מה ביקש יעקב אבינו, "ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש ושבתי בשלום אל בית אבי" כי השאר - הכל הבל.

כמו שהתחלנו את התורה בראשי"ת בשביל התורה שנקראת ראשית וכו' ובשביל ישראל שנקראו ראשית. וכמ"ש (ירמיה ג"ג כ"ה) "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי". וכידוע "יום הששי" אות ה' הידיעה שהתנה הקב"ה עם מעשה שמים וארץ - אם מקיימים ישראל חמשה חומשי תורה ואת יום הששי בסיון שניתנה בו תורה וכו', ולומדים תורה, הם קיימים ועומדים.

והעיקר ללמוד תורה לשמה כמו שאמר התנא באבות ריש פ"ו "ר"מ אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כלו כדאי הוא לו. נקרא רצ, אהוב, אהוב את המקום, אהוב את הבריות, משמח את המקום, משמח את הבריות, ומלבשתו ענוה ויראה, ומכשרתו להיות צדיק, וחסידי, וישר ונאמן, ומרחקתו מן החטא, ומקרבנו לידי זכות, ונהנין ממנה עצה ותושיה, בינה וגבורה, שנאמר לי עצה ותושיה. אני בינה לי גבורה.

ונתנת לו מלכות וממשלה וחקור דין, ומגלין לו רזי תורה, ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק, והוה צנוע וארך רוח ומוחל על עלבונו ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים".

וכמו שאומרת הגמרא בסוכה (מ"ט ע"ב) "ותורת חסד על לשונה" וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד, אלא תורה לשמה היא תורה של חסד, תורה שאינה לשמה אינה תורה של חסד.

כלומר מי שלומד תורה לשמה אז תורתו אין לה גבולות ותורתו מתפשטת והוא מתעמק ומתעמק בה ואין לה סוף כי היא רוחנית, אבל תורה שאינה לשמה היא גשמית וכל דבר גשמי יש לו סוף וגבול.

זכן התורה היא סם, אם לומד לשמה היא סם חיים ואם לאו ח"ו סם המות. והפירוש הוא כי הוא לא יודע להשתמש בתורה הקדושה, כמו אדם שהרופא נתן לו סם תרופה אם לא יקח את התרופה ע"פ ההוראות יכול ח"ו להנוק.

"והשיאנו את ברכת מועדיך"

לאחר החגים זכינו ליום אסרו חג ופירושו כמש"כ אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח. אסרו חג - הוא תוספת לחג בעוד יום אחד, בעבותים - הם בשר שמן ועבה לסעודת אסרו חג, ומעלתו כמו קרבן לפני השי"ת שנאמר עד קרנות המזבח, וכמו דאיתא בגמ' (סוכה מה:): אמר ר"ש כל העושה איסור לחג מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, שנאמר אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח.

עוד הסבירו, כי כל הימים הקדושים הללו של חודש תשרי, כל אחד מהם - כל יום, כל חג וכל מצוה הרי היא מרגלית בפני עצמה, ועלינו לקשור ולאגוד הכל יחד, כדי שלא יאבד לנו האור הגדול שזכינו בכ"ב ימים קדושים אלו דחודש תשרי ח"ו. לכן צריך האדם להתבונן לקשור את הימים הקדושים שישפיעו עליו לכל השנה כולה שילוו אותו שילך בדרך השי"ת. וזה שאנחנו מתפללים "והשיאנו את ברכת מועדיך" שנקח עמנו את הכח של החגים לכל השנה.

זכינו להתעלות בימים החשובים הללו של חודש תשרי ירח האיתנים, ועתה צריך לנצל את כל האורות והכוחות הנ"ל לליווי מיוחד שיתן כוחות לכל השנה כולה.

זכתב רבנו חיים פלאג'י, מנהג חסידים ראשונים לקדש עצמם ב"ב ימים ראשונים שאחר שמחת תורה, כי הם הכנה לכל י"ב חדשי השנה, וחוזרים על לימודם ולומדים מוסרים

וחיזוקים למשך השנה כולה, והוא סגולה נפלאה שיהיה ה' עמו מראשית השנה ועד אחרית שנה.

וכן כתב הגאון חיד"א - אחרי החג ובחודש חשוון, יתאמץ ביראת שמים ולימוד תורה לשמה כי היא תחילת השנה, וסימנא טבא לכל השנה ושלא יראה שהתשובה של יוהכ"פ היא רק מהשפה ולחוץ, אלא אדרבה מהפנימיות, ופיו ולבו שוים והוא סימן טוב לכל השנה כולה.

ובספרי חסידות מובא לבאר בפיוט של אזמר בשבחין, את המלים "יהא רעוא קמיה דתשרי" על עמיה", הכוונה בזה יהי רצון שתחול עלינו בחינת חודש תשרי שבו התקשרנו אל הקב"ה בעבודת הקודש, שבחינת חודש תשרי תחול ותשפיע עלינו במשך כל השנה.

ואמרו החכמים ששבת בראשית הוא הזמן שצריך "לארוז את הסחורה" של חודש תשרי, והוא כי בר"ה קונים עול מלכות שמים, וביוהכ"פ קונים תשובה, ובסוכות קונים שמחה, ועתה אורזים את הסחורה כדי שתגיע במשך השנה למקום הנכון.

אין מים אלא תורה

נכנסים לתקופת החורף, חודש חשוון הוא החודש השמיני, שבו עיקר העסק הוא בתורה הקדושה ובו יורדים גשמי ברכה מים מלמעלה, ואין מים אלא תורה שהרי התורה נמשלה למים, וה' יזכנו שירדו על כל בית ישראל מים של תורה מן השמים והקב"ה יאיר עינינו בתורתו.

כאשר יורדים גשמים יש שמחה גדולה כי הקב"ה מוחל עוונותיהם של ישראל, כמש"כ בגמרא (תענית דף ז'). אמנם ראינו שהגשמים נעצרים בעון ביטול תורה, וא"כ הם תלויים במעשינו. והביא המגיד מראצקי זצוק"ל משל לבית שפרצה בו שריפה וכו' ואנשים רוצים להציל את הדיירים שבתוכו ויש סוגר ובריח מבפנים שאי אפשר לפתוח. הללו צועקים מבפנים והללו מבחוץ - כך גם הקב"ה צועק לנו - פתחו לי פתח וכו' ואנחנו צועקים השיבנו ה' אליך, והקב"ה אומר המפתח בצד שלכם.

ג' קולות משמחים - קול גשמים מבחוץ, קול כספים מבפנים, קול תורה בין מבפנים בין מבחוץ.

לימוד מוסר השכל מזמני היום והלילה

כותב רבנו יוסף חיים ע"ה: הלילות הללו שאנחנו מתחילים מבראשית, הם לילות ארוכים חמש עשרה שעות ושש עשרה שעות והיום קצר, ובקיץ הפוך. בחורף הלילה לווה מהיום,

ובקיץ היום פורע ולוקח את מה שהלווה ללילה בחזרה. ולמה עשה הקב"ה כך, שיעשה שתים עשרה שעות, שתים עשרה שעות, לילה ויום קבוע. ומבאר הרב, כי הרבה דברים לומדים מזה: דבר ראשון לומדים - שאדם יתעורר בלילה ללמוד, שבקיץ הלילה קצר וישן שש שעות, ובא החורף והלילה ארוך חמש עשרה שעות ומה יעשה בו, אלא שיקום וילך ללמוד! יש לך שעתיים, שלוש, ארבע, אפשר ללמוד. ואם הקב"ה היה עושה את היום והלילה שווים, מנין לו לאדם לחשוב שהלילה נברא בשביל ללמוד, אבל כשהלילה משתנה מקיץ לחורף, הכוונה שצריך ללמוד.

דבר נוסף לומדים מזה: אם אדם במקרה לא היה יכול לקיים את הקביעות שלו, שהיה לו איזה עסק, או היה צריך ללכת לרופא עם הילדים שלו או לסדר איזה ענין, לא יאמר - השעות האלו הלכו לאיבוד, אלא אם אני לומד כל ערב שעתיים והערב לא הלכתי אז מחר אשלים את זה, ומאיפוא ילמד את זה, מהלילה והיום - כמו שהלילה גובה מהיום בחורף ופורע את זה בקיץ, גם האדם צריך לעשות כך, שאם חיסר איזה שעות ביום ימלא אותם בלילה השני, ועי"ז ימלא את מה שצריך לעשות.

מאמרי הפרשה

"אֱלֹהֵי תוֹלְדוֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדוֹרֹתָיו אֵת הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ נֹחַ" (ו, ט)

מעלת תיקון חצות

אלה תולדות נח נח, אומר רש"י שתולדותיהם של הצדיקים הם מעשיהם הטובים, ובזה מתבאר הפסוק, מה הן "תולדות נח"? מעשיו הטובים - "נח איש צדיק". ומה הם מעשיהם הטובים? אמר לנו מו"ר הגאון החסיד כה"ר אברהם רפול זצוק"ל וכך גם היה אומר ראש הישיבה הגאון ר' יהודה צדקה זצוק"ל (הובא בס' נר יהודה קונ' יהודה יעלה עמ' ז"ך ובעו"ס) שהם מרומזים כאן בפסוק "נח נח" שהן ר"ת נקודת חצות, נץ חמה. ובזה יתפרש הפסוק "אלה תולדות נח נח איש צדיק", שהאדם צריך לזכות שתמיד יקום בנקודת חצות, ובנין החמה, ואז יזכה למדרגת אי"ש צדיק, אי"ש ראשי תיבות אדם ירא שמים וגם יזכה למדרגת צדיק.

ראוי לכל ירא שמים לבכות על החורבן

ומידי דברי בענין קימה בחצות אמרנו להביא בדברים אודות גודל מעלת תיקון חצות. כתב הטור (או"ח סי' א') וזה לשונו, וטוב למי שמקדים, שיכוין לשעות שמשנתנות המשמרות שהן בשליש הלילה, ולסוף שני שלישי הלילה, ולסוף הלילה, שבאלו הזמנים הקדוש ברוך הוא נזכר בחרבן הבית וגלות ישראל שבין האומות, והתפלה שיתפלל אדם באותה שעה על החורבן והגלות רצויה וקרובה להתקבל. עד כאן לשונו. וכן נפסק להלכה בשלחן ערוך (שם סעיף ב') וזה לשונו, המשכים להתחנן לפני בוראו, יכוין לשעות שמשנתנות המשמרות שהן בשליש הלילה ולסוף שני שלישי הלילה ולסוף הלילה, שהתפלה שיתפלל באותן השעות על החורבן ועל הגלות רצויה. ובסעיף ג' כתב, ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חרבן בית המקדש. עכ"ל. וידועה אימרת העולם שמתוך שאמר השו"ע וראוי לכל ירא שמים וכו', אם כן משמע שמי שלא אומר תיקון חצות אינו ירא שמים, ובספרים הקדושים (קובץ יוסף חיים סימן י"ח בשם הגה"צ ר' יהודה זרחיה סגל זצ"ל) איתא, שסגולה ליראת שמים, לומר תיקון חצות.

ובמדרש רבה (ויגש פרשה צ"ג על הפסוק ויתן את קולו בבכי) איתא: כשם שלא פייס יוסף את אחיו אלא בבכיה, כך הקדוש ברוך הוא אינו גואל את ישראל אלא מתוך בכיה, שנאמר בבכי יבואו ובתחנונים אובילים, וכך גם כתוב במדרש תנחומא (סוף סימן ה'), ובילקוט שמעוני (ויגש, רמז קנ"ב).

ובזה"ק (ח"ב דף רג) כתוב: כמה דבקדמיתא כתיב בכה תבכה הכא נמי לבתר בככי יתהדרון דכתיב בככי יבואו. ובדף י"ב כתב: פורקנא דישאל לא תליא אלא בככי וכו' בבכיה דישאל יפקון מגלותיה הה"ד בככי יבואו. ובארחות חיים להרא"ש איתא: יתאונן ויבכה על גלות השכינה גלות ישראל ועל חרבן בית המקדש וארץ הצבי, וכ"כ ב"נגיד ומצוה", ולכן צריך האדם לבכות ולזעוק בכל לילה על גלות השכינה וחרבן בית המקדש.

בזה"ק (פרשת ויחי דף רלא.) כתב, שבחצות הלילה זה הוא הזמן הראוי לבכות על החורבן, וז"ל (תרגום): כשמגיע חצות הלילה, וההתעוררות של צער השכינה על הגלות עולה מלמטה למעלה, אי נמי, התעוררות המלאכים בכל חצות לילה שבוכים ואומרים על נהרות בכל, אז הקדוש ברוך הוא מעורר את כל צבא השמים לבכיה על חרבן בית המקדש, ובוטע ברקיע ומודעזעים עליונים ותחתונים, ר"ל הוא דומה כביכול למי שיש לו כעס על שונאיו ואינו יכול להנקם מהם, אז מחמת כעס בוטע במה שלפניו. עכ"ד.

כל החכמה שאבתי מהעצים והאבנים האלו, ואיך לא אבכה עליהם

הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל (לב אליהו בראשית עמ' ר"ט) מביא בספרו את מה שכתב הרמ"א בספרו "תורת העולה". כשנחרב בית המקדש היה ירמיהו הנביא יושב ובוכה על החורבן. נכנס אפלטון שהיה פילוסוף גדול בדורו, וראה את ירמיהו הנביא יהודי זקן יושב ובוכה על העצים והאבנים. אמר לו יש לי לשאול אותך ב' שאלות א. מה אתה בוכה על העצים והאבנים מה זה יעזור לך? ב. מה שעבר עבר ומה עכשיו אתה בוכה מה מקום לבכי? (כמו שאמר דוד המלך אחרי מות הילד מה יש לעשות) ענה לו ירמיה הנביא. מה המקצוע שלך, אמר לו פילוסוף אני. אמר לו בטח יש לך הרבה שאלות בא ותשאל. אמר לו הפילוסוף יש לי הרבה שאלות, ולפי דעתי אין אף אחד שיכול לענות לי עליהן ולפתור אותן. אמר לו שאל לי השאלות. ושאל אותו כמה שאלות קשות ביותר ומיד ירמיה ענה לו על כל השאלות כלאחר יד, והתפלא פלא גדול אמר לו ירמיה הנביא, דע לך כי את כל החכמה הזאת שאבתי מהעצים והאבנים האלו, ואתה אומר שלא אבכה עליהם. ונדהם. ואמר לו מה תענה על השאלה השניה אמר לו לא אענה לך. כך מביא הרמ"א. והמפרשים מבארים מדוע לא ענה לו על השאלה השניה אלא הביאור שגוי לא יכול להבין שהפסוק אומר "בבכי יבואו ובתחנונים אובילים" שבאופן שטחי לא מבינים מדוע לככות על ביהמ"ק ומה יעזרו הדמעות האלו, במקום זה עדיף לכאורה לעמוד חלוץ עם נשק ולעמוד להלחם ולנצח את האויב. אבל הנסיון הוכיח שהנשק לא יכול לעזור. אתה עושה נשק ומייצרים נשק יותר גדול ואין לדבר סוף. אבל הפסוק אומר "בבכי יבואו ובתחנונים אובילים" - אם יש בכי אם יש דאגה על חורבן ביהמ"ק אז הנביא מבטיח בבכי יבואו ובתחנונים אובילים. ואת זה לא מבינים הגויים ולכן ירמיה הנביא לא רצה לענות לו על השאלה השניה.

מנהג רבנו הרש"ש הקדוש

בספר "שערי ירושלים" (עמוד 45) כתב, שהרב המקובל החסיד מוה"ר שלום שרעבי ז"ל היה נוהג ללכת בכל לילה, יחידי, לכותל המערבי בנקודת חצות לילה, בכדי לומר שם תיקון חצות בבכי ואנינה. אולם הערבים הדירים שם, היו מופרעים משנתם לקול צעקתו ואנקתו על גלות השכינה. אבל, הם לא נגעו בו לרעה. וזקנינו הגידו לנו כי באחת הפעמים, התאמרו הגויים ההם והתייעצו להתאסף לשמור את הדרך, להתנפל עליו ולהכותו בעוברו שמה, ועמדו הכן להתחרות עליו. והיה בעברו דרך שם ובראותו אותם, היתה עליהם חתת אלוקים, ובהגיעו למולם, נשתתקו והיו כולם כנציבי אבן, כאילו הם תקועים בארץ במסמרות, מבלי יכולת להניע

יד ורגל. והוא עבר לפנייהם ואין מהם פוצה פה, ואף אינו יכול לזוז אנה ואנה. אז הלך לדרכו לומר תיקון חצות והתפלש בככי, ויעבור על פניהם גם בשובו לשיבתו, והם נצבים על עמדם מבלי לזוז ממקומם, וישארו כך עד אור הבוקר.

בראות ראשי עדתם את הדבר, הבינו כי זאת היתה להם מפעולות הרב החסיד של היהודים. לכן, הלכו הם וקרוביהם אל הרב, ויתנפלו לפני רגליו ויבקשו סליחתו להתירם ממאסרם וכי לא ישובו עוד לכסלה. ויעתר הרב לבקשתם, ויבקש לפני ה', ותכף, הותרו ממאסרם. אז התקדש שם האלוקים בין כל אנשי העיר ויאמינו בה' וברב החסיד הרש"ש זצ"ל.

השכינה תובעת עלבונה

"אלבראך, מחל מבכו אל יהוד" (הכותל הקדוש, מקום בכיית היהודים), כן נקרא הכותל המערבי בפי הערבים מקדמת דנא. בתקופה הראשונה, היו הישמעאלים מרכינים את ראשם לפני אלה החכמים, אבלי ציון, מסדרי "חצות" על יד הכותל, ואת הרב שלום שרעבי ז"ל, ראש המקובלים משיבת בית אל. כשהיה בא בחצות הלילה אל הכותל לבכות על גלות השכינה, היו הישמעאלים החרדים, מנשקים את ידיו בהכנעה גמורה. ולא רק החכמים הספרדים, גם יחידי סגולה מעדת האשכנזים ורבים מבני הישיבות, היו באים לילה לילה לבכות, ולסדר "חצות" על יד הכותל.

אשה אחת מבנות ציון וירושלים, "מלכה די פרנס", מאחת המשפחות הכי עתיקות בירושלים, התנדבה לדאוג למים, לנרות, לכסאות ולספלים, בהיותה מחזיקה באחת החצרות מול הכותל. במצוה זו החזיקה שנים רבות. מעולם לא הזיקה שום בן אדם ושום פרא אדם. אשה חשובה היתה, צדקת, וגם הישמעאלים כיבדוה והוקירוה, והיו קוראים לה "סית אלבראך" (האשה של הכותל המערבי). נשיאי המוסלמים הגדולים וראשי בעלי הדת המוסלמים, היו שולחים לה בסתר לבקש תפילה ותחנונים מאת החכמים בעלי החצות, בעדם ובעד בני ביתם.

יזיהי באחד הלילות קרה מקרה שהרעים למחרתו את כל העיר, וכמו היהודים כן הישמעאלים, ראו בו אצבע אלקים. אחד ממשפחת "אל-חוסייני", שובב, בן יחיד להוריו, פגע ופצע בה. מלכה נפלה בהתעלפות, וכל עוד נפשה בה, הובלה לביתה ברחוב החברונים, על-יד החנויות. הרופא הצרפתי, ד"ר לוצאני, בטפלו בה במזור ותחבושת, ספר כי גם אותו השובב הפרא שפגע בה, נפל למשכב באותו הלילה ונשאר בביתו כבול עץ. מחלת השיתוק תקפתהו ולא קם ולא זע. ותהי צעקה גדולה. ובעוד הרופא עומד ומטפל בה, התפרצו הורי השובב בבית מלכה די פרנס, בכיות ובבקשות, בנשיקות יד, בכריעות ברך, בעינים ניגרות דמע באמרם: חוסו נא, רחמו נא, סלחי רחמניה, גם אללה רחמן וסלחן, העתירו בעדו ובעדנו ושב ורפא לו. בלעדיו,

חינו אינם חיים. גם אשתו של המושל אורשיד פאשה שבאה עמהם, בקשה גם היא מאת מלכה שתסלח ותעתיר בעד המשותק, בן יחיד להוריו. מלכה די-פרנס התאמצה לקום ממטתה למרות שהרופא לא הרשה לה, ותאמר להם לשוב הביתה ולחכות לתשובתה. המה שבו לביתם, ומלכה התאמצה בכל כוחה והלכה באשר הלכה. מיישיבת "בית-אל" שלחה להורי השובב לאמר, אם חפצים המה בחייו, חיים של נימוס ודרך ארץ, אז עליהם להביא אותו במיטתו אל הכותל המערבי ושמה יתודה. שם יאמר על חטא, שמה בפני הקהל הקדוש יבקש סליחה מאת השכינה שלא זזה ממקום הכותל אף בזמן חורבנו, ושמה יכופר לו.

החזות הזו היתה חזות נוראה, איומה וקדושה. השתוקי הובל במטתו לכותל, ובנוכחות קהל גדול מהיהודים ועוד יותר מהישמעאלים, התוודה וביקש סליחה. הרב המקובל רבנו הרש"ש ז"ל פרש ידיו עליו ויתפלל אל ה' לאמר, אל נא רפא נא לו, למען קדושת שמך הקדוש ולמען קדושת המקום, ולמען כבוד ישראל בארץ ובגולה, וכל הקהל ענה אמן. הרב ציוה לשני חכמים ללוות אותו הביתה והחולה קם ויחי. נשאר אוהב את היהודים, מוקיר ומעריך את קדושת מקום הכותל והמתפללים בו.

זכר כתב רבנו הרש"ש במוסר לראש השנה, "הנה האישי הירא ורך הלבב יירא ויתחמץ לבבו, ולבו יחיל בקרבו למול החטא שחטא והכריח את אמא השכינה רחל נוק' דז"א, אשר היתה מגן לעזרו ומושיעה בעדו בעת הצרה, כיצד יוכל לחטוא ולהחטיא לאחר שידוע כי ע"י החטא גורם צער גדול בשמים, ועל זה ידו כל הדוים".

גם תלמידי חכמים צריכים לומר תיקון חצות

מז"ר הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, ראש ישיבת "פורת יוסף" שמדי דברו במעלתם של עבדי השם, העומדים בבית ה' בלילות, הזכיר תמיד בגעגועים את שארו המקובל הגאון הצדיק רבי יעקב חיים סופר זלה"ה, בעל "כף החיים", שהיה זריז ומהיר כל ימיו להיות ער ב"נקודת חצות", ולערוך בשעה זו את הקינה והתיקונים על חורבן בית המקדש וגלות השכינה. לאחר שהיה גורם ושונה פרקי משניות (שכידוע נהג ללמוד ח"י פרקי משנה בכל יום) וחוזר אל ערש יצועו לישון מעט, ומתעורר שוב בהשכמה לפני שיעלה עמוד השחר כדי לעסוק בתורה, עד שהגיע זמנו להתפלל שחרית כותיקין עם הנץ החמה.

והיה מקריא לפעמים באזני תלמידיו מתוך הספר "תיקון חצות" שחיבר הגאון רבי בן ציון שפירא זלה"ה, והמה דברים שכתב במעלת מי שהוא זריז ונשכר לקיים סדר תיקון חצות

דרך קבע, מה נעים גורלו בתיקונים ויחודים שעושה בעולמות העליונים, ומה רב הטוב הצפון לו מבעל הגמולות.

אף נהג לומר בנוגע לאברכים בני תורה, מאחרי שבת, מכיון שהם עדיין ערים קרוב לחצות - מוטב שימתינו עוד מעט מלישון, וידקדקו לומר "תיקון חצות" בפלגות ליליא, כי אין ערוך למעלת אמירה זו וחיבותה בשמי מרומים.

שהרי כשאדם קם בחצות לילה ואומר תקון חצות ומתפלל בעד כלל ישראל, בקל יכול לבוא לשכליות גדולה, ועל ידי כך בנקל יתקן את מידותיו, ולא יצטרך לסיגופים.

עוד אמר ראש הישיבה זצ"ל בהספדו את חכם נתן סאלם זצ"ל דיבר על קימת חצות, וז"ל: "הזכרתי עתה קימת חצות אומר מילים מספר. אני זוכר שהיו פעם בעלי בתים שהיו ערים עד חצות ולומדים כדי שיוכלו לעשות תיקון חצות. אנו לא זכינו לכך. אבל כואב לנו לשמוע שיש בני ישיבות רבים בני תורה והספסלים התרבו בבית המדרש ב"ה, ולומדים קודם חצות ועד אחר חצות ואח"כ הולכים לביתם בלא לומר תיקון חצות. מעלת תיקון חצות עוד לא חדרה והורגלה בימינו. וזה בניגוד לדרכו של חכם נתן. ולכן אומר, אין לנו חליפתו ואין לנו תמורתו אמנם יש לנו בני תורה רבים שואפים לגדלות בתורה אבל אינה אותה שלימות של דורות הראשונים שאפילו ת"ח פשוט ובעל בית פשוט היה יודע שלא רק צריך להיות גדול אלא גם שלם, בחסידות בקדושה ובתפילה. ומעולם לא ראינו ת"ח בדור הקודם מתפלל בשטיבלאך וכל אחד היה לו מנין קבוע".

מעשה המעורר לתקון חצות

זכר כתב בספר קב הישר (פרק צ"ג, אות ו') קבלה אמתית היא בידי. כל מי שבלבו תמיד צער על גלות השכינה כביכול, זוכה לכתר תורה. ודע מה שכתב האר"י ז"ל על מורנו ורבנו הרב רבי אברהם הלוי שחיבר התקוני שבת, שהיתה דירתו בצפת תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן, ובכל חצות לילה קם וסבב כל הרחובות של היהודים ונתן קולו בקול מר ואמר, אחינו בני ישראל, הלא ידוע לכם שהשכינה היא בעוונותינו הרבים בגלות כביכול, ובית מקדשנו היה לשריפת אש, קומו ונצעק אל אלהינו שהוא מלך רחום וחנון, אולי ישמע ה' את קול תפלתינו, וירחם את עמו שארית פליטת ישראל. והיה החסיד ההוא צועק ולא נתן מנוחה לכל בני העיר, והיו קמים כלם בשעה חדא, לבתי מדרשות, והיו אומרים התקון חצות, ואחר כך היו לומדים

איש איש לפי השגתו, יש מהן היו עוסקים בדברי קבלה ובזוהר, ויש מהם שהיו עוסקים בגמרא ובמשניות, ויש מהם שהיו עוסקים בתורה ונביאים וכתובים, ואחר כך היו אומרים פזמונים ובקשות עד אור היום, והיה מעורר רחמים. והרב האר"י ז"ל היה מפליג בחסידותו, ואמר עליו על החסיד רבי אברהם הלוי ז"ל שהוא היה גלגול של ירמיה הנביא. ופעם אחת אמר לו האר"י ז"ל, דע כי שלמו ימיך, והגיעו ימיך למות, אם לא שתעשה תקנה אחת שאלמדך, ואם תעשה אותה תקנה, אז תחיה עוד כ"ב שנים. וזו היא התקנה שלך "שתלך לירושלים ושם תלך להתפלל לפני הכותל המערבי ותשפוך תחנתך ותזכה לראות השכינה". ואז הלך החסיד לביתו וסגר את עצמו ג' ימים וג' לילות, בתענית שק ואפר ואחר כך הלך לירושלים, ובא לפני הכותל המערבי בתפלה ובתחנונים בבכיה גדולה. ואחר כך ראה על גבי הכותל צורה דוגמת אשה מלובשת שחורים, ותכף מרב פחד, נפל על פניו ארצה, והיה צועק ובוכה בככי גדול ואמר אוי אוי שראיתך בכך, אוי אהה על נפשי והיה מאריך בבכיות ובוזעקות, והיה ממרט בשערות ראשו עד שנתעלף וירדם. ואז ראה בחלום שבאה אליו רוח הקודש בבגדים נאים ואמר התנחם בני אברהם כי יש תקוה לאחריתך וישוּבו הבנים לגבולם. כי אשיב את שבותם ורחמתי אותם. ויקץ וישא את רגליו וחזר לצפת ובא אל האר"י ז"ל, ותכף אמר האר"י ז"ל אני רואה בך שזכית לראות פני השכינה, ומעתה תהיה בטוח שתחיה עוד כ"ב שנים. וכן היה שהחסיד חיה אחר זה כ"ב שנים. ע"כ.

ומהחסיד הנזכר לעיל יראה כל אדם לעשות כן, לקום בחצי הלילה או קודם אור היום, להתאבל על חורבן בית המקדש. ואחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוין את לבו לשם שמים (ברכות ה:).

החת"ס עם בני ישיבתו עושים תיקון חצות כל ליל ששי

מזבא במנהגי החתם סופר (אות מ"ז) שהיה עורך תיקון חצות בכל ליל ששי כל השנה, עם בני ישיבתו, וכן בנו הכתב סופר, וכן נכדו השבט סופר אחריו, לעת זקנת השבט סופר נחלש, ולא היה יכול להשתתף עם הבחורים, וממילא נחלש התיקון חצות. בא החת"ס בחלום לבתו הצדקנית מרת שמחה לעהמן ע"ה ואמר לה, תשאלני את נכדי מדוע הפסיק את עריכת תיקון חצות בישיבתנו הקדושה. מאז התאזר השבט סופר עוז והחזיר העטרה ליושנה.

ומסופר על מרן החת"ס ז"ל שפעם היה איש אחד הש"ץ לתיקון חצות, ואמרו בקרירות, והקפיד עליו מאד, היתכן הלא בתקון חצות נמס כל לב והיה למים.

תיקון חצות של חכמי פורת יוסף

לאחר מלחמת יום הכפורים, באחד הימים נכנס מרן ראש הישיבה כמוהר"ר יהודה צדקה זצוק"ל לישיבה, ודיבר בחום גדול על צער השכינה ומעלת תיקון חצות ולימוד התורה לאחר חצות, כמה דברים אלו עוזרים מאד לשכינה ומקרבים הגאולה, והביא עמו ספר קרבן אשה לרבנו אליהו שמאע הלוי זצוק"ל, שבהקדמה מדבר על מעלת תיקון חצות, והביא שם מעשה נורא שהיה בחלב (המובא לקמן). וסיכם את הדברים שלכל הפחות פעם בשבוע נעשה כזאת, ומאז הנהיג שפעם בשבוע בליל ששי יבואו כל תלמידי הישיבה מחצות הלילה, ויברכו ברכות השחר ויאמרו תיקון חצות יחד בבכיות, ואח"כ ילמדו עד אור הבוקר, וכן עשה הלכה למעשה, וכן נוהגים עד היום בישיבה בראשות מו"ר הגאון הגדול כמוהר"ר משה צדקה שליט"א, וזה המעשה.

שכר הקמים בחצות

בספר קרבן אשה כתב וז"ל: אני אגיד מה שראיתי בימי חרפי במקומנו ארם צובה, שהעיר ה' רוחו לאחד ממשפחת בית דוד, זה שמו חכם ידידיה בן דיין נ"ע, שאזר כגבר חלציו, והיה קם קודם חצות לילה, והיה לוקח עמו משמשי בית הכנסת, והולך ודופק על דלתי פתחי בני ישראל לקום לבוא לביהכ"נ אחר חצות לילה, ויהי ה' עמו, שתיכף היו קמים ממטתם, ולא היה אחד מחזיר פניו ריקם, והולכים לביהכ"נ, עד שכמעט יכולני לומר שרוב קהל עדתינו היו קמים אחר חצות, ובאים לביהכ"נ ויתאספו חבורות חבורות, חברה אחת ת"ח לומדים גמרא ותוס', ואני הקטן הייתי מחברה זו, ויש חברה שלומדים שו"ע או"ח, ויושב עמהם איזה ת"ח להאיר עיניהם ולהבינם, ויש חברה שלומדים זוהר, ויש חברה שלומדים ספרי מוסר, כמו ראשית חכמה וספר כד הקמה, באופן דכל בי עשרה שכינתא שריא, ובכל ליל ששי יש כמה אנשים שהולכים לביהכ"נ, מתחילת הלילה עד הבוקר, ולומדים בתיקון צמח, ובליל שבת היה הולך מבעוד יום, ומזמין שמן למאור, ומדליק נרות הרבה בכל ביהכ"נ, ומתמלא אורה, והיו באים רוב הקהל וכמעט כולו, ולומדים כולם בספר תהלים כולו בקול רם מלה במלה, ואח"כ קוראים שיר השירים כולו, וכן היה עושה בכל ערב ר"ח, והיו באים כל הקהל מאליהם לביהכ"נ בשני לילות אלו, מרוב חפצם וחשקם לבוא לביהכ"נ המכובד באורים, וברוב עם הדרת המלך, והיה האיש אומר מקרא זה, וחובל עול מפני שמן, חובל עולו של סנחריב, מפני שמנו של

חזקיהו, שהיה מרבה נרות בבהכ"נ כדי שיבואו ללמוד ולהתפלל, ובאמת שלזה צריך הוצאה מרובה, והקדוש ברוך הוא סייעו שהיו כל הקהל מסייעים אותו במצוה זו.

מעידני עלי שכל זמן שהיה מנהג הטוב הזה בידם, היה אור לבני ישראל בכל מושבותם, ולא היה להם כל אותן השנים שום עצבות ושום דאגה, ולא קרה שום נזק לאחד מבני ישראל, והיה שבע בעולם, והכל בזול, והכל מצוי בחנם, אין כסף נחשב, ובמעט ריוח שירויחו היה מספיק להם אכול ושבוע והותר, ואין דאגה בלב איש, על המחיה ועל הכלכלה, וכמה זקנים מופלגים היו בדור ההוא, ככוחם או כוחם עתה, ולית מאן דמית בלא זמניה, היו מתים בלא צער, ועל דור זה אני אומר ועמך כולם צדיקים, ומלבד זה מנהגם היה שכל יום ויום אחר התפילה, קובעים מקום ללמוד בקביעות, ויושב חכם ודורש להם כשיעור שעה ויותר, אח"כ יוצאים מביהכ"נ לביתם לשלום.

מעשה נורא עם מו"ר השד"ה

עוד מעשה כעין זה הביא בספר פאת השד"ה (של מו"ר ר' שאול דוויק הכהן זיע"א), שבשנת תרנ"ז התעוררו מחכמי ורבני וחסידים ארם צובה הדרים בירושלים, לזכות את הרבים לעשות תיקון חצות, כמנהג בני ארם צובה, ויסדו חברת שומרים לבוקר לקום בכל לילה בחצות, לקבוע לימוד עד אור הבוקר, כל אחד ותלמודו בידו, ש"ס, רמב"ם, שו"ע, זוה"ק, משניות, ותהילים, כל אחד לפי כחו ויד השגתו, ולמטרה זו מינו גבאי החברה, שמש זרין לעורר הלומדים בחצות לילה, לבוא לביהכ"נ רבן יוחנן בן זכאי בעיר העתיקה. הגבאים והמנהלים אף שדרו מחוץ לעיר העתיקה, שמו עין השגחתם לנהל הישיבה והלימוד במועד הנקבע. והנה אחד מהרבנים הגדולים כמוה"ר שאול דוויק הכהן זי"ע, חלה ושכב בבית חולים, בלילה נגלה אליו הרה"ג מוהר"ר נסים לופס זי"ע, ואמר לו, ידידי, דע לך כי מהמעשה של קימת חצות שישדתם וזיכיתם את הרבים בירושלים, גרמתם נחת רוח ושמחה גדולה ועילוי לשכינה, אולם למה שלשה לילות שלא נקראו האנשים ללמוד, בהקיץ הרב משנתו שמח מחד גיסא על הנחת רוח שעושים לבורא, ונצטער מאידך גיסא על איבוד השלש הלילות שלא קמו, ולא ידע מה הסיבה. בכוקר בירר אצל חכמי ורבני ארם צובה. ונודע שהשמש לא היה בקו הבריאות ושלה אחד מקרוביו שיעוררם במקומו, אולם האיש התעצל ולא קיים הבטחתו, וקיבל השמש על עצמו שמהיום והלאה יזדרז וישתדל בכל עוז במלאכתו לעורר הלומדים.

חובת הכרת הטוב כלפי בית מקדשינו

ובספרים הקדושים הביאו משל נפלא ומרגש הממחיש לנו עד כמה מחוייבים אנו לכבות ולהצטער על העדר בית מקדשנו: משל לאשה שהתעברה לאחר שנים רבות של

עקרות, והנה הגיעה שעת הלידה. הבעל כמובן התרגש מאוד, אך הנה ניגש אליו הרופא ואומר לו שישנו סיבוך עם הולד, ועל כן ישנה אפשרות אחת מן השתים, חד משמעית, או שהאשה תשאיר בחיים, או הולד. כשמוע הבעל את הבשורה הקשה הזו חשב וחשב, ולא ידע מה להחליט. מצד אחד, עד שסוף סוף אשתו נתעברה וכל כך ציפו לולד הזה, כיצד אפשר להרגו, ומאידך איך אפשר לאבד בשביל זה את אשת נעוריו, לחיות בלי אשתו שהיא עזר לו, מחמת הספק, אמר הבעל לרופא: נשאל את אשתי מה לעשות.

כשסיפרו למעוברת את הבעיה הקשה התחבטה מאוד ולבסוף החליטה שעדיף להשאיר את הולד בחיים והיא תהיה כפרה עבורו.

אולם בקשה אחת היתה בפי המעוברת אל בעלה: שכשהילד יגדל, תמיד יזכירו לו את המעשה הזה שאמו מסרה את חייה בעבורו, בכדי שיכיר טובה לאמו, ותמיד יתפלל וילמד בעבודה להעלותה מדרגה לדרגה בגן עדן.

והנמשל הוא שבית המקדש היה משמש לנו כאם אוהבת, כשהיינו נטמאים בעבירות היינו מתנקים על ידי הקרבנות בבית המקדש ונטהרים לפני ה' רחום וחנון. אמנם מחמת ריבוי העוונות נתחייבו עם ישראל כלייה, והיה צריך לבחור אחת מן השתים, או שחלילה תהיה כליה לעם ישראל או שתחת זה יחרב בית המקדש. וכשם שאמרו במשנה (סנהדרין מו.) שכשאישי מישראל נתחייב מיתה על ידי בית דין, מה השכינה אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי, כלומר, (כביכול) כבד עלי ראשי זרועי מרוב צער היהודי שיוצא להורג בעבור עוונותיו, כך בזמן חורבן הבית, כשראה הקדוש ברוך הוא שעם ישראל נתחייבו כליה, אמר: כבד עלי ראשי כנגד בית המקדש, כבד עלי זרועי כנגד עם ישראל משום ששניהם חשובים לי.

ואז הסכימו המזבח, הכרובים ובית המקדש ללכת כפרה בעבור עם ישראל, והעיקר שהם יפשטו במעשיהם. ואכן כך נהיה, שהקדוש ברוך הוא גרם לשריפת בית המקדש ושפך את כעסו על עצים ואבנים. וכשעם ישראל נזכרים בטובות שנעשו לו על ידי בית המקדש, מתפללים בעבורו שהקדוש ברוך הוא יבנהו כבתחילה. יהי רצון שנוכח לראות בעיניים פקוחות את בית המקדש בבניינו, יחד עם השראת השכינה, כי בית המקדש הוא בשבילנו כאמא.

חיזוק נפלא לניצול הזמן

הנה ברוך ה', עברנו את הימים הנוראים בחודש תשרי ועכשיו אנחנו נכנסים בעז"ה למערכת חדשה בזמנים, לזמן חורף הקדוש, וכמו שאומרים בעלי המוסר "לילות הזהב של החורף"

זמן שמסוגל להצלחה ולסייעתא דשמיא בלימוד, הלילות ארוכים והימים קדושים, ויש אפשרות גדולה לנצל את הזמן ולהתמיד בתורה ולהספיק הרבה.

אדם לא מגיע מאירופה לאמריקה רק בשביל לתפור כפתורים

מסופר על רבי אלחנן וסרמן שנשא בעול הכלכלי הכבד של ישיבתו. באחת התקופות הקשות שידעה הישיבה, נסע רבי אלחנן לאמריקה, על מנת להתרים יהודים אמידים לטובת הישיבה, הוא הגיע לאחד הגבירים הקשוחים, הקרים והמנותקים ביותר מכל זיק רוחני, ולגביר זה היה מפעל טקסטיל מצליח בבעלותו שמו היה ג'קוב. ר' אלחנן למד עם ג'קוב הגביר בצעירותו, עוד כששמו היה יענקל, לפני שירד מהדרך. פונה אליו הגביר בשאלה: "נו, רבי אלחנן, אולי תגיד לי למה הגעת לאמריקה, אולי אוכל לעזור במשהו?" בוודאי. טוב שאתה שואל, במעיל שלי יש כפתור רופף, מידי פעם הכפתור נופל ואני נאלץ ללכת לחייט שיתפור לי אותו, וכך מידי תקופה חוזר הדבר על עצמו, הכפתור נופל ואני הולך לחייט. שמעתי שיש לך מפעל גדול של טקסטיל, חשבתי לבקש ממך אם תוכל למצוא עבורי חייט טוב שיתפור לי את הכפתור בצורה חזקה שלא ייפול יותר לעולם". "בשמחה רבה", רווח לג'קוב על האופן הקל בו יוכל להגיש עזרה לרבי אלחנן, ומיד שלח לקרוא לחייט הראשי של המפעל. החייט מגיע, וג'קוב מראה לו את המעיל עם הכפתור, "תתפור לו את הכפתור הזה בצורה החזקה ביותר שתיתכן". לאחר מספר דקות חוזר החייט ובידו המעיל "הנך יכול להיות רגוע" מכריז "הכפתור תפור בצורה חזקה ביותר, הוא ממש חלק מהבגד, ומעתה הנך יכול להיות בטוח שלא יפול לעולם!" "איזה יופי, תודה רבה לך, עזרת לי מאוד" הודה לו רבי אלחנן בשמחה. נפרד מג'קוב ויצא חזרה לאכסנייתו.

ר"א חזר לאכסניה והטלפון מצלצל, על הקו מר ג'קוב, "רבי אלחנן, עדיין לא אמרת לי את הסיבה לשמה הגעת לאמריקה". "הלא אמרתי לך: היה לי כפתור רופף וזה הקשה עלי מאוד, וברוך ה' שהענין הסתדר על הצד הטוב ביותר, באמת תודה רבה לך", השיב ראש הישיבה. למחרת בבוקר מתקשר שוב מר ג'קוב: "רבי אלחנן, אתם מסתירים ממני משהו, בבקשה בוא אלי למשרד. אני חייב לדבר איתך". רבי אלחנן מגיע למשרד, וג'קוב מקבל את פניו בשאלה: "רבי אלחנן, אנא ממך אל תסתיר ממני: מהי הסיבה האמיתית לשמה טרחת והגעת עד אמריקה? זה לא יתכן, אדם לא מגיע מאירופה לאמריקה רק בשביל לתפור כפתורים!" זועק ג'קוב ופורץ בכבי. "טוב, אם אתה כל כך מבקש, אז אני אגיד לך למה הגעתי לאמריקה", מרצינות פניו של ראש הישיבה הדגול. "נכון, אתה צודק, אדם באמת לא עושה

את כל הדרך מאירופה עד לכאן רק בשביל לתפור כפתורים. יענקל! ישמעו אזניך מה שפיך מדבר! בשביל מה הגיעה נשמתך מעולם האמת, מתחת כסא הכבוד, עד לעולם השפל הזה כל הדרך הזאת, כל הטרחה הרבה, בשביל מה? בשביל לתפור כפתורים? בשביל להקים מפעלי בגדים? ג'קוב יוצא מהאכסניה נסער עד עמקי נשמתו, במהלך הימים הבאים הזעקה מפעפעת בתוכו "אדם לא מגיע מאירופה לאמריקה רק בשביל לתפור כפתורים!" הזעקה שלו עצמו, בשביל מה הגעתי לכאן, מה התכלית שלי בעולם, מה המטרה בחיי? "ההחלטה גמלה בליבו, החיים שלו הולכים להשתנות מהקצה אל הקצה, הדולרים כבר היו נראים לו פחות ירוקים ונוצצים. כעת השאיפה שלו אחרת, לעשות את תפקידו בעולם. מר ג'קוב חזר להיות יענקל, שינה את כל אורחותיו והחל לחיות כמו יהודי. סיפור אמיתי זה תובע מכל אחד ואחד מאיתנו מחשבה כנה עם עצמו, למה הגיע לכאן? מה המטרה אותה הוא אמור להשיג במשך חייו הקצרים בעולם הזה? האם בשביל לרכוש בית יפה? רכב חדיש? מעמד חברתי? כבוד מדומה? האם את כל הדרך עשה כדי לתפור כפתורים? (מבשר טוב צורף סוכות עמ' 683)

האדם החוטא ממריד את כל השרויים במחיצה שלו

המהר"ל, מבאר דבר נורא על פי מה שפירש רש"י על הפסוק (בראשית ו, ו) 'וינחם ה' כי עשה את האדם - נחמה היתה לפניו שבראו בתחתונים, שאלו היה מן העליונים היה ממרידן', וכתב המהר"ל (גור אריה עמ' ס ד"ה ולא דגים) "מזה תלמוד כי האדם החוטא ממריד את כל השרויים במחיצה שלו", והיינו שאם היה האדם שרוי בעליונים הרי היה ממריד אפילו את המלאכים שיעשו כנגד רצון ה' ח"ו, ולפי"ז מבואר הטעם שלא חטאו הדגים אחר שאינם נמצאים עם האדם אלא חיים בים - ב'עולם' ובסביבה משלהם... אמור מעתה, הגודר עצמו בסביבה טובה כמה שפע רב ברוח ובגשם הוא מביא על עצמו.

דרך הישרה היא שיגדור האדם את עצמו בגדרים וסייגים, להתרחק מן העבירה, לבל יוכל המשחית להתקרב לפתח ביתו.

בעת אשר היצר הרע בוער בסערת אש ברחובה של עיר, והמים הזידונים מאיימים לשטוף את העולם, ביכולתם להחריב ח"ו בתי ישראל ואפילו בתי כנסיות ובתי מדרשות, ומן החובה להיות גודר גדר' לעמוד בפרץ בשמירה מעולה על הפתחים - מכל מיני כלים שונים ומשונים והמבין יבין, ועל ידי זה יוכל לשמור על 'גן עדן' שלו כראוי.

כמו שחולה מדביק אחרים כן ברוחניות הרשע מדביק את הצדיק

ה'תפארת שלמה' זי"ע (סוף פרשת אמור) כתב "כי הרשע הזה מביא שורש פורה בקרבך וכו', וכאשר עינינו הרואות בעולם הזה כאשר יש ח"ו שינוי אויר על ידי איש אחד, שיש לו ח"ו מיחוש החולי, יכול ג"כ להזיק לאחרים, ה' ישמרנו ויצילנו מכל רע בזה ובבא", היינו שכשם שהחולה בגופו מדבק את הבריאים במחלתו כמו שהיה בקורונה כן בעיני רוחניות מדבק הרשע את הצדיק רח"ל.

היושב בסביבת מעשנים הראות שלו שחורות מעשן

מעשה בבחור שלא חש בטוב, משבא לפני הרופא נשאל הבחור מדוע הוא מעשן... ענה הבחור לא מינייה ולא מקצתיה, מעולם לא הכנסתי סיגריה לפי, אמר לו הרופא, הרי הנני רואה ב'צילומים' שכל ה'ריאות' שלך שחורות מעשן? עד שנתברר כי אף שהבחור אינו מעשן מכל מקום כל סובביו מעשנים והוא 'נושם' יומם ולילה עשן פיח לתוך ריאותיו... ומכאן תלמד עד כמה גרוע היושב בסביבת חברים רעים אף אם אין לו כל שיג ושיח עמהם - דיו שהוא בקרבתם. ואין עצה ואין תבונה אלא לעשות 'תיבה' לעצמו ולהתרחק מן הרע כמטחוויו קשת, ועל אחת כמה וכמה שצריך להיזהר ולהישמר מחברים רעים שיכולים להורידו לשאול תחתית רח"ל.

רק מלאך אין לו ירידה ואינו נכבה לעולם

העליות והירידות הם חלק מכל מהותו של אדם, וסימן ברור הוא שהוא 'חי', וזה כל עבודת האדם בחיי חיותו, ורק 'מת' או 'מלאך' אין לו ירידה ואינו 'נכבה' לעולם... משל, למלך רם ונישא שהיו לו שרים רבים יודעי נגן שהיו מנעימים לו תדיר בשירה ובזמרה, ולצידם הייתה לו ציפור שגם הייתה מזמרת לפניו, והנה כל הנאת המלך משירת השרים לא היתה מגעת לרוב הנאה וקורת רוח שגרמה לו הציפור, שאלוהו השרים הרי שירתנו עריבה עשרת מונים משירת הציפור ומדוע מתפעל המלך כל כך מהציפור, ענה להם המלך, בזה שאדם משורר אין כל חידוש בדבר, ולכן אין שירתו מביאה לידי ההנאה והתענוג שיש בשמיעת שירת הציפור שאין דרכו בכך. וכעין זה איתא מהרה"ק בעל ה'תניא' זי"ע בספה"ק 'תורה אור' (פר' וישלח כה ע"ב ד"ה והנה הקרבנות - במשל לציפור ה'מדברת'), ולדידן ייאמר, שירת ועבודת קרוצי חומר עריבה כביכול לפני הבורא יתברך עשרת מונים משירת המלאכים ועבודתם, כי הם "אין בהם לא יצר ולא קנאה ולא שנאה" (עי' שבת פט). ואין כל חידוש שעומדים ומזמרים לפניו יתברך, אבל אנן ששוכן בקרבנו "יצר הרע המתגבר עלינו בכל יום" (סוכה נב.): למנוע מאיתנו כל זיקה של עבודת

ה' ומתחזקים אנו שלא לשמוע לו אלא לעבוד את הבורא, עבודה כזו, מעלה קורת רוח מרובה לאבינו שבשמים, שמעתי מפי איש נבון וחכם משל נאה, לאחד שרצה לכדוק האם ה'ווינקר' (פנסים קטנים הקבועים בצדי הרכב מימין ומשמאל, והנהג מדליק אותם כשעולה ברצונו לפנות לימין או לשמאל, כדי להזהיר את הנהגים שמאחוריו) שברכבו פועל כתיקונו או שמא צריך להחליפו, ואמר לבנו הקטן שישב על ידו, צא החוצה ואמור לי האם הוא 'עובד' כראוי אם לאו, יצא הבן ועמד מלפני הרכב, הביט היטב, והכריז 'עובד, לא עובד, עובד לא עובד', וחוזר חלילה... נענה לו אביו, אוי, רק בן 'קטן' מדבר כך, הטרם תדע כי אם הפנסים נדלקים ונכבים וחוזרים ומאירים ושוב נכבים הרי זה מורה שאכן הווינקר עובד כראוי... ואדרבה, אם היו הפנסים דולקים ברציפות ללא הבהוב היה זה סימן על תקלה וקלקול...

אין חוזרים מהרגל ומהיו"ט עם 'בוץ' ברגליים...

הנה אמרו חז"ל (תענית י). כי רק בז' במר חשוון מתחילים לשאול על הגשמים 'ט"ו יום אחר החג כדי שגייע אחרון שבישראל לנהר פרת', והיינו שלא יצטערו עולי רגלים בדרכם לשוב לביתם כשיזלפו גשמים על ראשם. ומעתה יש להקשות שלפי זה היו צריכים להפסיק לשאול גשמים מא' בניסן שהוא ט"ו יום קודם חג הפסח, כדי שלא יצטרכו עולי רגלים לכתת רגלם בדרך הליכתם לירושלים לקראת חג הפסח בתוך הגשמים. והרבה תירוצים נאמרו בכך.

אך בדרך הרמז יש לומר, כי באו חז"ל ללמדנו ארחות חיים שאין חוזרים מהרגל ומהיו"ט עם 'בוץ' ברגליים... כלומר, אי אפשר לחזור לסדר חיי היום-יום כרגיל כאילו לא היה זה עתה ימים הנוראים וחג הסוכות ושמחת תורה... יכיר בעצמו שהוא 'נקי' ויתחיל מ'בראשית' בהתחדשות.

צריך לזכור בני אדם מקומם עם בני אדם ולא עם בהמות

דבר נפלא ששמענו בשם חכם וצדיק אחד לבאר 'בדרך צחות' ורמיזה, דאיתא בפרשתנו שהוצרך נח לבנות שלוש קומות בתיבה, וכדכתיב (ו, טז) "תחתיים שניים ושלישים תעשה", ופירשו חז"ל (סנהדרין קח:): תנא, תחתיים לזבל, אמצעיים לבהמה, עליונים לאדם' (והובא ברש"י), ולכאורה יש להקשות לשם מה הוצרכו לבנות קומת מדור לבני האדם, והרי איתא בחז"ל (תנחומא ט) 'כל אותן שנים עשר חודש לא טעם טעם שינה לא נח ולא בנו, שהיו זקוקין לזון את הבהמה ואת החיה ואת העופות', ואם ממילא שהו בכל המעת לעת 'סביב' בהמות והחיות במדור המיועד להם, ומה צורך יש להם במקום מגורים שלא 'זכו' כלל לראותו...

אלא שרצה הקב"ה שיזכרו היטב שאין זה 'מקומם'... שלא יטעו לחשוב שאכן הם כבהמות...
אלא דעו היטב כי בני אדם אתם, ו'מקומכם' בין בני אדם... ואל תהיו כסוס כפרד...

לחשוב היטב על הזולת

יש שרמזו שלכן אין מתחילים בבקשת הגשמים - ותן טל ומטר לברכה עד ז' חשוון 'כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת', וקצת צ"ב וכי עדיין שייכת סיבה זאת לגבי דידן, והרי לדאבון לב חרב הבית ובטלה העליה לרגל... אלא, כי אכן, זאת רצו חז"ל שלדורות עולם יזכרו שמעולם הנהיגו להמתין עבור האחרון שבישראל ולאחר הבקשה על הגשמים, והיו "מעייניהם נתונים לחשב חשבוננו של פלוני - למען ייטב לו בדרכו"...

תהיה משה מנח

דבר נפלא כתב ה'משך חכמה' על הפסוק (ט, כ) 'וייחל נח איש האדמה', וז"ל, במדרש (בר"ר לו, ג) אמר רב ברכיה, חביב משה מנח, נח משנקרא 'איש צדיק' (ו, ט) נקרא 'איש האדמה', משה משנקרא 'איש מצרי' (שמות ב, יט) נקרא 'איש אלוקים' (דברים לג, א). הענין, דיש שתי דרכים בעבודת השם יתברך, דרך אחד מי שמייחד עצמו לעבודתו יתברך ומתבודד, ויש מי שעוסק בצרכי צבור ומבטל עצמו בשביל הכלל ומפקיר נפשו עבורם. ולפי הנראה, בעיני בשר תגדל מעלת המתבודד על מעלת העוסק בצרכי ציבור, שהרי המתבודד מתעלה בעבודת הקודש מעלה מעלה, ואילו זה ירד ממדרגתו ל'עמך'... ובכל זאת מצאנו שנח התבודד, ולא הוכיח את בני דורו, לכן אמרו עליו שאף הוא היה ראוי לכליה, ורק מתבודד לעצמו היה, בכל זאת אחר שנקרא 'איש צדיק' ירד ממדרגתו ונקרא 'איש האדמה', ומשה נקרא (בתחילה) 'איש מצרי' - שהוכרח לגלות, שזה מורה פחיתות בנפש - מכל מקום, הואיל ומסר עצמו על ישראל בהריגת המצרי נקרא 'איש אלוקים', שהגיע לתכלית השלמות מה שיוכל האדם להשיג.

"אֱלֹהֵי תוֹלְדוֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדַרְתָּיו אֶת הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ נֹחַ" (ו, ט)

כל שהוא נח לאחרים הוא מצד הקדושה

אלה תולדות נח וגו', הנה ג' פעמים מוזכר בפסוק זה "נח", לפי שהיה נח בדיבורו, נח בהילוכו, נח במעשיו. וכפי שאמר בזהר הקדוש (עי' בראשית דף נח:), וכל ניחא מסטרא דקדושה. דהיינו הביטוי "נח" הוא מצד הקדושה. ולפי שזכה נח להזהר מהכעס והכעס הוא מסטרא

דמסאבא והיה נח במעשיו שהוא מצד הקדושה, זכה למצוא "חן" בעיני השם (בראשית ו, ח) (ספר חרדים מצוות עשה פרק א').

עוד מפרש בזוהר הקדוש (שם) שנח היה ניחא לעילאין ניחא לתתאין (נח למעלה ונח למטה). כלומר היתה לו גם מנוחה רוחנית בתורה ובמצוות ומעשים טובים, שזה נקרא נח לעליונים, וגם מנוחה גשמית בעיני העולם הזה, עושר וכבוד שזה נקרא נח לתחתונים.

רבנו יוסף חיים זצ"ל (הובא בס' שער ניסים עמ' עו. ועי' באדרת אליהו) מביא את הפסוק במשלי (כו, יט), כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם, כלומר, כפי שהאדם מתייחס לזולת, כך הזולת יתייחס אליו. ועל פי זה מפרש את הנאמר כאן "אלה תולדות נח, נח", "אלה" הם ה"תולדות" דהיינו התוצאות של "נח" - של מי שהוא "נח" עם הבריות, התוצאה לכך היא "נח" דהיינו גם הבריות יהיו ב"נח" עמו. ללמדנו מוסר, שאם אתה תהיה נח לבריות במידות טובות ובמצוות וכו', גם האחרים יהיו נוחים כלפיך, ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם.

"אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צְדִיק תָּמִים הָיָה בְּדוֹרְתּוֹ" (ו, ט)

מנוח אביו של שמשון גלגול של נח, ושמשון גלגול שם בן נח

כפל כאן הכתוב "נח נח", וכן כתוב "בדורותיו" ברבים, והדברים צריכים ביאור והבנה, לשם מה הכפילות במילה נח, ומדוע נכתב בדורותיו ולא בדורו? יש לבאר זאת לאור דברי המקובלים (אהבת יונתן אייבשיץ בהפטרת נשא, והביאו החיד"א בנחל שורק הפטרת נשא) שמנוח אביו של שמשון היה גלגול של נח, ולכן נקרא "מנוח" מלשון "מן נח". ושמשון היה גלגול של שם בן נח ולכן נקרא "שמשון" מלשון "שם שני", דהיינו היה שם הראשון שהיה בנו של נח, ושמשון הוא שם השני. ועל פי האמור יש לבאר את הנאמר כאן "אלה תולדות נח נח", רצונו לומר שנח גם כן היה מתולדותיו של נח, והכוונה בזה שתולדותו של נח היתה מנוח, שהיה גלגול של נח ונולד מנח.

ולכן ממשיך הפסוק ואומר "איש צדיק תמים היה בדורותיו" רצונו לומר, שנח קנה שלימותו בשני הדורות, כי התחיל להשתלם בזמן דור המבול, והשלים את עצמו בזמן שנתגלגל אצל מנוח. לכן אמר "בדורותיו" לשון רבים, בשני הדורות.

ולכן יש מרבתינו (סנהדרין דף קה). שדרשו כאן לגנאי ש"בדורותיו" היה נח צדיק ואילו היה בדורו של אברהם לא היה צדיק. וכוונתם בזה שנח בצירוף שני הדורות, דורו שלו ודורו

של מנוח, הצליח להשלים את עצמו, ואילו היה צדיק כאברהם, לא היה צריך לבוא שוב בגלגול, לפי שהיה משלים את עצמו בדור הראשון שהיה חי בו קודם מותו.

אברהם היה בן נ"ח שנים כשמת נח

בדרך אחרת ניתן לבאר את כפילות הפסוק "נח נח" ואת הכתוב בדורותיו ולא בדורו (עי' אבן עזרא), כי אברהם היה בן נ"ח שנים כשמת נח, וזה אומרו "אלה תולדות נח", דהיינו אלה הקורות של נח, "נח" הם נ"ח שנים האחרונות בהם היה נח, אז היה "איש צדיק תמים" - היינו אז היה אברהם ש"היה בדורותיו" של נח. כך שמעתי מפי זקן חכמי ארם צובא, רבנו אברהם רפול זצוק"ל.

"אלה תולדות נח" (ו, ט)

עיקר תולדות נח שהיה "אלה"

בעלי התוספות (מושב זקנים כאן) כותבים, "אלה" בגימטריא ל"ו. הם ל"ו צדיקים העומדים בכל דור ודור, כדאיתא במדרש רבתי (ויצא ל, מ), ובאה כאן התורה לרמז, שעיקר תולדותיו של נח הם שהיה "אלה", דהיינו שהיה צדיק. ואין לך כל צדיק וצדיק שאין לו שלשים וששה מלאכים משמשים אותו. וכנגדן יש בתורה ל"ו מלאך (דהיינו כתובים בתורה ל"ו פעמים המילה מלאך). וכנגדן ל"ו חסידים בתהלים (המילה "חסד" מופיעה בתהלים ל"ו פעמים).

והדברים האמורים, שתולדותיהם של צדיקים הם מעשה הצידקות שלהם, באים יחדיו עם דברי המדרש תנחומא (בוכר, פרשת נח סי' ב') פתח רבי תנחומא, פרי צדיק עץ חיים (משלי יא, ל), בשעה שאדם מסתלק מן העולם הזה בלא בנים, הוא מיצר ובוכה מפני שלא העמיד בנים. אמר לו הקדוש ברוך הוא הרי יש לך פרי, התורה, שכן כתיב פרי צדיק "עץ חיים", בניו אין כתיב כאן, אלא "עץ חיים" שהיא התורה.

ולכן גם נכפל כאן שמו של נח, כנאמר, אלא תולדות "נח נח" וגו', כי כל שנכפל שמו בידוע שהוא צדיק, כדאיתא בזוהר (נח דף ס.).

"אלה תולדות נח" (ו, ט)

"אלה" פסל את הראשונים

בעלי התוספות (מושב זקנים ריש ויצא) מביאים מהמסורה, שארבע פעמים בתורה כתובים המילים "אלה תולדות". אחד כאן, שני, אלה תולדות השמים (בראשית ב, ד). שלישי,

אלה תולדות יעקב (בראשית יא, י) והרביעי, אלה תולדות שם (בראשית י, א), בכולן פסל שלפניו. אלה תולדות השמים פסל תוהו ובוהו ותתקע"ד דורות. אלה תולדות נח, פסל דורות שלפניו וקין ודור המבול. אלה תולדות שם, פסל בני יפת ובני חם. אלה תולדות יעקב, פסל עשו ואלופיו.

"נח איש צדיק" (ו, ט)

לעמוד בצדקות גם כשכחו במתניו

מו"ר האלשיך הקדוש (כאן) כתב, שתיבת "איש" נראית לכאורה מיותרת, שהרי אפשר לכתוב "נח צדיק תמים בדורותיו", ולשם מה נזכר "איש"? וכתב להסביר זאת על פי דברי הגמ' (עבודה זרה יט). אשרי "איש" ירא את ה' (תהלים קיב, א) מתי "אשריו"? בעודו "איש", שאז כחו במתניו ואש התאוה בוערת בו ובכל זאת הוא מתגבר על היצר הרע, והוא "ירא את השם", אז אשריו ואשרי חלקו. וזה שנאמר כאן נח "איש" צדיק, היינו שנח עוד בעודו "איש" - כשכוחו במתניו, גם אז היה "צדיק", ובנוסף זכה להיות גם "תמים בדורותיו" היינו בכל תקופת חייו.

"צדיק תמים" (ו, ט)

ההבדל בין צדיק לתמים

המפרשים עמדו על השינוי בין הנאמר בפסוק זה "צדיק תמים", לבין הנאמר להלן (ז, א) כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה, הרי שכאן כתוב "צדיק תמים", ושם כתוב רק "צדיק" ללא תמים?

רש"י (להלן, ומקורו מעירובין יח: ובראשית רבה פרשה ל"ב סי' ג') מבאר, שמכאן שאין אומרים כל שבחו של אדם בפניו, ולכן כאשר הקדוש ברוך הוא פנה אל נח, קרא לו רק בשם "צדיק", ולא בשם צדיק תמים.

במהרי"ל דיסקין (על התורה ריש נח) מצאנו פירוש מופלא לכך, ש"צדיק" נקרא אדם שכובש את יצרו, ולכן מכתירים את יוסף בתואר "יוסף הצדיק" שהרי החלק הארי מנסיונותיו היה בעניין כבישת היצר. אבל "תמים" הוא המאמין בה' והולך ומתחזק באמונתו זו. וכמו שנאמר (דברים יח, יג) תמים תהיה עם ה' אלהיך, ושם הוא איסור להזדקק לקוסמים ומכשפים וכדומה, אלא להיות חדור באמונה "תמימה" בה' אלהים.

ובזיון שדורו של נח, דור המבול, נכשלו בעיקר בעניינים שהיצר שולט בהם, כמו צניעות, גזל ושפיכות דמים. לכן כאשר התורה מדברת על הדור ההוא, היא קוראת לנח "צדיק" לפני בדור הזה, לפי שכאמור צדקות היא התגברות על התאוות.

אך כשהתורה מספרת על היחס שבין נח למאורעות שהיו בדורו ובדור הפלגה שלאחריו, ביחס ל"דורותיו" אז מגדירה התורה את נח כ"צדיק תמים", שהרי דור הפלגה לא נכשלו בענייני תאוה, כי אם בכפירה, ברצותם לבנות מגדל שראשו בשמים, ולייסד שם את "מרכז הכפירה העולמי". על כך נאמר להלן, ויהי בנסעם מקדם (יא, ב) היינו שהסיעו עצמם מקדמונו של עולם (זוהר נח דף עו:). וכיון שנח ניצל גם מכך, והיה איש אמונה, קראהו כאן השי"ת "צדיק תמים", וזה היה "בדורותיו", כלומר בין בדור המבול ובין בדור הפלגה.

למדנו מכאן את כוחו הגדול של נח, שהיה בו גם תמימות ואמונה מלאה בבורא עולם, וגם היתה בו כבישת התאוות.

"אֵת הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ נֹחַ" (ו, ט)

בחירה בדרך ה' גם אם זה לא נח לבריות

מו"ר ראש הישיבה כמוה"ר יהודה צדקה זצ"ל הסביר את הפסוק על פי מעשה שהיה עם אחיו הצדיק והכשר רבנו עובדיה צדקה זצ"ל, שהיו לו כמה בתים שהיה משכיר אותם לצורך פרנסתו. ובזמנם היה נהוג שהמלכות באה לבית כדי לגבות מס ארנונה, והיו הפקידים אנשי דלא מעלי, שהיו אומרים לבעל הבית, תראה לנו את הקבלות של המס ששילמת, והוא מביא את הקלסר של הקבלות, והיו מבקשים ממנו מים לשתות, וכאשר היה הולך להביא מים, לוקחים לו כמה קבלות והולכים לדרכם, ובאים פעם שנית לאחר זמן ואומרים לו לא שילמת על חדשים אלו ואלו. והיו לוקחים את הכסף לעצמם. אמנם כאשר באו לר' עובדיה כדרכם בקשו את קבלות המס, ואחר שהביא להם את הקבלות ששולמו כל התשלומים, אמרו לו תביא לנו אגסים מהעץ שלך בחוץ, חשב ר' עובדיה בדעתו איך אעשה, אם אתן להם, הרי הם לא מברכים ואין בזה נחת רוח לקדוש ברוך הוא. ואם לא אתן להם, הרי צריך להיות נח לבריות? לבסוף החליט ואמר להם תקחו אתם בעצמכם לכו ולקחו, ואז לא הצליחו לגנוב לו קבלות, וכך ניצל.

על פי זה פירש ראש הישיבה זצוק"ל, שלפעמים אדם נמצא במצב שאינו יכול להיות גם נח לשמים וגם נח לבריות וכיצד יחליט? ועל זה נאמר "את האלהים התהלך נח", ללמדנו שיש לאדם לבחור בדרך ה', כי מוטב שיקרא שוטה כל ימיו, ואל יהי רשע שעה אחת לפני המקום (עדויות פ"ה מ"ו).

"וַיֹּלֶד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָּנִים אֶת שֵׁם אֶת חָם וְאֶת יֶפֶת" (ו, י)

תולדות האדם

כתב רש"י (לעיל בריש הפרשה), שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים. ועל פי זה פירשו המפרשים את הפסוק "וילד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת", שכיון שזכה למידות טובות ונעלות והיה צדיק, זכה להוליד א. "את שם" - כלומר זכה שכל מצוה שעשה, כל חסד שעשה, היה עושהו ללא שום פניות, אלא אך ורק ל"שם" שמים, ולאקמא שכינתא מעפרא. ב. "את חם" - וכן עשה את המצוות והחסדים בחשק גדול, "בחמימות" גדולה ובאהבה גדולה להשם יתברך. ג. "ואת יפת" - וכן כל מצוה וחסד שעשה, עשה אותה "ביופי" ובהידור גדול.

ושמעתי פירוש נוסף בפסוק הזה, שהנה ידוע שכל השומר שבת ניצול משעבוד מלכויות (שבת קיח), וניצול מחבלי משיח, וניצול ממלחמת גוג ומגוג. והנה מאמר זה נרמז כאן בפסוק, "וילד נח" - אדם שנח בשבת ושומר שבת כהלכתו, הרי זה מוליד ומזכה את עצמו בשלש דברים. "את שם" - ר"ת שעבוד מלכויות. "את חם" - ר"ת חבלי משיח. "ואת יפת" - כיון שבני יפת נקרא מגוג כנאמר, בני יפת גומר ו"מגוג" (בראשית י, ב), על כן הפסוק כאן מרמז שינצל ממלחמת גוג ו"מגוג".

"וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חָמָס" (ו, יא)

דור המבול ושעבוד מצרים

פעמיים נאמרה בתורה תיבת "ותמלא", פעם אחת כאן בדור המבול, ופעם שניה במצרים ככתוב ותמלא הארץ אותם (שמות א, ז), ומבאר המגלה עמוקות זאת משום, שדור המבול התגלגל בשעבוד מצרים לתקן עונם. (דמשק אליעזר).

וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דְּרֹכָו עַל הָאָרֶץ" (ו)

(ב)

גבורת דור המבול

רבותינו אמרו במדרש (בראשית רבה פרשה ל"ד סי' י"ג) שהסיבה שהרשיעו כל כך דור המבול, היא מפני רוב הטובה שנתן להם הקדוש ברוך הוא. וכך אומר המדרש (שם), אמר רבי יצחק, אחת לארבעים שנה היו זורעים, ומהלכים מסוף העולם ועד סופו בשעה קלה, והיו מתלשים ארזי לבנון בהליכתם מרוב גבורתם, והאריות והנמרים היו חשובים בעיניהם כמו הפנה בבשר, והיה להם מזג אויר יפה בכל השנה כמזג האויר שבין פסח ועד עצרת. וכשהיתה אשה יולדת ביום, היתה אומרת לבנה הנולד לה, עתה צא והבא לי צור (אבן חדה) לחתוך טבורך. ואם בלילה, היתה אומרת לבנה צא והדלק לי נר לחתוך טבורך. ומעשה באשה אחת שילדה בלילה, אמרה לילד הנולד, לך והדלק הנר לחתוך טבורך. יצא ופגע בו שר השדים ששמו שמדון, התחילו להתגושש ולהתאבק זה עם זה, בינתיים קרא התרנגול, אמר לו השד לתינוק, לך והתהלל בפני אמך, שיש לך מזל שקרא התרנגול (שכיון שהגיע אור היום אין שלטון למזיקים), שאלמלא כן הייתי מכה אותך והרגך. אמר לו התינוק, לך אתה והשתבח לפני אמך שנשאת בחיים, שאלמלי הספיקה אמי לחתוך ממני את טבורי, הייתי מכה אותך והרגך. וזהו שכתוב, בתיים שלום מפחד ולא שבט אלוה עליהם (איוב כא, ט) ודרשו חז"ל (בראשית רבה פרשה ל"ו סי' א') בתיים שלום מפחד - מן המזיקים, ולא שבט אלוה עליהם - מן היסורים.

ומרוב הטובה שהיתה להם, חטאו בזנות, כנאמר, ותשחת הארץ לפני האלהים ותמלא הארץ חמס. וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה, כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ (בראשית ו, יא-יב, וראה בסנהדרין דף נו). ולכן אמר הקדוש ברוך הוא (בהמשך הפסוקים) שיביא מבול, כי אין להם תקנה, וגילה זאת לנח.

נח התגלגל במשה רבנו כיון שלא הוכיח את בני דורו

אומר ר' בונם מפשיסחא (הובא במעיינה של תורה דברים כח, ג) נח היה "צדיק בפרווה", דרך משל, אדם הרואה שמוזג האויר קר מאוד, יש לפניו ב' דרכים להתחמם: א. להביא מזגן לאולם ויתחמם וממילא כולם יהנו לאורו ויתחממו עמו. ב. שיאמר למה לי לדאוג לכולם, הן לי יש "מעיל פרווה" מיוחד, אני אתחמם לעצמי, ויהיה בסדר. ופשוט שהטוב ביותר הוא

שהאדם יתחמם עם כולם. ונח דאג רק לעצמו, עשה לו "מעיל פרווה" מחמם, דהיינו בנה תיבה להגן על עצמו ולא דאג לכלל, שלא הוכיח את בני דורו, ולא לימד אותם דרכי ה'.

סוד גילה המגלה עמוקות (סוף תרומה הביאו החיד"א בחומת אנך בראשית ח, א) שכיון שלא הוכיח את בני דורו, אחר כך התגלגל נח במשה רבנו, ואז תיקן את עצמו, על ידי שהוכיח את בני ישראל, כמסופר בתורה.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מְשַׁחֵתֶם אֶת הָאָרֶץ (ו, יג)

גזל פחות משווה פרוטה

המדרש (בראשית רבה פרשה ל"א סי' ה') אומר ש"חמס", הוא פחות משווה פרוטה, שכשהיו עוברים ליד דוכן בשוק, היו לוקחים מהפירות פחות משווה פרוטה, עד שהיה נגמר למוכר כל הפירות, והוא לא יכול לתבוע לדין אף אחד מהם.

אולם מנהגם הרע הזה היה דוקא בפני המוכר, אבל שלא בפניו, היו גוזלים ממנו יותר משווה פרוטה, וזהו שאמר הכתוב "כי מלאה הארץ חמס מפניהם" "מפניהם" דוקא היו לוקחים רק "חמס", שהוא כאמור פחות משווה פרוטה, אולם שלא בפניו, היו נוטלים יותר.

ותראה דבר פלא כי ר"ת הפסוק מלאה הארץ חמס יוצא בגימטריה "זה גזל", וכדברי רש"י שלא נחתם גזר דינם אלא על הגזל. (מגדנות)

מדוע נחתם דינם על הגזל ולא על העבירות החמורות יותר שבידם

הקדוש ברוך הוא אומר לנח, קץ כל בשר בא לפני וגו'. פירש רש"י ז"ל "קץ כל בשר", כל מקום שאתה מוצא זנות ועבודה זרה, אנדרלמוסיא באה לעולם, והורגת טובים ורעים. "כי מלאה הארץ חמס", לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל. עד כאן לשון רש"י הקדוש.

והקשו המפרשים, כיצד באים שני מאמרי חז"ל אלו יחדיו, מחד אמרו שלא נחתם גזר דינם של דור המבול אלא על הגזל, ומאידך, שהיה בידם זנות ועבודה זרה ולכן אנדרלמוסיא באה לעולם וכו', ומאחר ובני דור המבול היו עובדים עבודה זרה, וגם חטא גילוי עריות היה בידם, אם כן למה נחתם גזר דינם על "הגזל" שהוא קל מהם הרבה, ולא על העבירות החמורות, כאשר הסברא מורה שעליהן תבא ההקפדה היותר גדולה?

וכתבו לתרין, באמת חיוב מיתה נגזר עליהם בגלל העוונות החמורים שבידם, עבודה זרה וגילוי עריות, אך הקדוש ברוך הוא ברחמיו חס על מעשה ידיו שלא להשחית דור שלם, על כן רצה לכפר להם בממונם, כיון שעני חשוב כמת (ילקוט שמעוני תהלים סוף רמז תתל"א) ממילא כשיענישם ליטול את ממונם, יחשב הדבר כאילו עונש מוות בא עליהם, ובזה יצאו ידי עונשם. אך הואיל והממון שהיה בידם לא היה שלהם, כי גזלנים הם, אם כן לא היה ניתן לכפר להם על עונשם בממון זה, כיון שהוא היה ממון אחרים וגזול בידם. על כן אין מנוס אלא לבצע את דינם אשר נגזר עליהם מכח העוונות החמורות שבידם. וזהו אמרם "לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל", דוקא חתימת הדין היתה מפני הגזל, אבל עצם פסק הדין היה למיתה מפני העוונות הגדולים שהיו בידם, הם עבודה זרה וגילוי עריות.

מה שהשקר מוליד המארה נוטלת

מובא במדרש שוחר טוב (פרק ז') אמר ר' לוי בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לנח שיכניס לתיבה שנים שנים מכל מין ומין, ונכנסו כל אחד ואחד וזוגו עמו, בא השקר וביקש להכנס לתיבה, אמר לו נח, אי אתה יכול להכנס אלא אם כן תשא לך בת-זוג, הלך השקר לבקש לו בת-זוג, פגע במארה (הממונה להחסיר ממון בני אדם), אמרה לו מהיכן באת, אמר לה מאצל נח, שהייתי רוצה להכנס לתיבה ולא הניח אותי באמרו אינך יכול להכנס אלא אם כן יש לך בת זוג, האם רצונך שתהיי את בת זוגי? אמרה לו ומה המוהר שאתה נותן לי, אמר לה, אני מבטיחך שכל מה שאני מסגל את נוטלת. הסכימו כן, ונכנסו שניהם לתיבה. כיון שיצאו, היה השקר הולך ומכנס, והמארה נוטלת ראשון ראשון. בא השקר ואמר למארה היכן כל אלה שסיגלתי, אמרה לו ולא כן הותנה בינינו שכל מה שאתה מכניס אני נוטלת?! ולא היה לו פתחון פה, לכן נאמר, והרה עמל וילד שקר (תהלים ז, ט). וכן המשל אומר, השקר מוליד והמארה נוטלת. (הובא בקצרה בדעת זקנים מבעלי התוספות, כאן).

ממון המושג במרמה יהפך לו לרעה

מכאן מוסר השכל לבל יחשוב אדם כי על ידי שקר ומרמה יצליח להתעשר, וכסף וזהב ירבה לו מאד, כי על זה נאמר, קורא דגר ולא ילד, עושה עושר ולא במשפט, בחצי ימיו יעזבנו ואחריתו יהיה נבל (ירמיה יז, יא). פירוש, "קורא" הוא עוף ששמו "קורא" (ככתוב בשמואל א, כו, כ) כאשר ירדוף "הקורא" בהרים). "דגר" היינו ישב על ביצים של שאר עופות, "ולא ילד" את הביצים ההם, בסופו של דבר, כשהאפרוחים יוצאים מקליפות הביצים, עולים עליו ומורטים את

כנפיו ואוכלים אותו, ואם הצליח לברוח מהם מוצאת אותו חיה וטורפת אותו ואוכלתו. מי גרם לו זאת, על שגזל ביצים שאינן שלו ודגר עליהן. ("דעת זקנים מבעלי התוספות" בפר' כי תצא, על הפסוק כי יקרא קן צפור). ולכן "ומעוף השמים יחכמנו" (איוב לה, יא), היינו תחכם ותלמד מעוף זה, שכמו כן ה"עושה עושר ולא במשפט", המשיג עושר על ידי שקר ומרמה, "בחצי ימיו יעזובנו, ואחריתו יהיה נבל", יפורסם שמו לחרפות לדראון עולם, וכן כתוב, לא יחרוך רמיה צידו (משלי יב, כז), לא יחיה ולא יאריך ימים הצייד הרמאי, זה הצד בפיו אנשים תמימים, והרה עמל וילד שקר.

גזל גוי ומיד נענש

וכן אמרו בתנא דבי אליהו (רבה, פט"ו), מעשה באדם אחד מישראל שמכר לגוי אחד ארבעה כורים של תמרים, ומדד לו בבית אפל, אמר לו הגוי, האלהים בשמים ואתה בארץ יודעים על המדה שאתה מודד לי. ומתוך שמדד לו בבית אפל חיסר לו שלשה סאים של תמרים מארבעת הכורים (כור הוא שלשים סאה). לאחר מכן נטל הישראל את מעותיו ולקח בהם כד של שמן והניחו במקום שמדד את התמרים לגוי, נשבר הכד מאליו ונשפך השמן. התחיל מתרעם ומטיח דברים כלפי מעלה. בא אליו אליהו ואמר לו בני כתוב בתורה (ויקרא יט, יג) לא תעשוק את רעך ולא תגזול, רעך הרי הוא כאחיך, הא למדת שגזל הגוי אסור.

מקפיד בתפילין כל היום ונכשל בבין אדם לחבירו

מה מאד יש להצטער שיש בני אדם שומרי מצוות הנוהרים בדברים שבין אדם למקום, ואילו בדברים שבין אדם לחבירו הותרה להם הרצועה לעשות כאוות נפשם. וכבר אמרו בירושלמי (ברכות פ"ב ה"ג), תפילין מפני מה לא החזיקו בהם ללובשם כל היום, מפני הרמאים. כלומר, למה לא הקפידו להניח תפילין כל היום, מפני שהיו אנשים רמאים שהיו מניחים תפילין כל היום ואז היו האנשים מחשיבים אותם לצדיקים ובאמת היו רמאים ובזה היו מוליכים שולל את רואיהם. הרי שמידה זו להקפיד בדברים שבין אדם למקום ולא בבין אדם לחבירו מידה ישנה היא.

ובירושלמי (שם) מעשה באדם אחד שביקש להפקיד מעותיו אצל אדם נאמן, מצא אדם אחד שיושב בבית המדרש ומעוטר בטלית ומוכתר בתפילין, ובראותו כן היה בטוח שצדיק גדול הינו, על כן סמך עליו והפקיד מעותיו בידו. לאחר מכן תבע מעותיו, והלה כפר בכל, באמרו איני מכירך, לא היו דברים מעולם. אמר לו המפקיד לא לך האמנתי והפקדתי, אלא לתפילין שעל ראשך.

הבריות אומרות עליו אוי לו או אשריו

ומה מאוד יש להתרחק מכך ועל כך אמרו חז"ל (יומא פו.) מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה, מה הבריות אומרות עליו, או לו לפלוני שלמד תורה, או להם לאביו ולרבו שלימדוהו תורה, פלוני שלמד תורה, ראו כמה מקולקלים מעשיו וכמה מכוערים דרכיו. אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ומשאו ומתנו באמונה ודיבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו, אשרי פלוני שלמד תורה, אשרי אביו ורבו שלימדוהו תורה, אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו וכמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר, ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר כך אתפאר (ישעיה מט, ג).

הגזול והנגזל מוכרחים לחזור בגלגול

כתב הגאון מוילנא (עיין פירוש הגר"א משלי יד, כה) הגזול דבר מחבירו ולא החזירו עד כלות ימיהם, מוכרחים שניהם לחזור בגלגול, הגולן והנגזל. עוד מובא בשם הגר"א (ספר הגר"א מוילנא עמ' מ"ו) אין הלומד רואה סימן ברכה בלימודו אם בביתו תקוע מסמר אחד שאינו שלו.

בימינו "רובם בגזל" מחמת ריבוי ההוצאות והמותרות

כתב החפץ חיים (ליקוטי אמרים פ"ב), הנה עון גזל מפורש בתורה, לא תעשוק את רעך ולא תגזול (ויקרא יט, ג) וגם מפורסם הוא בכל ישראל לאיסור כמו בשר חזיר ממש. אכן איזה דבר נכנס בכלל גזל, זה נעלם מהרבה בני אדם, אפילו מהישרים בלבותם.

עוד כתב (שם) הנה המצוה הזאת של השמירה מגזל היא מן המצוות המושכלות, שאילו לא ניתנה התורה ימצאנה האדם בשכלו, והיא מז' המצוות שנצטווה אדם הראשון. וצריך האדם שישא ויתן באמונה ויהיה נקי כפים מן הגזל... ודע עוד דדין שמים באיסור גזל חמור הרבה מאד, עד שאפילו גרם הפסד לחבירו, ופחות מזה, יכנס גם כן בכלל איסור גזל.

והוסיף (שם, פ"ה) שהסיבה הראשונה לעון הגזל שהופקר בעיני האנשים, היא ריבוי ההוצאות ומותרות המלבושים שנעשו קבע בעונותינו הרבים, וזה גורם בזמנינו את כל הצרות וכל התלאות מבפנים ומבחוץ וכו'.

כסף המגיע במרמה סופו לאיבוד

בתוכחה מגולה יצא בספר ילקוט מעם לועז (כי תצא כ"ה, עמוד תקע"ג) שכשעוסק האדם במשאו ובמתנו, יעסוק באמת ובאמונה, ויאמר על לאו ולא ועל הן הן, ואל יחשוב

האדם שאם ינהג כן יבוא לו הפסד, חלילה לחשוב כך. אדרבה, לא זו בלבד שאין בזה הפסד, אלא לא ימצא מנוח בשקר ובתחבולות, כי אז אין העושר והנכסים מכוח החריצות וההשתדלות, כי רבים עשו ולא הועילו, ואף על פי שאנו רואים כמה אנשים שמצליחים בכך, סופם לאבד עשרם ולא יתקיים אותו עושר.

כך הגאון רבי אליעזר פאפו זצ"ל בספר יעלוזו חסידים (עמוד ס"א) כתב, ראינו כמה בתים גדולים אשר הפליאו לעשות צדקה וחסד וירדו לטמיון, וירד העושר ההוא, וזרעו מבקש לחם. והכל היו תמהין איה איפוא אשר דיבר ה' על ידי עבדיו בתנ"ך ובש"ס ומדרשים בתוקף מעלת הצדקה ושכר עושיה? ויש כמה תשובות, ואחת מהן היא, שממונם לא היה נקי מגזל ועון, וה' שונא גזל.

ממון כשר נשמר מן המזיקים

ובספר שם עולם (פרק ו') כתב, שממון כשר שיבוא לאדם הוא מאוצר מלכו של עולם, שהוא מזמין לו, ולכך הוא שומרו מן המזיקים והפתאומיות שלא ילכו לטמיון. כאדם שנותן מתנה לבנו שהוא משגיח עליו שלא תתקלקל המתנה הזו אצלו. לא כן ממון האסור הבא על ידי גזל וחמס, או על ידי חילול שבת, אינו מאוצר מלך העולם, אלא הוא מה שהאדם חוטף מעצמו, ולכך חל מן השמים אחר כך על זה כל המקרים והצרות, ומכלים גם ממנו הכשר שיש לו מכבר.

גזל עומד בראש

כתב בספר יסוד ושו"רש העבודה (שער ה' פ"א) בכל מניעות התפילה, עומד בראש כולם הגזל (ראש המונעים את קבלת התפילות הוא הגזל). כי כל שיש בידו עון גזל רחמנא ליצלן, גם כי יזעק וישוע סתם תפילתו, כי ידיו דמים מלאו.

הגמרא (בבא קמא דף קיט.) אומרת, אמר רבי יוחנן, כל הגוזל את חברו שוה פרוטה, כאילו נוטל נשמתו ממנו, שנאמר ... כן ארחות כל בוצע בצע, את נפש בעליו יקח (משלי א, יט).

ובאבות דרבי נתן (פרק י"ד ד"ה חמשה תלמידים) צאו וראו איזהו דרך רעה שיתרחק ממנה האדם... נכנס רבי שמעון ואמר הלוח ואינו משלם. שהלוח מן האדם כלוה מן המקום, שנאמר, לוח רשע ולא ישלם וצדיק חונן ונותן (תהלים לו, כא).

אם כן מה נורא הדבר! אנו שואלים פריטים קטנים מהשכנים ושוכחים להחזירם, כמוכן שלא בזדון, ועוברים על כך לסדר היום, כאילו באמת לא אירע דבר. האם חשבנו שאלו הם זרעי פורענות לעצמנו הלא זו היא הדרך הרעה שיתרחק ממנה האדם!

אדם יורד בגלגול עבור פרוטה שחייב לזולתו

ידוע ומפורסם שעבור כל פרוטה שאדם נשאר חייב לזולתו, ולא פרע חובו כאן בעולם הזה, והלה לא מחל לו, צריך להתגלגל ולרדת שוב לעולם השפל, ולהולד מחדש בכדי לפרוע חובו וכמו שהבאנו כן בשם הגר"א לעיל. כדי להבין את חומרת העונש, המשיל על כך החפץ חיים (בספרו שפת תמים פרק ד') משל נפלא.

מעשה באדם שירד מנכסיו, וכדי להביא פרנסה לכיתו נאלץ להפרד מכל בני המשפחה האהובים עליו ולנדוד לארץ רחוקה וזרה, על מנת לעסוק שם במסחר. ושהה שם במשך כמה שנים, והמשיך במלאכתו למרות הגעגועים העזים למשפחתו. כאשר הצליח לצבור סכום כסף נכבד, מיהר לשגר מכתב לבני הבית בו הוא מבשר שעוד מעט-קט ישוב ויפגש עמהם, בבית...

לפני עוזבו את הארץ ההיא, הלך האיש להפרד ממכריו ורעיו. אחד מהם הציע לו שיבדוק את חשבונותיו ויברר היטב אם לא נשאר חייב למי מבני המדינה, אבל מיודענו זה ביטל את הענין במחי יד. החבר חזר וזההיר אותו, שהדבר עלול לגרום לו מאוחר יותר צער גדול מאוד, מאחר ולמשטרה לא תהיה ברירה אלא להחזיר אותו לכאן, אבל הוא העדיף לגחך "כלום יתכן שבשביל פרוטות אחדות יעוללו לי דברים כאלה!?"

הלה לא שת לבו לעצת חברו והפליג לדרכו. יבשות וימים היה עליו לחצות עד בואו לארצו, והנסיעה שארכה ימים רבים עוד זמן קצר מגיעה לסיומה. והנה סוף סוף הרגע המיוחל לו ציפה בכליון לב ונפש מגיע, הנה הוא הולך לפגוש את אהוביו, אנשי ביתו, מהם נפרד לפני זמן כה רב.

האניה כבר מתקרבת לחוף, ומרחוק נראים בני משפחתו המצפים אף הם ליקרם בכליון עיניים, ומנופפים לו בידיהם בשמחה גלויה.

ברגע האחרון הגיע אות שאינו מבשר טובות, כי כאשר הגיע האיש אל החוף, נסגרו לפתע שערי הנמל ומשטרת הגבולות לקחה אותו לחקירה בתחנת המשטרה שבמקום. בני המשפחה החלו לגלות סימנים של קוצר-רוח, ושלחו מבטי-תמיהה אל מעבר לגדר, בנסיון נואש לדעת מתי יאפשרו להם לגשת אל אבא, לחבקו ולנשקו, אבל השער לא נפתח.

רק לאחר ששהה במשך שעה ארוכה במשטרת הגבולות, התברר עד כמה צדק החבר ההוא. האנשים להם נשאר חייב סכומי כסף קטנים, תבעו אותו בבית המשפט המקומי, והמשטרה

נדרשה לסגור בפניו את השער, על מנת שלא יכנס לארצו.

נשא האיש קולו בבכי ותחנונים וביקש מהשוטרים שיתנו לו לפחות לראות את בני משפחתו למשך כמה דקות. "נפשי יוצאת אליהם מגעגועים" כל כך הרבה שנים שלא היינו ביחד! "תנו לי אך לראותם לרגע קט", בכה בפני השוטרים, אולם הם לא התרשמו מדבריו, וסרבו לקיים את משאלתו. "אין אנו מורשים לפתוח בפניך את השער, עד שתשוב למדינה שממנה באת, ותחזיר את חובותיך", אמרו.

עכשיו נתבונן, וכי לא כך מתנהג לו האדם בעולם הזה, כמה יגיעות הוא מתייגע בחיי חיותו, כמה ייסורים עוברים עליו עד שמגיע למקור מחצבתו, מקום מגוריו האמיתי בעולם הבא שם נמצאים קרוביו, וכאשר הוא זוכה כבר להגיע אל המקום הנכסף ההוא, כלום כדאי יהיה לו לחזור לעולם השפל בשביל פרוטות אחדות שנשאר חייב?

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קַץ כָּל בָּשָׂר בָּא ... אֶת הָאָרֶץ" (ו, יג)

האדם משפיע על הבריאה

שואל הזוהר הקדוש (נח דף סח.), אם בני אדם חטאו, הארץ מה חטאה? אלא כיון שעיקר הארץ הם בני האדם היושבים בה, לכן האדם פועל במעשיו על הבריאה אם לטוב לטובה, ואם חס ושלום להיפך, כשהאדם משחית את דרכו, גם הבהמות משחיתות את דרכן מין בשאינו מינו, וגם האדמה הצמיחה כלאים, שאז כל הבריאה משקרת ומקלקלת.

לכן לא בכדי בא המבול, הן העולם היה מושחת, בני האדם איבדו כל רסן, וההשחתה חלחלה גם אל בעלי החיים, שאף הם השחיתו דרכם וחיו מין עם שאינו מינו, ומזיווגים משונים אלו יצאו יצורי כלאים מעוותים ומחרידים. לכן הקדוש ברוך הוא החליט להחזיר את העולם למסלולו, והיה צורך להכחיד את היצורים בני התערבות.

מעשה פלא בבית חולים

בבית חולים ותיק, שנוסד לפני כמה דורות, הבחינו הרופאים בתופעה מוזרה המתרחשת בין כתלי בית החולים, דבר שגם הבכירים שבהם לא ידעו לתת לו הסבר וטעם.

חולים שהגיעו לבית החולים עם סימפטום של מחלה מסויימת, וברישומים אף נכתב במפורש שהאישפוז היה בשל אותה מחלה, נתקפו במהלך שהותם בבית החולים במחלות אחרות,

שלא חלו בהן מעולם. התופעה התרחשה ללא כל סיבה הגיונית, גם כאשר בבית החולים לא היה אף חולה הנגוע באותן מחלות. ותהום כל העיר.

במשך תקופה ארוכה ניסו הרופאים לגלות מהו מקור התופעה, ולא עלתה בידם. למקום הובאו פרופסורים גדולים ובעלי-שם, וגם הם לא הצליחו לאתר את מקור המחלות.

רק לאחר חדשים רבים של עבודת צוות מייגעת, שבמהלכה חקרו ובדקו את התופעה המשונה לאורך ולרוחב, הגיעו החוקרים לידי מסקנה שיש בה לקח מאלף לפרשתנו .

בית החולים זה היה עומד על תילו מזה כמה דורות, ובמשך השנים אושפזו בו חולים לאין-מספר שהיו נגועים בחיידקים רבים, והיות וקירותיו עשויים מעצים עבים, נבלעו חיידקי המחלות בכתלים, והדביקו את החולים שאושפזו.

לאחר שהסיבה אומתה, המליצו החוקרים להרוס ולנתץ את הבית כולו, על עציו ואבניו, להוציאם חוץ לעיר ולשרפם, ולבנות את בית החולים מחדש. ואכן כך עשו, ורק אז פסקה התופעה.

החטאים מרעילים את האויר והמציאות משתנה

גם במחלות הנפש הרוחניות, הן מרעילות את האויר בטומאה וזוהמה, ופועלים הדברים בצורה דומה.

וכך המדרש (רבה, פרשה כ"ח סי' ח') מספר, שהכל קלקלו מעשיהן בדור המבול, הכלב היה הולך אצל הזאב, התרנגול היה מהלך אצל הטווס, ויש מי שאומר שאף הארץ זנתה, שהיו זורעים לה חטים והיתה מוציאה דבר אחר.

ויש להבין את דברי המדרש, כיצד ניתן לומר על בעלי חיים ש"קלקלו", וכי הם בעלי בחירה? והביאור בזה, שאכן אינם אשמים בזה, אלא שבמציאות, גם הם נדבקו מרוח הטומאה שהשתררה בעולם באותה תקופה, וכמו החולים בבית החולים שנדבקו מהחיידקים שנתרו בתוך הכתלים, גם אם אינם אשמים.

את העקרון הנזכר אפשר ללמוד גם מתוך הדין הקובע (נגעים פי"ב מ"ו) שאם נראה נגע צרעת בקיר המפריד בין שתי דירות, גם הקיר בצד השני נטמא, למרות שאין לו כל מגע או משא

ומתן עם בעל הבית המנוגע, די בכך שיש להם כותל משותף כדי שתחדור הטומאה מאחד לרעהו.

הציווי "הרחק משכן רע" (אבות פ"א מ"ז) אינו מדבר רק על הרחקה מדיבורים עם שכן רע, או הרחקה ממעשים עמו, אלא הרחק משכן רע אפילו מקיר משותף.

גם על הקורא קריאת שמע על המטה נאמר שקריאה זו תציל אותו ממזיקים שנוצרו מחטאיו והם מבקשים לפגוע בו (שער הכוונות דרושי הלילה דרוש ז'). ולכאורה קשה כשמדובר בצדיק, כיצד נבראו לו מזיקים, הלא צדיק הוא? וצריך לומר, שמזיקים אלו נולדו על ידי עושי רשעה אחרים, אך כיון שכבר היו בעולם, דבקו גם בצדיק. וכך נאמר בזוהר הקדוש (פרשת כי תשא דף קצד.), שאף שיהושע לא חטא בעגל, לא היה בו הכוח להנצל ממלאך המות.

ולכן אסור להסתכל בפני אדם רשע (מגילה כח.). ואל תתמה על כך ותאמר, וכי בשל הסתכלות הנני עלול להדבק ברוח תאוה או גאווה!? התשובה היא, כן! ועוד פעם כן! עצם ההבטה בפניו של הרשע, עלולה להמיט על האדם את הגרוע ביותר.

זו גם היתה התוצאה של "השחית כל בשר" ... שכאמור גם הארץ, שאינה בעלת-בחירה, השחיתה וזנתה, עד שבא נח וטיהר את העולם.

וכיון שמידה טובה מרובה פי חמש מאות ממידת פורענות (תנחומא, בוכר, בשלח סי' כ"א), הרי שאם נטהר את מעשינו ומחשבותינו, תהא לכך השפעה עצומה על כל שכנינו ומכרינו, עד שגם הם יהפכו לטהורים, כמעט בעל כרחם...

"עשה לך תבת עצי גפר..." (ו, יד)

תיבת נח שבדורנו

הקדוש ברוך הוא פקד על נח לעשות תיבה כדי להנצל מהמבול, וגם אולי במשך זמן בניית התיבה שנמשך מאה עשרים שנה יחזור דורו בתשובה.

وهוא פלא, כיצד לא נתייאש נח בעצמו כשכולם צוחקים עליו ובכל יום מגנים אותו, והוא יחידי בונה את התיבה? תירץ מרן הרב ש"ך זצ"ל כי לנח לא היה שום ספק במה שאמר לו הקדוש ברוך הוא ולכן עמד איתן ולא התייאש. מכאן לומדים אנו יסוד גדול להחיים, אם אדם רוצה להחזיק מעמד, צריך הוא להיות בטוח בדבר בלי ספקות ואז ילך לבטח דרכו ויצליח.

היהדות החרדית תיבת נח של הדור

אחר כך נכנס נח לתיבה וניצל מהמבול. כאז כן עתה, היהדות החרדית משולה לתיבת נח שמסביבם גוברים וגוברים מי המבול המים הזדונים, הם מי הכפירה והתועבות, ואנחנו מתבצרים בתוך הישיבות והחינוך הטהור, ורק בזכות שאנחנו בטוחים בדרכינו דרך ה' נצליח ונתעלה.

תיבת נח התהפכה ע"י מי המבול

בא וראה מה שכתב בספר הישר (פרשת נח עמ' 18) ויגברו המים וירבו מאוד על הארץ וישאו את התיבה ותרים מעל הארץ ותלך התיבה על פני המים ותהפך על פני המים הלוך והפוך הנה והנה, ויתהפך כל החי אשר בה כהפוך את הנזיד בסיר, ויהי צער גדול בכל היקום אשר בתיבה, והתיבה חישבה להשבר, ויתבהל כל החי אשר בתיבה וינהמו האריות ויגעו השוורים ויצעקו הזאבים, וכל היקום אשר בתיבה מדבר וצועק כלשונו וישמע קולם למרחוק, וגם נח ובניו וצועקים ובוכים בצרתם ויראו יראה גדולה מאוד ויגיעו עד שערי מות.

זהירות מהטכנולוגיה ההרסנית

גם היום תיבת הנח של ימינו היא היהדות החרדית אינה מנותקת מן המבול, לפי שרוח הטומאה עוברת על הארץ ומזעזעת את כל התיבה, למרות אטימותה וחסנה. ואם כן חייבים אנחנו להיות מודעים להשפעה הארסית המחלחלת, ולדעת שאיננו מחוסנים בפניה, צריכים לעמוד על המשמר. כיום יש את הפלאפונים הנוראים שמשחיתים כל פינה טובה, אינטרנט, מחשבים כל הסטרא אחרא יכולה להיות אצל כל אחד בבית, אנחנו בצרה גדולה מאוד מאוד מה יעשו הבחורים...

היום, יש לנו את אור התורה הקדושה - אור הזוה"ק, שהוא מטהר את האויר ומגרש החושך מן העולם כולו

מזבא בספר הזוהר הקדוש (תיקוני זוהר חדש ח"ב דף נ"ח ע"ב) מאמר נפלא המדבר על חשיבות ספר הזוהר כמפתח הגאולה, ועל היותו בבחינת "תיבת נח", אשר כל העוסק בו ינצל מהמבול שעתיד לשטוף את דורנו, הדור האחרון.

זוה תוכן המאמר בקצרה (בלשונו):

בעת שהתכנסו התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א והחבריא קדישא שעמו לחבר את ספר הזוהר הקדוש, ניתנה להם רשות מהשמים לגלות בו סודות גדולים ועצומים, והיה

גלוי וידוע לפני בורא עולם שיבוא זמן בדור שבו בן ישי בא, שמצבו של עם ישראל יהיה קשה ביותר, ויהיו נודדים ממקום למקום וכו'. ולכן בשל כל זאת הסכים הקדוש ברוך הוא לעשות את החיבור הזה ספר הזוהר הקדוש, על ידי רבי שמעון בר יוחאי, וכינס בו ה' יתברך נשמות עליונות מיישיבה של מעלה ונשמות הצדיקים, שכולם יהיו כלולים בספר הזוהר, וכל זאת כדי למצוא מנוחה לשכינה בגלות וחרות לה ולבניה - עם ישראל. וזה מה שכתוב גם ציפור מצאה בית ודרור קן לה (תהלים פד, ד) ונאמר וקראתם דרור בארץ (ויקרא כה, י) המרמזים על הגאולה השלימה.

ומזסיף הזוהר כי זה החיבור - ספר הזוהר הקדוש, הוא כמו "תיבת נח" שכל נשמות הצדיקים כלולים בו, "זה השער לה' צדיקים יבואו בו". וכאשר יתגלה זה החבור בעולם בדור האחרון, רבים יתאספו ללמוד ולעסוק בו. וכל אותם שיזכו שיהיה להם חלק בספר הזוהר הקדוש, ינצלו מהמבול הנורא שישטוף את הדור האחרון, ספר הזוהר הקדוש יהיה כתיבת נח בעבורם להצילם ואשרי הזוכה!

לא תהיה גאולה עד שיזכו לטעום מאור הזוהר

כאור לעינים כאן הוא ביאורו של השל"ה הקדוש (שני לוחות הברית, עשרה מאמרות מאמר ראשון) שכתב על כך וזה לשונו, הנה מבואר מכאן, שחיבור הזוהר היה עתיד להיות גנוז וכו' עד שיבוא הדור האחרון בסוף הימים, שאז יתגלה לתחתונים ובזכות העוסקים יבוא משיח, כי אז תמלא הארץ דעה בסיבתו, אשר זה תהיה סיבה קרובה לביאתו, וזה שאמר ובגינה ושבתם איש אל אחוזתו וכו', כדי שבזכות זה יגאלו ישראל. כשם שלא נגאלו ישראל ממצרים עד שהוצרך הקדוש ברוך הוא לקדשם בדם הפסח ובדם המילה, כן הגאולה העתידה לא תהיה הגאולה, עד שיזכו לתוספת הקדושה הזו, והוא רצון הא-ל יתברך ואשרי הזוכה בה. עד כאן לשונו.

העוסק בזוהר מקרב את הגאולה

וכך ביאר המקובל האלקי רבנו שלום בוזגלו זיע"א בביאורו "כסא מלך" על תיקוני הזוהר (הנ"ל) וזה לשונו, "בסוף יומיא" לאמר שהוא דווקא קרוב לימות המשיח, "ובזכותו יבוא"! הנה מבואר שכל העוסק בספר זה מקרב את הגאולה ועושה נחת רוח גדול ליוצרו, וכמה מעלות טובות למשתדל בפרוש מאמרי רשב"י אין קץ לגודל שכרו. ואשרינו מה טוב חלקינו אם נזכה ונעזור לקרב ביאת משיחנו, כי כך גזר הבורא שלא יתגלה ויהיה גנוז עד סוף יומיא שבזכותו יבוא דרור! כי סגולה זו בו ולא בזולתו. עד כאן לשונו.

וכתב מרן הב"י (עי' בס' מגיד מישרים פרשת אמור), כי בדור האחרון יגדש העולם בחטאים רבים מאוד, עד שהאור יתמלא טומאה ויוצרך מבול מים שיכסו את כל ההרים הגבוהים כדי

לטהר את הארץ כמין מקוה. אלא שהיום, יש לנו את אור התורה הקדושה - אור הזוהר הקדוש, שהוא מטהר את האויר ומגרש החושך מן העולם כולו.

"עֲשֵׂה לְךָ תֵּבַת עֲצֵי גֹפֶר" (ו, יד)

עוג הביא עץ לנח לעשיית התיבה, ולמה נקרא שמו עוג

איתא בילקוט המוסר ואבני השהם (כאן) שבעת שרצה נח לבנות את התיבה, אמר לעוג מלך הבשן שיכרות עצים לעשותה. אמר לו עוג זאת בתנאי שתתן לי לאכול כל צרכי. הביא לו נח שלש עוגות, אכל עוגה וחצי, ושבע, והלך וכרת עצים, בדרך פגש בו מלאך המות, אמר ליה למי אתה מוליך אלו? אמר לו, לנח. אמר לו בשכר מה? אמר ליה בשכר שאוכל ואשבע, ואכלתי עוגה וחצי ושבעתי. אמר ליה, תמיד היית אוכל בקר וצאן ולא שבעת, ועכשיו שבעת?! בודאי עשה לך כשפים, ולא תטרח להוליך לו העצים. שמע לו עוג ועזב את החבילה של העצים. ובא אצל נח עם החבל שהיו קשורים בו העצים, ונגרר בחבל חתיכה מהעצים, וממנו עשה נח את התיבה שגזיר עץ זה היה כארכו וקומתו ורחבו. כל שכן אם היה מביא כל מה שחתך כמה וכמה תיבות היה עושה מהם, בא וראה את כוחו. ע"ש. ובזה יובן למה נקרא שמו "עוג", על שם ה"עוגה" שנתן לו נח.

טעם נוסף שנקרא עוג, בעבור שהוא היה סביב התיבה כמו שאמרו (במס' זבחים קיג): שעוג נשען על התיבה ובזה ניצל מהמבול, עיין שם. ורק האף שלו נכנס בתיבה (זבחים שם), ומי המבול היו רותחים, ונכנסו לתוך פיו ונצטער, ולכן היה צועק עוג, עוג, עוג, בכדי להפליט את המים, לכן נקרא שמו "עוג". ובמדרש רבה (בראשית פרשה מ"ב סי' ח') מובא דנקרא כן על שם שמצא את אברהם עוסק במצות "עוגות".

"קָנִים תַּעֲשֶׂה אֶת הַתֵּבָה" (ו, יד)

תיבת נח הייתה נבנית מעצמה דרך נס

במדרש רבה (פרשה ל"א ס"ס י"א), "תעשה", אף היא היתה מסייעת את עצמה. ופירש בפירוש יפה תואר על המדרש (ד"ה מסייעת), מסייעת דרך נס, כי נח לבדו לא יכול לכונן את כל המלאכה שהוטלה עליו. וכך במתנות כהונה (ד"ה מסייעת) פירש, כלומר נעשה מאליה ועולה ומצלחת בידו דבר דבר על אופניו, וכמו שדרשו אצל מלאכת המשכן ומקדש ומנורה.

מעתה יש לדרוש את הפסוק בהמשך, תעשה ואני הנני וגו' (ו, טז-יז) "תעשה" "ואני הנני" מסייע בבנין.

"שִׁלַּשׁ מֵאוֹת אֶמָּה אַרְךָ הַתֵּבָה" (ו, טז)

מידות התיבה לבטל את הנחש והס"מ

ראיתי באחד הספרים שהקשה מדוע צוה הקב"ה את נח לעשות תיבה דווקא במידות אלו, 300 אמה אורך, 50 אמה רוחב, 30 אמה גובה, ואל אמה תכלנה, שהגג יהיה אמה? ופירש בדרך רמז, שהנה המחטיא את האדם בעולם הזה הוא הנחש הקדמוני, שהוא הראשון שהחטיא את אדם הראשון וגרם מיתה לעולם. ועוד המחטיא את האדם- הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות (בבא בתרא זז).

וידוע ששמו של מלאך המות הוא "סמ-אל". ושניהם הנחש והשטן והס"מ החטיאו את דור המבול, ועל ידי כך מלאה הארץ חמס מפניהם. וכדי שנח יבטל את החטא הזה של דור המבול, אמר לו הקדוש ברוך הוא לבנות תיבה במידות אלו דוקא, שעל ידי כך יתבטל החטא הזה. לפי שהאות האמצעית של המילה "נחש", היא האות ח', ובצירוף האותיות ס"מ של מלאך המות, ביחד יוצא "חמס", לפי שהנחש וס"מ הם גרמו להחטיא את דור המבול ב"חמס". והדרך לבטלם היא על ידי האותיות הנותרות מהמילים "נחש" ו"סמ-אל", שהיות ובמילה נחש השתמשו באות ח', נשארו האותיות נ', ש'. לכן אמר הקב"ה לנח לבנות תיבה, באורך 300 אמה, כנגד האות ש' של הנחש, ו-50 אמה רחבה, כנגד האות נ' של נחש. ומהמילה "סמ-אל" שהשתמשו באותיות ס"מ, נשארו האותיות "אל", וכנגדן אמר הקב"ה לנח, שיבנה 30 אמה גובה התיבה, כנגד האות "ל", ושיבנה "ואל אמה תכלנה", כנגד האות "א" של אל. וכאמור כששתמשים באותיות הנותרות מ"חמס", אז היה הכח לבטל את הנחש וס"מ.

להפוך את הס"מ לקדושה

והדברים באים יחד עם דברי ספר מאורי אור (מערכת ס' אות י"ג) שלכל טומאה יש ניצוץ רוחני קדוש שמחיה אותה, וכך גם סמא"ל יש לו הניצוץ טוב המחיהו והוא האות "א" שלו, ואם יחסר האות "א" משמו אז כולו רע עיין שם. ועוד "סמאל" אם יוסר ויבוטל ממנו בחינת "סמ", ישאר "אל", שהוא שם קדוש כלומר אלהי ורוחני.

ובשל"ה הקדוש (בתולדות אדם בית דוד אות ה') הביא מהקדוש מהר"א גלאנטי זצ"ל, וזה לשונו (בתוך דבריו), וזהו נמי סוד בלע המות לנצח (ישעיה כה, ח) שלא אמר הכתוב בלע מלאך המות, אלא בלע המות, לפי שרק המות יבולע וישאר מלאך קדוש.

וזהו סוד הנחשים שהיו נמצאים במערת הצדיקים, כמו שאמרו בגמרא בבא מציעא (דף פד:): לנחש שהיה בפתח מערת רשב"י, "עכנא עכנא פתח פיך ויכנס הבן אצל האב", שיצר הרע שלהם כבר נמתק עד שהנחש עצמו נעשה להם לשומר ולשמש, הרי שהטומאה הפכה לקדושה.

וכן אמרו רבותינו ז"ל בסנהדרין (דף נט:): חבל על שמש גדול (הנחש) שאבד מן העולם, שאלמלא לא חטא אדם, היה מכניס לנחש רצועה תחת זנבו ומוציא זבל לאשפה, והיה מביא לו מרגליות מארץ מרחקים. פירוש, שאלמלא לא מרד סמא"ל ונעשה מר, היה העולם משתמש על ידו, והיו קונים עולמם על ידו, כי היה מסייעו להוציא "זבלו", היינו את טינוף העבירות ולהרחיקו מעשות רע, והיה לו התועלת להביא מרגליות ולעשות מצוות, כמו שנאמר (בראשית ב, טו) ויקח ה' אלהים את האדם ויניחם בגן עדן לעבדה ולשמרה, "לעבדה" - מצות עשה, "ולשמרה" - לא תעשה. אמנם הסתו ברוב לקחה, ומרד הנחש ויצא וחטא והחטיא את האדם.

ועוד הוסיף וכתב בשל"ה (שם אות ו') וזה לשונו, סמא"ל היה מלאך טהור, ואמרו המקובלים שהוא היה מהשרפים, אשר נראה שעל זה בא הרמז שנקרא הנחש "שרף" (דברים ה, טו) ובאבות דר"נ סוף פרק ל"ט), ולבש קנאה היא קנאת סופרים שהיה מקנא במעלת האדם, כי רצה להתקרב אל הקודש פנימה, וקנאת סופרים תרבה חכמה להעושים לשמה, רק על כל פנים היה בו כח מהמותרות כאשר רמזתי למעלה, כי כל נברא יש בו קצת חסרון אף שאינו גשמי, ואפשר להיות שיבוא לידי חטא, ומלאכי סדום יוכיחו, שתלו הגדולה בעצמם, הגם כי זה אינו אלא באקראי בטל במיעוטו, מכל מקום סמא"ל אפשר היה בו יותר בנעלם ענין התמורות, ובקנאתו באדם התעורר האדם לנגוד, וזה מסייע לדבר עבירה, עד שנעשה הוא מקטרג ויצר הרע. ע"כ.

"שֶׁלֶשׁ מֵאוֹת אֶמָּה אַרְךָ הַתְּבָה..." (ו, טו)

מידות התיבה הם שילוב הויה אדנות שבכחם נמנעה לילית

הקדוש ברוך הוא הגן על נח ובניו בתיבה, בכח שילוב השמות הויה אדנות (שהוא שם י"א הד ונ ה"), דהיינו כותבים אות ראשונה משם הויה, ואחריה אות ראשונה של אדנות, ושוב אות שניה מהויה (וכו'), שהוא יחוד קודשא בריך הוא (שהוא שם הויה) ושכינתיה (שהוא שם אדנות), ובשילוב הויה אדנות יוצא המידות של התיבה, כך: יא הד ונ ה'. ' פעמים א' הם 10, ה' פעמים ד' הרי

20, יחד שלושים, הרי לנו שלושים אמה קומתה. ו' פעמים נ' הם 300, הרי לנו שלש מאות אמה אורך התיבה. ה' פעמים י' הם חמשים, הרי חמשים אמה רחבה. הנה לפנינו שמידות התיבה מרומזים בשלוב הוי"ה אדנות, המגינים על יושבי התיבה. וסך כל המידות הנוכרים של התיבה יחדיו הם 380, שהוא בגימטריא "שלום" (יחד עם ד' אותיות), שבזכות כך יעשה השם "שלום" בעולם. גם מדות התיבה הנוכרים העולים 380, יחד עם הכתוב ואל "אמה" תכלנה מלמעלה, "אמה" היא אותיות מאה, עולה המנין 480, שהוא כמנין "לילית", לפי שבכח מדות התיבה, הכניעו את לילית.

עוד רמז פלאי במדות התיבה

מדות התיבה הן אותיות לש"נ, היינו ל' אמות קומתה, ש' אמות ארכה ונ' אמות רחבה. והנה האותיות שלפניהן הן כר"ם (האותיות שלפני "לשנ", דהיינו לפני האות ל' היא האות כ' ולפני ש' - ר', ולפני נ' - מ'). והאותיות שאחריהן הן סת"ם, וזהו כדברי חז"ל שהיות ונח סת"ם את תפילתו ולא התפלל על בני דורו, לכן נצטווה לעשות תיבה במדות לש"ן, ואחרי התיבה נכשל ב"כרם". (כך מובא בשם ר' יונתן אייבשיץ. ועי' בס' תוכחת חיים פלאגי פרשת נח עמ' נ"ד מדו' ירושלים תשל"ח על מה שאמרו בזה"ק מי נח וכו').

מה נפלאים סודות התורה

מכאן ניתן לראות כמה סודות נפלאים רמוזים וטמונים בדברי תורתנו הקדושה, שאפילו מדות התיבה, שלכאורה לא באו אלא כדי שתוכל התיבה להכיל בתוכה מכל החי מכל בשר מן האדם ומן הבהמה והחיה והעוף למינהו כמפורט בפסוקים, מכל מקום הטמינה התורה בהם רמזים וסודות נפלאים, שיש בהם כדי לתקן את הקלקול הגדול של אותו הדור, ולעשות שם ושארית לעולם.

מעתה נלמד קל וחומר בגופי תורה ובמצוותיה, שבהם טמונים סודות שמירין ונפלאים, ומי יכול להכיל בדעתו מה גדלו אמריו יתברך, מה עמקו מחשבותיו, מי יעמוד בסוד ה'.

"צִהַר תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה וְאֶל אִמָּהּ תְּכַלְכֵּנָה מִלְמַעְלָה וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצַדָּהּ תִּשֶׂים תַּחְתָּיִם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה" (ו, טז)

רמז פלאי בפסוק לנח להפוך "צרה" ל"צהר"

צדיקים מהפכים מידת הדין לרחמים (ראה סוכה יד). כגון את "נגע" הופכים ל"ענג", שהן אותן אותיות רק סידורם שונה, וכן את "צרה" הופכים ל"צהר".

וזהו "צהר תעשה לתיבה", השם מצוה על נח הצדיק שאת התיבת "צרה" תעשה "צהר". וכיצד תעשה כן באופן זה, אשר "אל אמה" שהם אותיות "אלהים" (חסר י') שהוא שם של מידת הדין, "תכלנה מלמעלה" שיתהפך לרחמים. וכיצד תעשה כן, על ידי ש"ופתח התיבה" היינו האות "צ" שהיא בפתח מהתיבה בתחילה תיבת "צרה", "בצדה תשים" תניח אותה במקומה שהיא בצד האות, כי באות צ' אין שינוי מקום בין המילים צרה וצהר, רק "תחתים" היא האות "ר" שבהמשך תיבת "צרה", "שנים ושלשים תעשה", היינו האות "ר" השניה במילה צרה, תהיה אות שלישית ותהפך המילה מ"צרה" ל"צהר". דהיינו "שנים" היא האות השניה, "שלשים תעשה" תעשה אותה אות שלישית, ותהפך המילה צרה לצהר. (ילקוט הגרשוני)

"צַהַר תַּעֲשֶׂה לַתִּיבָה" (ו, טז)

צהר הוא חלון או אבן טובה? נח צדיק שבכוחו להאיר במקומו או אף חוצה לו

רש"י (כאן, ומקורו מבראשית רבה פרשה ל"א ס"י י"א) מביא ב' פירושים מהו "צהר" יש אומרים שהוא חלון, ויש אומרים שהוא אבן טובה.

וראיתי בספר ילקוט חמישאי שהביא מהמפרשים לבאר את המוח' בדברי חז"ל כך, הנה יש צדיק שבכוח צדקתו ניצל הוא בעצמו מהצרה, וגם רואה במפלת אויביו. וכמו שאמר דוד המלך בתהלים (נד, ט) כי מכל צרה הצילני ובאויבי ראתה עיני. ויש צדיק שהוא פחות בדרגה ובמעלה, שאף על פי שהוא עצמו זוכה להנצל, אבל אין לו זכות לראות במפלת אויביו.

והנה בסנהדרין (קח). נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש, רבי יוחנן אומר נאמר "בדורותיו" לומר שדוקא בדורותיו היה נח צדיק, אבל אילו היה בדורות משה ושמואל לא היה צדיק. וריש לקיש אמר לא כך, אלא בדורותיו היה צדיק כל שכן אילו היה בדורם של משה ושמואל היה יותר צדיק.

מחלוקת זו היא המחלוקת שהביא רש"י כאן, כי היש אומרים שצוהר הוא חלון, פירושו שנח היה צדיק שיכל גם לראות במפלת אויביו, הם דור המבול, וזה רמוז ב"חלון", שיכול לראות דרך החלון במפלת אויביו. ויש אומרים שצהר היא אבן טובה, לפי שסוברים שהיה בכוח צדקתו של נח רק להגן על עצמו, כאבן טובה שיש בכוחה להאיר רק בתוך התיבה, אבל לא להאיר חוצה לה כך שיוכל לראות במפלת אויביו.

"צֹהַר תַּעֲשֶׂה לְתִבְהָ" (ו, 1) (טז)

התבות צהר תעשה, עולים בגימטריה אלף ושבעים, כמנין תבות המשפט, "הוא חלון, אך יש אומרים אבן טובה המאירה", כפי שמובאת שיטה זו ברש"י. (מגדנות)

"וְאֵל אִמָּה תִּכְלְנָה מִלְמַעְלָה" (ו, 1) (טז)

ירושלים תהיה חופה לעם ישראל

בעלי התוספות (תוספות השלם בראשית ו, טז, אות ט"ו) רומזים שהפסוק "ואל אמה תכלנה" עולה בגימטריא ירושלם, ובזה נרמזו שלעתיד לבא ירושלים של מעלה תרד למטה, וזהו "תכלנה" מלמעלה למטה. וירושלים תהיה החופה וכילה ועם ישראל יהיו ככלה, וגם זה מרומז ב"תכלנה", שהן אותיות "תן כלה".

"תַּחֲתַיִם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה" (ו, 1) (טז)

העופות והבהמות הטהורות היו במדור העליון עם נח

בתיבת נח היו שלש עליות כדכתיב "תחתים שנים ושלשים תעשה" (ו, 1) (טז), והביא רש"י (כאן) את דברי חז"ל (סנהדרין דף קח:): שעליה העליונה היתה לנח ולבני ביתו, האמצעית למדור בהמה חיה ועופות, והתחתונה לזבל. נמצא לכאורה מבואר שנח עם בני משפחתו היו דרים לבדם בקומה אחת.

ברם מאידך הגמרא (שם) אומרת וישלח את היונה "מאתו" לראות הקלו המים, אמר רבי ירמיה מכאן שדירתן של עופות טהורים עם הצדיקים. ופירש רש"י (ד"ה מאתו) גבי עורב לא כתיב "מאתו". מכאן שדירתם של טהורים עם הצדיקים כו', כלומר הנאה הוא שדרים אצלם, שמכירים בצדיקים, כדאמרין בדוכתי אחריתא. וכן ניתן לדייק כן מדכתיב, מכל הבהמה הטהורה "תקח לך" (בראשית ז, ב) ואילו אצל הטמאים לא נאמר "תקח לך", ללמדך שדירתן של טהורים עם הצדיקים. נמצא לפי זה שנח היה גר באותה קומה יחד עם הבעלי החיים הטהורים. וכך מפורש במדרש בראשית רבה (פרשה ל"א ס"ס יא), שבקומה אחת בתיבה היו גרים נח ובניו והטהורים. וצריך ביאור כיצד זה עולה יחד עם דברי הגמרא הנזכרים לעיל שנח היה עם משפחתו בקומה העליונה ובקומה שמתחתיה היו הטהורים?

והנה עמד קושיא זו המהרש"א (סנהדרין שם בחדושי אגדות ד"ה מכאן שדירתן) ומתרץ, שדברי הגמרא העליונים לאדם, הכוונה שעיקר תשמישן היה לאדם, אך גם הנלוים אליו הם הבעלי חיים הטהורים היו שם.

נמצא מבואר בהגמרא ובמפרשים, שהחיות והבהמות והעופות הטהורים היו יחד עם נח במדור העליון.

"תַּחֲתַיִם שְׁנַיִם וְשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה" (ו', טז)

החינוך הטהור וחובת קביעת עתים לתורה

כאמור הגמרא בסנהדרין (דף קח:): מבארת שהעליה העליונה היתה לנח ולבני ביתו, האמצעית למדור בהמה חיה ועופות, והתחתונה לזבל.

מובא בחז"ל (זבחים קיג:): שכשרצה נח להכניס את הבהמות והחיות לתיבה, היתה בהמה אחת, ענקית, בעלת ממדים מבהילים, שלא היתה תוצר כלאיים הנקראת ראם. הראם של פעם היה "הלווייתן של הבהמות", כמובא במדרש שוחר טוב (תהלים כב, כח) שדוד המלך עליו השלום, ברעותו את צאן אביו, נתקל בראם רובץ וחשב אותו לגבעה. טיפס עליו, ולפתע הראם התרומם מרבצו, ודוד המלך מצא את עצמו בין שמים לארץ... ועל כן התפלל לה' שהראם יחזור לרבוץ כדי שיוכל לרדת. ולכן אומר דוד בתהלים (כב, כב) מקרני ראמים עניתני.

שואלים חז"ל הקדושים (זבחים קיג:), כיצד ניצל הראם מן המבול, הן לפי גודלו לא יכול היה להכנס לתיבה? מתרצת הגמרא, שמא נח הכניס לתיבה גור של ראמים והוא קטן. דוחה הגמרא, שגם הראם הקטן לא היה נכנס אל התיבה, כי גם גור ראמים הינו גדול וכביר. ועל כן צריך לומר שהוא שחה סביבות התיבה ורק "ראש חוטמו הכניסו לתיבה". שוב שואלת הגמרא, כיצד יכול היה לחיות, הרי מי המבול היו רותחים? משיבה הגמרא, אף שמי המבול היו רותחים, נעשה נס והמים סביבות התיבה היו צוננים, כדי שלא להמיס את הזפת שחיפה אותה.

את דברי הגמרא הנזכרים מסביר הגאון רבי חיים קרייזוורט זצ"ל, רבה של אנטוורפן, וכה אמר:

יש להבין את שאלת הגמרא הרי במקומות אחרים הגמרא שואלת מאי נפקא מינה, מה שהיה היה. הן הגמרא אינה ספר היסטוריה, אלא ספר של הכוונה והדרכה. ואם כן גם כאן צריכה להיות הדרכה ומה היא.

על כן נראה, שאין הדברים יוצאים רק ידי פשוטים, אלא הכל משל ולקח לנו. לפנינו סדרת משלים: המבול, תיבת נח והראם. המבול הוא שטפון נורא, הגורף את החוטאים למצולות,

מבחינה רוחנית, האם אין אנו חיים היום בדור של מבול, מבול של כפירה, מבול של שחיתות וזוהמה, מבול של ריצה מטורפת אחר ההבל, כשהטרדות והלחץ כובשים ומטביעים אותנו, ומי יכול להנצל מן המבול.

במבול זה, משייטת לה תיבת נח "נח איש צדיק", הם הצדיקים, התלמידי החכמים המנותקים מן המבול, מן שטפון הרוחניות. הצדיק חי בעולם של זוהר וקדושה, עולם של תורה וטוהר כמו נח בתיבה. ועם נח היו בני משפחתו, כשם שבני משפחתו של הצדיק חיים עמו בתיבתו הרוחנית. וכל בעלי החיים שלא השחיתו דרכם, והיו בתיבה, הם רמו למסתופפים בצל הצדיקים, ומצויים אתם בתיבתם- עולם הישיבות, שם האויר צלול ונקי, לשם לא חודרת ההשחתה.

אבל מה עם כל אלו שאינם יכולים להכנס אל התיבה, רבבות אלפי יהודים נאמנים שאינם נמצאים בישיבה ובבית המדרש, כל אלו העמלים לפרנסתם, האם נגזר עליהם להסחף במימי המבול הרוחני ולטבוע, חלילה?

זוהי שאלת הגמרא, מה עם הראם הענק, שאינו יכול להכנס אל התיבה?

והתירוץ, נח הכניס אל התיבה גור ראמים. כלומר, הצלתם של אותם המונים, היא על ידי חינוך בגיל הרך, מי שלמד בבית ספר חרדי התחסן! הוא יחזיק מעמד כנגד הגלים הסוחפים, מי ששולח את בנו לבית ספר חרדי מציל אותו מן המבול!

אבל בחינוך הרך לבדו, אין די, כי גם בגיל המבוגר יותר יש צורך "לשחות סביב התיבה", לשהות בסביבה תורנית של בני תורה, כי אם מתרחקים, נכווים!

וגם בכך לא די, כיון שהאויר שמחוץ לתיבה מורעל! לכן חייבים אפוא "להכניס את החוטם לתיבה". לנשום אויר של תורה, להשתתף בשיעורי תורה.

רק אז נעמוד איתנים כנגד שטפון המבול השלילי, מחוסנים כנגד הרעל, מחושלים כנגד האוירה הקלוקלת.

"מִהֶעוֹף לְמִינֵהוּ וּמִן הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ מִכָּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ שְׁנַיִם מִכָּל יְבִאוֹ אִלֶּיךָ לְהַחֲיוֹת" (ו, כ)

עוף שאינו מת לעולם

במסכת סנהדרין (דף קח:): מספרת הגמרא, ששאל אליעזר עבד אברהם את שם בן נח, כיצד הייתם יכולים להכין לכל בריה ובריה חפצה בתיבה במשך ימי המבול? וסיפר לו שם

בן נח את כל הרפתקאי שעברו עליהם בהיותם בתיבה, ובתוך הדברים סיפר מה שאירע עם עוף אחד ששמו "אורשינה", ובלשון המקרא נקרא בשם "חול", שהיה ישן בתיבה בחדר הספון ומתקן לו, ובעת שכל החיות שבתיבה ביקשו את מזונותיהם מנה, הבחין נח שאין האורשינה מבקש כלום. שאלו נח, וכי אין אתה צריך מזונות? השיב לו העוף, רואה אני שאתה טרוד מאד, על כן אמרתי שלא אצער אותך. האציל נח את ברכתו לעוף ואמר לו, יהי רצון שלא תמות. וזהו מה שכתוב, וכ"חול" ארבה ימים (איוב כט, יח), שיאריך ימים ושנים ארוכות. וזה נרמז ג"כ במילת חול - חי וקיים לעד.

בפירוש יפה תואר על מדרש בראשית רבה (פרשה י"ט סי' ה') כתב דבר פלא, שמכח ברכתו של נח, אין העוף מת אפילו על ידי חץ וכדומה, כי אין המיתה שולטת בו.

חי לעולם מפני הברכה או מפני שלא אכל מעץ הדעת

ואמנם במדרש בראשית רבה (שם) משמע שזכה האורשינה לחיות, מפני שלא אכל מעץ הדעת, דאיתא התם, שחווה האכילה מעץ הדעת לא רק לאדם אלא גם לכל הבהמות חיות ועופות, שכולם שמעו לה, חוץ מעוף אחד ששמו "חול" שלא אכל מן העץ, ובשכר זה הוא חי אלף שנה, ולבסוף אלף שנה יוצאת אש מהקן שלו ושורפתו, ונשאר מגופו רק כשיעור ביצה וחוזר ומגדל אברים וחי. ויש אומרים שלסוף אלף שנה גופו כלה וכנפיו מתמרטין, ומשתייר ממנו כביצה וחוזר ומגדל אברים, וזהו דכתיב, וכחול ארבה ימים (איוב כט, יח).

ולכאורה מדרש זה סותר את דברי חז"ל הנ"ל בסנהדרין (שם) שזכה האורשינה לחיי נצח מברכתו של נח? וכן הקשה המהרש"א (סנהדרין שם חידושי אגדות ד"ה אורשינא).

אבל לפי דברי היפה תואר הנזכרים מיושב שפיר, שנתברך האורשינה בשתי ברכות נפרדות, ברכה אחת נתברך שבשכר שלא אכל מעץ הדעת לכן זכה שלא ימות מיתה טבעית. ומברכתו של נח נתווספה לו תוספת ברכה, שלא ימות אפילו על ידי חץ וכדומה.

כיצד האורשינה נשרף ושב וחי

דברים פלאיים אודות האורשינה כתב בספר צמח צדיק (פרק ל'), שעוף זה חי שט"ו שנים, וכאשר יזקין ויקרב אל אפיסת הכוחות, הוא מקושש עצים מעצי בשמים יבשים היטב, ועושה מהם קן לעצמו, ונכנס בו והופך פניו נגד השמש, ומרחף על הקן, ומכה הרבה בכנפיו, עד שנבער אש בקן מחוזק חום השמש אשר נגדו והוא נשרף. וכל זאת עושה בגמירת דעת חזקה, ואפילו כשהוא מרגיש האש בוערת, אינו זז משם עד שנשרף, כי יודע שהוטבע בו הטבע

שהוא עתיד להתחדש ולשוב לחיות. תשעה ימים אחר שנשרף, מהאפר ומשיירי גופו נולדת תולעת קטנה אשר חיה וגדלה בכח טבעי, עד שבסוף שלשים יום נעשה עוף כאשר היה בתחלה. ולא נמצא ממנו כי אם אחד יחיד בעולם. (אוצר פלאות התורה)

והנה ברך נח את החול ומדוע לא ברך את היונה? מסביר הרב ילקוט לקח טוב (פרשת נח עמ' מ"ה) כי חשש נח שהיונה שברה אילן חשוב, שבמדורש בראשית רבה (פרשה ל"ג) על הפסוק והנה עלה זית טרף בפיה, כתוב, מהו "טרף"? קטיל, כמה דאת אמר (בראשית לו, לג) טרף טרף יוסף. וכיון שכן, אמר נח ליונה אם לא היית קוטלת את האילן, יכולת להיות אילן רב פארות.

"בא אתה וְכָל בֵּיתְךָ אִלַּי הַתְּבָה" (ז, א)

תפילה בכוונה

צהר תעשה "לתיבה", פירש הבעל שם טוב (בספר בעל שם טוב נח סי' ט"ו, י"ז, י"ט), כי הכוונה ל"תיבות" שמוציא האדם מפיו בתפילה, שהצדיק עושה מכל תיבה ותיבה "צהר" היינו אור גדול שאפשר להסתכל בו מסוף העולם ועד סופו. וככל אשר יתן האדם נפשו בתפילה, כך תאיר המילה יותר, כמו שנאמר בהמשך (ז, א) בא אתה וכל ביתך אל התיבה, כלומר בכל תיבה ותיבה יש להכניס את הרמ"ח אברים ושס"ה גידים, "וכל ביתך" פירושו כל גופך. ועל ידי זה הצרה יהפך לצהר לאור גדול, שיוצאים מן הצרות על ידי כח התפילה כנודע.

לעולם יקדים אדם תפילה

כותב הזוהר הקדוש (זוהר חדש, ח"א דף לה:): שכאשר יצא נח מהתיבה וראה את השממה שנעשה אחר המבול, היה בוכה ואומר רבונו של עולם, מדוע עשית כך... והיה מתפלל להקדוש ברוך הוא. אמר לו הקדוש ברוך הוא, רעיא שטיא (רועה שוטה) מדוע לא התפללת לפני כן? עכשיו אתה מתפלל?! כמה הארכתי איתך בדיבור ולא בקשת ממני אפילו פעם אחת שאני ארחם על בני.

וידוע (מדרש שוחר טוב תהלים ל"ז) שכאשר פגש אברהם אבינו את נח וכן כשפגש אליעזר את שם בן נח שאלו אותם, הרי שנים עשר חדשים הייתם בתיבה מה עשיתם שם כל כך הרבה זמן? אמרו להם לא היתה לנו מנוחה כלל ועיקר, החיה הזאת אוכלת בשעה 12 בלילה וזה כך וכו'. וכן מובא במדרש תנחומא (פרשת נח סי' ט) שכל י"ב חודש שהיה נח בתיבה לא טעם טעם שינה מחמת טיפולו בחיות ע"ש.

הטורח לזכות את הרבים, חוסכים ממנו טרחות אחרות

כיוצא בזה כתב האברבנאל (סוף פרשת בראשית עה"פ וירא ה' כי וגו') אם נח לא היה נח לפני כן, אלא היה מתרוצץ והולך מזה לזה להחזירם בתשובה, ומקהיל קהילות ועושה תפילות, לא היו לו את הצרות של התיבה. אבל מכיון שלא התפלל ולא טרח לפני כן, לכן היה צריך לטרוח בתיבה.

מסופר על יהודי שלא היו לו ילדים וטרח אצל כל הרופאים ולא הועיל, יעצוהו שילך לתלמיד חכם שיתפלל עליו ובזכות תפילתו יזכה לבנים. שאל אותו התלמיד חכם, אתה נותן מעשר? שאל אותו מה זה מעשר? הסביר לו והסכים לתת מעשר, וכך עשה, בא לביתו, הכין קופה שאליה היה אוסף את מעשרותיו והיה עושה בהם חסד עם האנשים, כאשר אמר לו התלמיד חכם. והנה בחסדי השם כעבור שנה זכה לילדים. לימים אמרה לו אשתו הן עתה כבר יש לנו ילדים ואין לי כח יותר לגמ"ח הזה, הן אנשים מגיעים לכאן בכל עת בימים ובלילות, מטרידים ומפריעים לנו ולעיסוקנו והדבר קשה לי עד מאוד. שמע לעצתה וכך עשה וכו'. והנה ילדיו החלו לחלות, וידרוש ברופאים ואין עוזר. בצרתו שב אל התלמיד חכם שיתפלל עליו ויעצהו. ובהגיעו, היה התלמיד חכם דורש, דוד המלך אמר, אך טוב וחסד ירדפוני (תהלים כג, ו), וקשה כיצד שייך שחסד רודף אחרי אנשים, הרי אנו רואים שרק מס הכנסה רודף אחרי האדם ולא טוב וחסד? ותירץ, דוד המלך אומר, יותר טוב שירדוף אותי לעשות צדקות ומעשים טובים, מאשר שאהיה רדוף ממחלות חס ושלום. הבין האיש את אשר עליו לעשות, שב לביתו וחידש את הקופה והוסיף בצדקות ובמעשי חסד ביתר שאת וביתר עוז, ובניו הבריאו מחוליים.

כח התפלה של רבי עקיבא איגר זיע"א

מעשה נפלא (מובא בכמה ספרים, וראה שו"ת דברי יציב ח"ז ליקוטים סי' קי"ד אות ז') על הצדיק רבי עקיבא איגר זיע"א שהנהגה יקרה היתה לו, לבקר את כל החולים בעיר. וכמו שהעיד עליו נכדו הגאון ר' שלמה סופר בספר חוט המשולש (דף ע"א ד"ה והנה) וזה לשונו, והנה במצות ביקור חולים מעולם התדבק מאד. כאשר שמע מאיזה בר ישראל שנפל למשכב, בא לבקרו, והביא לו מיני מטעמים למען השב רוחו וכו'. והרבה פעמים לן בלילה אצל החולה, והשתדל לרופאים עבורו. וגם שאלו על שמו ושם אמו להתפלל עבורו. וכן עשה בכל יום ויום, לא הניח הדבר. וטרדותיו המרובים לא עכבוהו מלקיים מצוה יקרה זו. וכן נהג כשבא לעיל הגדולה פוזנא, בכל יום ביקר החולים לראות בעין יפה מעמדם ומצבם לו וכו' וכאשר בא לעיירות אחרות, גם

כן הלך לבקר בית החולים שם. מקפיד על כך, כרבי עקיבא התנא בשעתו - כך הוא. שהנה מסופר בגמרא (נדרים מ.) על רבי עקיבא שהלך לבקר אחד מתלמידיו ומצאו שכבר כמה ימים לא באו מים אל פיו, וביתו לא מאורר, ואוכל אין בנמצא! מיד ניקה את הבית והגיש לו לאכול ולשתות והצילו מרדת שחת. עד שקבע את ההלכה שכל מי שאינו מבקר חולים כאילו שופך דמים רחמנא ליצלן. ורבי עקיבא איגר, שהיה גדול הדור, עשה אף הוא כן והלך בדרכי התנא הגדול רבי עקיבא.

פעם, הגיע לבית חולה כדי לקיים מצות ביקור חולים, והנה מצבו של החולה היה חמור ביותר. שאל לעצת הרופאים וכולם נואשו מחייו. אבל רבי עקיבא אינו מרפה. בדק ומצא שבקרוב ממש מגיע לכאן רופא הקיסר הגדול ובדרכו אל הארמון חוצה את העיר ועובר בסמוך לבתי היהודים. ביקש רבי עקיבא מנאמניו שיעמדו על הדרך ויתחננו לפני הרופא המפורסם כי יבוא לבדוק את החולה האנוש. וכשעבר שם, ביקשו ממנו את בקשת רב העיר ונענה לה.

הגיע אל ביתו של החולה שמצבו כבר החמיר עוד. התבונן, בדק, הרהר וחשב ולבסוף אמר בקול החלטי "אין תרופה למכתו!!!!" המשיך והסביר את הדיאגנוזה שלו: "מצבו כה חמור, ואין בנמצא משהו שמחיה מתים".

נזדעק רבי עקיבא איגר, ושאלו, אמור נא לי דוקטור, חולה זה ששוכב כאן בביתו הדל ובמיטתו הרעועה, פסקת את דינו. אבל הלא רופא גדול אתה, של הקיסר ירום הודו. ואם הקיסר עצמו הוא אשר היה מוטל כאן במיטה במצב זה, האם גם עליו היית חורץ דין כזה, מה היו דרכי הטיפול שלך במצב זה אילו היה הקיסר, הוא הסובל?

התבונן בו הרופא ממושכות, אחר חיך מופתע מן ההשוואה ואמר באיטיות: אמנם כן, צודק אתה, ראבין יהודי, הלא ממש נביא אתה... באמת אף הקיסר היה חולה במחלה זהה ובמצב קריטי כזה לא מזמן.

אבל התרופה אשר סיפקנו לקיסר, המשיך הרופא ברוב חשיבות ואמר, אין שום אפשרות ליתן ממנה לחולה היהודי השוכב כאן. תרופה זו, יקרה היא ואינה בנמצא! ישנו עוף אחד נדיר מאד שאינו פורח במקומות ישוב, רק ביער. וכשמבשלים באופן מסויים את העוף הלז, הרי שיש בו שיקוי ורפואה גם במצב כה חמור.

כשהיה צריך הקיסר לתרופה, סיפר, גייסו לצורך כך, הרבה ציידים. והקיסר אשר רבו נכסיו ועשרו עצום, יכול היה לשכור כל כך הרבה ציידים וכך הצליחו להשיג את העוף הנדיר,

ולעשות ממנו שיקוי ותרופה לקיסר והתרפא. אבל המצב כאן, אינו דומה כלל, מאין לכם עוף כזה.

בכל אופן נטל ממנו רבי עקיבא את כל אופני המיצוי של זה העוף, והודה לו על תשומת לבו וטרחתו. הרופא עזב את הבית ורבי עקיבא איגר נעמד בתפילה, התחנן ובכה בעד יהודי זה וכה אמר, יהודים הם בניך אהוביך, וזה היהודי, בודאי אינו פחות חשוב מהמלך הערל, מלך הגוים, ואם בשבילו נמצאה הציפור, כאן שיהודי זה מוטל חולה, מחמת עניותו לא תהא ארוכה למחלתו?! והנה בעודו מבקש רחמים, שמע נקישו בחלון.

התבונן רבי עקיבא איגר ורואה כי ציפור נוקשת עם מקורה בחלון ומבקשת להכנס. מתחננת ממש. מיד אמר לתלמידיו שיפתחו את החלון ויכניסו את הציפור בזהירות, כך שלא תפרח מידם. התבוננו בה התלמידים, וראו, שתוארה תואם להפליא לתיאור העוף הנדיר והמיוחד אשר צייד המלך חיפשו ביערות, ובזכות שרכם בתפילתו הרעיש את השמים, הציפור נשלחה עד אליו.

שחטו את העוף ועשו את כל אותן פעולות שצוה הרופא. רק הוראה אחת נחרצת יצאה מפיו של רבי עקיבא איגר, להשאיר את הכנפים והנוצה למשמרת. ובחסדי השם אותו חולה נתרפא מייד, ושב לבריאות איתנה.

לאחר זמן, שוב עבר הרופא דרך העיר הזו בדרך למסעיו. ולמרות שתמיד ממהר היה, בכל אופן היה מאוד תאב לדעת מה עלה בגורלו של החולה הזה, שכבר אמר בזמנו נואש לחייו. משבא לעיר התעניין אצל אנשי העיר לכתובתו של החולה והורו לו את ביתו וירא אותו והנה הוא בריא ושלם. התפלא הרופא מאוד ושאלו לפשר הדבר איך נתרפא.

סיפר לו שרבי עקיבא איגר נתן איזה תבשיל מיוחד מציפור וזה מה שהקימו מחליו. והראו לו את הכנפיים והנוצה של הציפור. מיד הכיר הרופא שזוהי הציפור הנדירה והיקרה, והתרגש והתפעל, והיה קידוש שם שמים עצום.

אמר הרופא, מה שהמלך היה צריך לטרוח על ידי כל חייליו ומשרתיו בצו מיוחד, הצליח הראבין שלכם לעשות על ידי תפילתו לבורא העולם.

מכאן ילמד אדם כח התפלה ויתמיד להתפלל בכוונה ובשמחה ויתפלל על כל אחינו התועים שיחזרו למוטב ויעשו נחת רוח ליוצרנו. דאף אם סבור שאינו יכול ללכת ולדרוש ברבים

ולהחזיר בתשובה, מכל מקום יתבעו ממנו על שהיה לפחות יכול להתפלל על אחיו, ואין תפילה שבה ריקם, כי השם יתברך שומע תפילת כל פה.

"וַיְבֹא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי בָנָיו אִתּוֹ אֵל הַתְּבָה מִפְּנֵי מֵי הַמְּבּוּל" (ז, י)

נח אינו מקטני אמנה

"מפני מי המבול" פרש"י (וראה בבראשית רבה פרשה ל"ב סי' ו'), אף נח מקטני אמנה היה, מאמין ואינו מאמין שיבא המבול, ולא נכנס לתיבה עד שדחקהו המים.

בספר מעיינה של תורה הביא בשם מהר"י מוורקה זצ"ל שהקשה, כיצד יתכן לומר על נח שהיה מקטני אמנה, והרי התורה העידה עליו שהיה "צדיק תמים"? ועל כן פירש בדרך נפלאה את דברי רש"י, שנח היה מאמין ומקווה עד הרגע האחרון שבני דורו יחזרו בתשובה, ולא יענשו על ידי המבול, שבודאי על ידי חזרתם בתשובה תתבטל הגזירה. וכך פירוש דברי רש"י "נח מקטני אמנה היה מאמין" אפילו ברשעים ובקטני האמנה, היה מאמין שיחזרו בתשובה, וממילא "ולא היה מאמין שיבוא המבול" לפי שאם יחזרו בתשובה, לא יהיה המבול, שעל ידי תשובתם תתבטל הגזירה, ולכן לא נכנס לתיבה עד שדחקהו המים.

"שְׁנַיִם שָׁנִים בָּאוּ אֶל נֹחַ" (ז, ט)

רמז לימים שגומרים בהם את ההלל

נרמזו כאן הימים שבהם גומרים את ההלל, שכן "שנים שנים" הם שני ימים טובים של פסח, ושני ימים של שבועות (בחו"ל), "באו" גמט' ט', רמז לט' ימים של סוכות (בחו"ל), "אל נח" בגמט' חנוכה. (החיד"א בדבש לפי מערכת ש' אות ל').

"בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּשִׁבְעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָּל מַעֲיֵנֵי תְהוֹמוֹת רֶבֶה" (ז, יא)

הימים שיש להזהר בהם בממון הזולת ביתר שאת

רש"י מביא את מחלוקת התנאים (ראש השנה יא:) מהו "החודש השני" שבו החל המבול. רבי אליעזר אומר זה מרחשון, רבי יהושע אומר זה אייר. וצריך להבין לשם מה עלינו לדעת מתי היה המבול האם ב"ז בחשון או באייר, ומה תועלת לנו בכך.

ויש לומר שהנה כתב הגר"ח פלאגי' זצ"ל בספרו מועד לכל חי (סי' כ"ו אות ה') בשם ספר עמודי שמים (דף קמ"ד ע"ב) שכל עסקה הנעשית ביום י' מרחשון, יש לה סגולה למזל טוב, והוא משום שנולד בו גד.

ביאור הדברים, היות ועליו נכתב בתורה "בא גד" דהיינו בא מזל טוב. ולפי שכל האירועים שהיו בעבר, חוזרים וניעורים במעגל השנים הבאות, לכן כל אירוע שנרשם בו מזל טוב, מעורר גם אחר כך את רושם המזל ההוא.

מציאות זו פועלת גם בצד ההפוך ממזל טוב. הן על ימי שבעה עשר בתמוז ותשעה באב וכל ימי בין המצרים מרחפת אימת הפורענות, לכן אמרו חז"ל (תענית כט:): בר ישראל דאית ליה דינא עם נכרי ישתמט ממנו בימים אלה.

מעשה, כך הוא גם ביום בו החל המבול, יום שבו באה פורענות לעולם, שלשיטת רבי אליעזר, הוא שבעה עשר במרחשוון ולשיטת רבי יהושע בשבעה עשר באייר, שהוא ערב ל"ג בעומר. שביום זה יש להשגיח בו שלא להכשל בגזל, כי חטא זה גרם למבול שיבוא (כנוכר לעיל), ומשום כך יש לדקדק דוקא ביום זה לא להכשל בכך, ולכן יש נפקא מינה לנו באיזה יום החל המבול.

"תְּהוֹם רַבָּה וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ" (ז, יא)

גדול יום הגשמים

בגמ' בתענית (דף ז). מובא, אמר רב יהודה, גדול יום הגשמים כיום שניתנה בו תורה. שנאמר, (דברים לב, ב) יערף כמטר לקחי ואין לקח אלא תורה שנאמר (משלי ד, ב) כי לקח טוב נתתי לכם תורתִי אל תעזובו. רבא אמר, יותר מיום שניתנה בו תורה. שנאמר, יערף כמטר לקחי מי נתלה במי הוי אומר קטן נתלה בגדול.

והנה תראה כי דבר זה נרמז בפסוק, דר"ת הפסוק תהום רבה וארובות השמים - תורה, ובסמוך נאמר ויהי הגשם על הארץ. ללמדך שגדול יום הגשמים כיום שניתנה התורה (הרה"ג משה חורב זצ"ל בס' תורה מסיני ח"א עמ' נב).

"וַיִּשְׁאָר אֶךְ נַח" (ז, כג)

אך נח זה עוג

כתב בעל הטורים "אך נח" בגימטריה עוג, כי גם הוא נפלט מהמבול.

”וַיִּשְׂאֵר אֶךְ נֹחַ” (ז, כג)

בזמן נח עשו עוד תיבה כמו שעשה נח

כתב בספר מנחת שמואל (פלורנטין, סוף פרשת נח, נדפס תקל”ו), שמעתי דנמצא כתוב, שכשם שנח עשה תיבה, כך אדם אחר נמי עשה כמו כן תיבה אחרת, אבל נטבע, וזהו שנאמר וישאר אך נח, ברם אותו שעשה גם כן כמו נח נטבע.

”בַּעֲשִׂירֵי בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ נִרְאוּ רֵאשֵׁי הַהָרִים” (ח, ה)

בר”ה וביזהכ”פ דן הי”ת את ישראל בחסד וברחמים

בספר מעיינה של תורה פירש פסוק זה בשם ספר קול שמחה. הנה חז”ל פירשו ש”ההרים” אלו האבות (עיין בגמ’ ר”ה יא.) וכשהתורה מזכירה את האבות, פעמים שמזכירה את אברהם ראשון, ופעמים את יעקב ראשון, וכמו שנאמר ”וזכרתי את בריתי יעקב” וכו’ (ויקרא כו, מב), ואילו יצחק לעולם אינו מוזכר ראשון, זאת יש לומר כיון שיצחק הוא מידת הדין, ואילו אברהם ויעקב הם חסד, על כן מידת הדין לא נזכרת בתחילה.

לפי זה יש לומר שמרומו כאן בפסוק דבר פלא, ”בעשירי” היינו יום הכיפורים שהוא עשירי בתשרי, ו”באחד לחודש” הוא יום ראש השנה, ”נראו ראשי ההרים”, נראים לפני הקדוש ברוך הוא רק ”ראשי” האבות שהם אברהם ויעקב שהם מידת החסד (והחסד קודם לדין ועל כן הוא ”ראש”), ולא יצחק שמידתו מידת הדין, וזאת כדי שישאל יצאו זכאים בדין.

”וַיִּשְׁלַח אֶת הָעֹרֵב וַיֵּצֵא יֵצֵא וְשׁוֹב” (ח, ז)

העורב פקה שבחיות ואכזרי על בניו

בילקוט ראובני (על הפסוק הנ”ל) מביא מהמדרש הנעלם (וזהר חדש דף לח:), רבי איבו אמר, נח היה מבין צפצוף עופות, ”וישלח את העורב” שהוא פקה שבעופות, למדע סימנא. (שלח את העורב שהוא פקה שבעופות, כדי שיהיה בו סימן, שאם יחזור סימן שיש להשאר בתיבה, ואם לא יחזור, סימן שיש לרדת מהתיבה.) אמר רבי חייא היכי עביד הכי והא אסור למנחש בעופות? (איך עשה כן, הרי הלכה היא שאסור לנחש בעופות?)

אלא אמר רבי חייא למה שלח העורב, רמז הקדוש ברוך הוא שהוא רחמן, נהפך אכזר חס ושלום כמו עורב. (שלח את העורב, לפי שהוא אכזרי על בניו, שאינו מאכילם, לרמוז כלפי שמיא

שגם הקדוש ברוך הוא הפך חס ושלום לאכזר על בניו). אמר רבי יוסי והא כתיב איש צדיק תמים והאיך הטיח דברים כלפי מעלה? אמר רבי חייא מרוב צערו, דאין דנין את האדם על שעת צערו. והעורב לא רצה ללכת מפני שמתקן לשליחות אחרת, לפרנס אליהו, שנאמר והעורבים מביאים לו לחם (מלכים א, יז, ו). כיון שראה נח שעשה שלא כהוגן "וישלח את היונה".

"יצא יצא" בגלגול ניצוצי נשמת משיח בצדיקי הדורות שמקבלים ייסורים בשביל עוונות הדור

עוד כותב ילקוט הראובני (שם בהמשך, בשם המקובלים) בגן עדן יש היכל אחד נקרא היכל של בני חולים, כך שהמשיח יתגלה בהיכל ההוא וכל המחלות כל הכאבים וכל הייסורים, יתנו וכולם באים עליו, ואלמלא הוא מקל על ישראל ומקבל עליו, לא היה אדם יכול לסבול יסוריהם של ישראל על עונש התורה כפי שאמר הפסוק, אכן חולינו הוא נשא (בישעיה נג, ד), וכמו רבי שמעון ורבי אלעזר במערה.

ובענין ההיכלות אמר, כי בהיכל הרביעי רפואות אור לכל אלה בני המחלות והמכאובים שסבלו עם המשיח. והכוונה כי צדיקי יסוד עולם מקבלין ייסורים ומקילין על משיח. והנה צריך שתדע כי אותם הצדיקים הם מורכבים מניצוצי נשמת משיח עצמו וזה "יצוא יצא" ושוב בגלגול ועיבור, היינו ניצוצי נשמתו מתפשטים מאותן צדיקים המדוכאין ביסורים.

ובעלי נוטריקון אמרו "יבשת" אותיות "תשבי", ולפי דרכו של המחבר הוא משיח, ונקרא "עורב" על שם הערבות שהוא פורע חובן של ישראל בייסורים, כדין הערב קבלן.

וישלח את העורב זה דוד

והנה על הפסוק וישלח את העורב, כתוב בזוהר (זוהר חדש דף לט:): "וישלח את העורב" זה דוד שהיה קורא תמיד כעורב, ושלחהו הקדוש ברוך הוא ממלכותו והוציאו מביתו. מה כתיב "ויצא יצא ושוב וגו'" והנה יוצא ושב בתשובה ומתודה על חטאיו, עיין שם באורך.

משיח בן דוד, אליהו התשבי, ויונה בן אמת

ממשיך הזוהר ואומר דבר אחר, "העורב" שבא (המשיח) מיהודה שנקרא "ערב" שנאמר אנכי אערבנו (בראשית מג, ט). "עד יבושת המים" הזדונים מעל הארץ, דאינון ישראל כעפרא דארעא בגלותא. "וישלח את היונה" הוא יונה בן אמת. (שהוא משיח בן יוסף).

כלומר, דוד המלך חי בגן עדן, כי דוד גלגול אדם הראשון, "וישלח את העורב", שהיה קורא עמהם תמיד כעורב, ורמז על משיח בן דוד ערב קבלן בעוונותינו, "עד יבשת המים" הוא אליהו התשבי משיח בן יוסף שיבא ויגאלנו.

"וַיִּשְׁלַח אֶת הָעוֹרֵב וַיֵּצֵא יְצוּא וְשׁוֹב" (ח, ז)

טענת העורב לנח

הגמרא בסנהדרין (דף קח:): אומרת "וישלח את העורב" אמר ריש לקיש תשובה ניצחת השיב העורב לנח, אמר לו, רבך שונאני ואתה שנאתני! רבך שונאני דאמר לנח מן הטהורין תקח שבעה שבעה ומן הטמאים שנים. ואתה שנאתני שאתה מניח ממין שבעה ושולח ממין שנים (אתה שונאני, שממיני הבאת לתיבה רק שנים, ואינך שולח לבדוק אם קלו המים ממין שהבאת שבעה לתיבה והרי...), אם פוגע בי שר חמה או שר צנה לא נמצא העולם חסר בריה אחת? או שמא לאשתי אתה צריך? אמר לו נח, רשע, במותר לי נאסר לי, בנאסר לי לא כל שכן?!

אולם קשה לפי מה שכתבנו למעלה, שלא רצה נח לצאת מן התיבה, עד שאמר לו הקדוש ברוך הוא צא מן התיבה, אם כן מדוע רצה לשלוח את העורב? ויש ליישב זאת על פי המדרש (מדרש החפץ - עמ' ק"ב אות ח'). שקראו לעורב רשע, וחבורתו מזיקה מאוד, כי היה משדל את כולם לצאת ולברוח, והיה חשש פן יגררו אחריו מאשר אתו בתיבה ולא יעמדו בנסיון הזה שלא לצאת לפני הזמן ולכן גרשו ושלחו.

ובמדרש אלפא ביתא דבן סירא סי' יט מובא כשיצאו מן התיבה העורב הסית את כל חיות התיבה לבא על אמותיהן ונשות חבריהן.

"וַיִּשְׁלַח אֶת הָעוֹרֵב וַיֵּצֵא יְצוּא וְשׁוֹב" (ח, ז)

השולח דברים ביד טמא כשולח ביד כסיל, והשולח דברים ביד טהור כציר נאמן לשולחיו בילקוט שמעוני (נח ח') ויפתח נח את חלון התיבה וכו' וישלח את העורב לידע מה בעולם. והלך ומצא נבלת אדם מושלכת בראשי ההרים וישב לו על מאכלו ולא השיב שליחותו (העורב מצא נבלה, ובמקום להשיב את נח, עסק באכילה ולא שב לתיבה). ושלח את היונה והשיבה את שליחותו. מכאן אמרו, השולח דברים ביד טמא, כשולח ביד כסיל. והשולח דברים ביד טהור כציר נאמן לשולחיו.

למדו מן הפר ומן העורבים

איתא במדרש תנחומא (מסעי ח') כי אתם באים אל הארץ (במדבר לד, ב) מה כתיב למעלה מן הענין, והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם (שם לג, נב), זה שאמר הכתוב, "מִלְפָּנוּ מִבְּהֵמוֹת אֶרֶץ וּמִעוֹף הַשָּׁמַיִם יִחְכְּמוּ" (איוב לה, יא). "מלפנו מבהמות ארץ", אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, למדו מפרו של אליהו, שבשעה שאמר להם אליהו לעובדי הבעל, בחרו לכם הפר האחד ועשו ראשונה וגו' (מלכים א, יח, כה), באותה שעה נתקבצו ארבע מאות וחמשים נביאי הבעל וארבע מאות וחמשים נביאי האשרה, ולא יכלו להזיז את רגלו של הפר מן הארץ, ראה מה כתיב שם, ויתנו להם שנים פרים וגו' (שם, שם, כג). מה עשה אליהו, אמר להם בחרו לכם שנים פרים תאומים מאם אחת, הגדלים על אבוס אחד והטילו עליהם גורלות, אחד לשם שמים ואחד לשם הבעל, ובחרו להם הפר האחד, ופרו של אליהו מיד נמשך אחריו והלך, ואותו הפר שעלה לשם הבעל, נתקבצו אותם נביאי הבעל ונביאי האשרה להזיז רגלו מן הארץ ולא יכלו, עד שפתח אליהו ואמר לו לך עמהם. השיב הפר ואמר לאליהו לפני כל העם, אני וחברי יצאנו מרחם אחד, וגדלנו במרעה אחד על אבוס אחד, והוא עלה לחלקו של מקום ושמו של הקדוש ברוך הוא מתקדש עליו, ואני עליתי בחלק הבעל להכעיס את בוראי. אמר לו אליהו לך עמהם, ואל ימצאו לי עלילה, שכשם ששמו של הקדוש ברוך הוא מתקדש על זה שעמי, כך מתקדש עליך. אמר לו וכך אתה יועצני? שבועה שאיני זו מכאן עד שתמסרני אתה בידם, שנאמר, ויקחו את הפר אשר "נתן" להם (שם, שם, ח), ומי נתן להם, אליהו. לכך נאמר, "מלפנו מבהמות הארץ, ומעוף השמים יחכמו". אמר הקדוש ברוך הוא למדו מן העורבים שהיו מכלכלים את אליהו שנאמר והעורבים מביאים לו לחם ובשר בבקר (מלכים א, יז, ו), ומהיכן היו מביאים, משולחנו של יהושפט, לפי שלא היו רוצים אותם עורבים לכנס לביתו של אחאב להוציא משולחנו כלום לאותו צדיק, מפני שהיה ביתו של אחאב מלא עבודה זרה, הוי "ומעוף השמים תחכמו", אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל למדו מן הפר ומן העורבים, ואל תפנו אל האילים להסתכל בהם.

וקשה לכאורה, למה רצה הפר דוקא שימסרנו אליהו בידו, ומאי נפקא מינה בזה, שאם האמין לדברי אליהו ששם שמים מתקדש על ידו, הרי יספיקו לו הדברים שדיבר בפניהם, ומדוע נענע רק כשתפסו בידו?

אך נראה להסביר, שהסטרא אחרא עיכב את הפר בתחבולותיו שלא רצה שיתקדש שם שמים על ידו, ולכן לא היה כח לפר להתגבר ולעמוד כנגדו. על כך בקש מאליהו איני זו מכאן עד

שתמסרני בידך. וכיון שלקחו אליהו בידו למוסרו, שוב לא היה שליטה לסטרא אחרא על הפר. ומהאי טעמא לא היה לסטרא אחרא שליטה על הפר הראשון שעלה לחלקו של שם שהיה ביד אליהו, בשונה מהפר שעלה לחלקם של נביאי הבעל, שרק אחר שלקחו אליהו בידו ומסרו, לא היתה שליטת הסטרא אחרא למונעו עוד, וזהו מאמר חז"ל, "שולח ביד טהור כציר נאמן לשולחיו".

וַיִּשְׁלַח אֶת הָעֵרֶב וַיֵּצֵא יְצוּא וְשׁוֹב" (ח, ז)

הטעם שהעורב היה הולך ומקיף סביבות התיבה

הנה חז"ל (מדרש אגדה, בובר, פרשת נח פרק ח' סי' ו') נתנו טעם "ויצא יצוא ושוב" שהיה הולך ומקיף סביבות התיבה, ולא היה רוצה לילך ממנה, מפני שהיה חושד את נח פן יבא על בת זוגו, עיין בדבריהם ז"ל.

בס"ד אפשר לתת טעם נוסף לכך שהיה העורב מקיף סביבות התיבה ולא רצה לילך ממנה, והוא בהקדם דברי המדרש (בראשית רבה פרשה ל"א סי' י"ג) שבעת שנכנס נח לתיבה, נתן לו הקדוש ברוך הוא סימן אלו בעלי חיים יכניס לתיבה ואלו לא, שהבהמות והעופות המגיעים אל התיבה, כשהזכר הולך אחר הנקבה, תכניס אותם, ואלו שהנקבה הולכת אחר הזכר, הנח להם ואל תכניסם.

ויש לבאר שהיות ודור המבול שינו סדר העולם, שדרך העולם הוא שהזכר הולך אחר הנקבה, והם שינו דרכם, לכן גם השם שינה סדרו של עולם, כנאמר, נבקעו כל מעיינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו (בראשית ז, יא). וסדר העולם אינו כן, אלא מים העליונים שהם מים זכרים, יורדים תחלה לארץ אצל מים נקבות שהם מי תהום, כמה דכתיב, תהום אל תהום קורא לקול צנוריק (תהלים מה, ח, ראה ירושלמי ברכות פרק ט' ה"ב ופרקי דר"א פרק כ"ג). אלא משום שבני המבול שינו דרכם להולך הנקבה אחר הזכר, כמו כן נידונו, שתחלה נבקעו כל מעיינות תהום רבה ואחר כך וארובות השמים נפתחו (בראשית ז, יא), עיין שם בדבריהם ז"ל.

ובזה יובן בס"ד שפיר הטעם שלא היה רוצה העורב להתרחק מן התיבה, והיה הולך ושב בצד התיבה, שהסיבה שהוא ניצל ונכנס לתיבה, משום שהיה מן אותם בעל חיים שהלכו הזכרים אחר הנקבות, ועל כן חשש שאם יעשה כבקשת נח וילך ויתרחק מן התיבה עד שכבר יצאו הכל מן התיבה, אז בת זוגו תצא לבדה מן התיבה, ותצטרך לחפש אחריו, ויהיה מצב שהנקבה הולכת אחר הזכר, והוא רצה שתהיה יציאתו מן התיבה כביאתו, שכשבאו אל התיבה

באו באופן זה שהזכר הולך אחר הנקבה, כן תהיה יציאתם מן התיבה, שהרי רק בזכות כך הוא ניצל. לכן היה הולך ושב אל צדדי התיבה, כדי שתכף כשתצא זוגתו מן התיבה לעוף באויר, תכף ומיד יעוף הוא אחריה, ותהיה יציאה כביאה, שהזכר הולך אחר הנקבה.

"וַיִּשְׁלַח אֶת הָעֹרֵב... וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה" (ח, ז-ח)

מדוע בחר נח את העורב ואחר כך את היונה ולא בעופות אחרים?

הסיבה שנה בחר בתחילה לשלח את העורב ולא בעוף אחר, לפי שהקדוש ברוך הוא מזמן לעורב את מזונותיו שנאמר, לבני עורב אשר יקראו (תהלים קמז, ט). וכתב, מי יכין לעורב צידו (איוב לח, מא). ולמה השם מרחם על העורב יותר מכל בריה? לפי שכתוב על השם כביכול, קווצותיו תלתלים שחורות כעורב (שיר השירים ה, יא), וכיון שנמשל לעורב זן ומפרנסו.

והסיבה שאחר כך שלח את היונה, ובה בחר מכל העופות, לפי שאמר נח בלבו אשלח את היונה ויזכור הבורא זכות כנסת ישראל שנמשלה ליונה שנאמר, יונתי בחגוי הסלע (שם

ב, יד).

"וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה... וְלֹא מָצָא הַיּוֹנָה מְנוּחַ לְכַף רַגְלָהּ וַתָּשֶׁב אֵלָיו אֵל הַתְּבָה בֵּי יָמַי עַל פְּנֵי כָּל הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח יְדוֹ וַיִּקְחָהּ..." (ח, ח-ט)

ידע נח כי באחרית הימים יותן לישראל מנוחה

"וישלח את היונה" - רמז לכנסת ישראל המשולים ליונה, ששולחה בגולה, "ולא מצאה מנוח" - שיישראל לא ימצאו מנוח בגלות עד ש"ותשב אליו" - עד שיעשו תשובה. כי "מים על פני כל הארץ" אלו אומות העולם שנמשלו למים, שנאמר, הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש (תהלים סט, ב), דהיינו שבו בתשובה מפני אומות העולם המציקים להם, "וישלח ידו" - כי ידו של הקדוש ברוך הוא, פרושה לקבל את השבים. "ויוסף שלח את היונה" - היינו שחזר ושלחה בגלות אחר. ובמה יצאו מן הגלות על ידי "טרף בפיח" - בפיח של ישראל, בתפילות ותחנונים, "וידע נח כי קלו המים" בזה יודע שהמלכויות יכלו כשיעשו ישראל תשובה. גם ידע נח כי באחרית הימים יותן לישראל מנוחה, והיינו "כי קלו המים" (בראשית ח, יא) - ממשא האומות.

דהיינו, כשם שלא מצאה היונה מנוח לכף רגלה, כך ישראל לא יהיה להם מנוח בגלות, וכשם שהיונה שבה אל התיבה, כך ישראל עתידין לשוב מהגלות לארצם, ועתידי הקדוש ברוך הוא לשלוח יד ולהשיבם אליו ולהקל משאם ממשא האומות.

"וַתְּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לְעֵת עֶרֶב וַהֲנִה עֵלָה זֵית טָרֶף בְּפִיהָ" (ח, יא)
רמז לגאולה שתבא בזכות לימוד התורה ותפילה

נח שלח את היונה מן התיבה, וכיון שכנסת ישראל משולה ליונה (ברכות נג:), על כן יש בפסוק זה רמז לכך שבחורבן בית המקדש, אף ששלח הקדוש ברוך הוא את כנסת ישראל, מכל מקום כשם שהיונה חזרה אל נח "לעת ערב", כך הוא רמז שתחזור כנסת ישראל אל הבורא "לעת ערב" הוא זמן הגאולה. ובמה תבא הגאולה? "והנה עלה זית טרף בפיה", הזיתים הם השמן הטהור, רמז לתורה הקדושה. "טרף", בגימטריא רפ"ח ניצוצין (עם הכולל). "בפיה", כי על ידי לימוד התורה והתפילות הנאמרים "בפה", תבוא הגאולה, כי ישבו למקומם ולתיקונם הרפ"ח ניצוצין ותבא הגאולה.

"וַתְּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לְעֵת עֶרֶב וַהֲנִה עֵלָה זֵית טָרֶף בְּפִיהָ" (ח, יא)

היונה אינה מחללת שבת

בספר מגדל עוז (בית מדות עליית הטבע) כתב היעב"ץ ז"ל, שבנוסף לנהר סמבטיון שהוא אמת ומופת המעיד על יום השבת, יש את נוסף על השבת, לפי שהיונה אינה אוכלת מהנתלש מן המחובר בשבת, דכנסת ישראל נמשלה ליונה (ברכות נג:).

ובספר דברי שאול (פרשת נח, ד"ה ולא מצאה) העתיק את דברי היעב"ץ בשינוי, וכתב שהיונה אינה תולשת מן המחובר בשבת. והוסיף שזהו הכתוב בפרשתנו, לפי שהיום שבו שלח נח את היונה שבת היה, ולכן כתיב "ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה", דהיינו שכל השבת לא היתה תולשת והמתינה עד לעת ערב, וביציאת השבת תלשה עלה זית.

וכן כתב בספר עיון יעקב על העין יעקב (סוטה דף לה: ד"ה מכירין בצרי עין) ששמע מחכם אחד שמקובל שבני יונה מכירין התבואה שנקצרה בשבת ואין אוכלין ממנה. וכן כתב בפירושו פרחי שושנים על הזמר "יום שבתון אין לשכוח" שבני יונה אינם אוכלים בשבת מהתבואה שנקצרה באותה שבת, ולכך ממשיך המשורר "יונה מצאה בו מנוח" היינו היונה אינה שוכחת את יום השבתון, ולכן מצאה בו מנוח, שאינה אוכלת מתבואה שנקצרה בשבת באיסור.

"וַהֲנִה עֵלָה זֵית טָרֶף בְּפִיהָ" (ח, יא)

השמן מתוק ובו נמשלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל

אמרו חז"ל (סנהדרין יח:): אמרה יונה לפני הקדוש ברוך הוא, יהיו מזונותי מרורין כזית ומסורין בידך, ואל יהיו מתוקין כדבש ותלוין ביד בשר ודם. ע"כ.

מדברי חז"ל אלו משמע שהזיתים הם מרים, אולם יש להתבונן בדבר הלא אמרו חכמנו זכרונם לברכה (סנהדרין כד.) שהתלמידי חכמים שבארץ ישראל מתוקים כזית?

ויש לתרץ שהפרי מתוק והאילן והעלים מרורים מאוד, ויש מפרשים שגם הפרי מר אבל השמן מתוק ובו נמשלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל - שם משמן טוב. (ס' פענה רזא)

מהיכן העלה מגן עדן או מארץ ישראל

במדרש (רבה פרשה ל"ג סי' ו') יש מחלוקת מהיכן הביאה היונה את עלה הזית, רבי לוי אמר, מארץ ישראל הביאתו, שלא היה המבול בארץ ישראל. רבי בירי אמר, שנפתחו לה שערי גן עדן והביאה אותו.

וצריך להבין את כוונת המדרש, כי מה עניין לנו לדעת שהעלה הגיע מארץ ישראל או מארץ אחרת, ולמאי נפקא מינה? פירש ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל בספרו דברי יהונתן (סוף פרשת נח) דהנה בגמ' (חולין דף ז.) איתא שחמורו של ר' פנחס בן יאיר לא היה אוכל דבר שאינו מעושר (ומסתמא כך היו החיות והעופות בדור המבול שהם זכו להשאר בחיים עם נח, היו בבחינת חמורו של ר' פנחס בן יאיר, שלא אכלו דבר שאינו מעושר - כך צריך לבאר את דבריו שם). והנה פרי הזית חייב במעשר מן התורה, אמנם העלה שלו פטור ממעשר.

ולפי זה כוונת המדרש היא, בהקדים שאלה מדוע היונה הביאה דוקא עלה זית ולא הביאה את פרי הזית עצמו, הרי כוונתה היתה לאכלו? על זה מתרץ המדרש, שהרי מארץ ישראל הביאה אותו, וזית חייב במעשר מן התורה, לכן הביאה היונה רק עלה זית שהוא פטור ממעשר, ורשאית לאכלו בלא מעשר.

הרמב"ן (בראשית ח, יא) מביא את המדרש הנזכר, שרבי בירי סובר שמגן עדן הביאה את עלה הזית. והקשה הרמב"ן, שהרי אם היונה הביאה את עלה הזית מגן עדן, שוב אין לנח הוכחה בהבאת העלה זית שממי המבול יבשו, שהרי מי המבול לא נכנסו כלל בגן עדן? והשיב, כי אולי היו שערי גן עדן סגורים וכאשר קלו המים נפתחו.

והגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א בספרו טעם ודעת (פרשת נח כאן) כותב, שאילולא דברי הרמב"ן היינו מיישבים את המדרש, שאין הכוונה שהיונה נכנסה ממש לגן עדן, אלא שמגהן נדף ריח טוב ונמשך בעלה הזית, והריח הוא שמשך את היונה לטרוף עלה זה, אבל באמת עלה הזית היה מארץ ישראל ולא מגן עדן ולכן היה בו הוכחה לנח שקלו המים.

ומוסיף הרב שאף שחרב העולם במבול, עדיין נמצאו מקומות שהיו בהם עצי זיתים שבורים, כמו שתרגם בתרגום יונתן (שם פסוק יא) והא טרפה דזיתא לקיט "תביר" ומחית בפיה ונסיבתיה מן טור משחא.

"לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם יֵצְאוּ מִן הַתֶּבֶה" (ח, יט)

נח ובניו טרחו ליתן לבהמות לחיות ולעופות מזונותיהם כפי דרכם

בגמרא (סנהדרין קח:), אמר לו אליעזר עבד אברהם לשם הגדול, כתוב למשפחותיהם יצאו מן התיבה (בראשית ה, יט), כיצד יכולתם להכין צרכי כל בריה ובריה? אמר לו שם, צער גדול היה לנו בתיבה, בריה שדרכה להאכילה ביום האכלנו ביום, שדרכה להאכילה בלילה האכלנו אותה בלילה, זיקית, לא ידע אבינו מה אכלה, יום אחד היה יושב ומחתך רימון, נפלה תולעת מן הרימון, אכלתה הזיקית, מכאן ואילך היה גובל דבר מה וכשמתלעע היתה אוכלתו. בריה שקראו לה אורשינה (והוא מן עוף ששמו חול) ראהו נח שישן בתיבה, אמר לו אתה לא רוצה מזונות? אמר לו ראיתי שאתה טרוד אמרתי לא אצער אותך, אמר לו נח יהי רצון שלא תמות, שנאמר ואומר עם קני אגוע וכ"חול" ארבה ימים (איוב כט, יח).

"וַיִּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה" (ח, כ)

למה נח בנה דוקא "מזבח" להודות להשם

במילה "מזבח" מרומז הנס של נח במבול. מ' - ארבעים ימי המבול, ז' - שבעה מהבהמות הטהורות, ב' - שנים מהבהמות שאינן טהורות, ח' - שמונת האנשים שנצולו בתבה, שהם נח, שלשת בניו ונשותיהם. (מספר שערי נסים)

"וַיַּעַל עֵלֶת בְּמִזְבֵּחַ" (ח, כ)

נח הקריב קרבן לאחר שיצא מן התיבה על מזבח הגדול שבירושלים ששם הקריב אדם הראשון

במדרש בראשית רבה (פרשה ל"ד סי' ט') רבי אליעזר בן יעקב אומר על מזבח הגדול שבירושלים (שם העלה נח עולות) ששם הקריב אדם הראשון, שנאמר ותיטב לה' משור פר מקרין מפריס (תהלים סט, לב). ואותו מזבח הוא שהקריבו עליו קין והבל, והקריב עליו נח, והוא שנעקד עליו יצחק אבינו והוא ראש הר המוריה, והוא גורן אַרְוֵנָה היבوسی.

ובמדורש רבה (במדבר פרשה ד' סי' ח') אדם הראשון לבש בגדי כהונה ומסרן לשת ושת למתושלח ומתושלח לנח, עמד נח והקריב קרבן. מת נח ומסרן לשם, מפני שצפה ששלושת האבות עומדים ממנו.

”עַד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ יִרְעוּ וְקָצִיר וְקָר וְחֶם” (ח, כב)

כיון שאפשר ללמוד תמיד אות היא שהתורה היא חיי האדם

רואים בצרכים הגשמיים של האדם, שכלל שהדבר נצרך והכרחי יותר, כך הוא מזומן ומצוי ביותר לבני האדם, כגון האויר שהוא נזקק לנשימה בכל רגע ורגע, המציאו הקדוש ברוך הוא בכל עת וזמן בכל מקום ובכל נקודה על פני כדור הארץ. המים שהם נזקקים לשתיה - אינם מזומנים ממש כאויר, אמנם ניתן להשיגם בקלות. האוכל - אם כי אין מהנמנע להשיגו, מכל מקום יש בו טרחה מסוימת. מלבושים - ישנה טרחה יתירה להשיגם. אבנים טובות כסף וכו' דרוש עמל גדול להשיגם. נמצא שכל דבר שיש בו צורך גדול יהיה קל להשיגו וכל שאפשר להתעכב עבורו מעט, קשה יותר להשיגו.

ואמר על זה הסבא מקלם (דרכי המוסר ניימן עמ' כ"ח) אם בצרכים גשמיים כך, ברוחניות לא כל שכן, ואם אפשר ללמוד תמיד סימן שהוא הדבר הנצרך ביותר.

”וּמִזְרָאֲכֶם וְחֶתְכֶם יִהְיֶה עַל כָּל חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר תִּרְמַשׁ הָאָדָמָה וּבְכֹל דְּגֵי הַיָּם בְּיַדְכֶם נִתְּנוּ” (ט, ב)

ממי החיות פוחדות ומדוע

בהקדמת הזוהר (דף יג:) על הפסוק דידן, מביא סוד הכתוב בספרו של שלמה המלך, שכל המרחם על המסכנים מרצון ליבו, דיוקן פניו לא משתנה לעולם מדיוקנו של אדם הראשון, ולכן הוא שולט על כל בריות העולם, שכולם פוחדין וזעין מהדמות הזו, כנאמר, ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ (בראשית ט, ב).

”אֵת קִשְׁתִּי נִתַּתִּי בְּעֵנֶן וְהִיִּתָּה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ” (ט, יג)

ב' סוגי קשת

כתב הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע בספרו יערות דבש (ח"א דרוש י"ב) בשם הזוהר הקדוש, שיש שני סוגי קשת, יש קשת עם גוונים הרבה, וזו קשת טבעית, ויש קשת עם גוון תכלת

בלבד, וזו קשת להזכרת הברית, כי "תכלת" מלשון "כליה" רצונו לומר, שקשת בצבע תכלת מרמזת שהדור נתחייב כליון חס ושלום. אבל יש להם "תכלית" בזכירת הברית. וכל זמן שצדיק בעולם, לא נראתה סוג הקשת שמזכרת את הברית, רק הקשת הטבעית. וסיים היערות דבש, לכן צריך לימוד והבחנה להבחין בין קשת לקשת, אם היא קשת טבעית או קשת להזכרת ברית, כי אז יש לנו להתעורר בתשובה.

הילולת מרן הראשל"צ כמוהר"ר עובדיה יוסף זצוק"ל זיע"א

ג' חשון

הספד שהספדתי ביום השבעה של מו"ר גאון ישראל ותפארתו

פאר הדור והדרו אור שבעת הימים גאון הגאונים

יחיד בדורו בתורה ובקדושה אוהב ישראל

מרן הראשל"צ האדמו"ר כמוהר"ר עובדיה יוסף זצוק"ל זיע"א

מורי ורבותי בלב נשבר ונדכה, בגוף מעוך וכתות רצון ושבור

הנני ניגש היום לבכות ולספוד את עטרת תפארת ישראל אשר הפסדנו,

את העטרה המפוארת ואת גולת הכותרת שניטלה מעל ראשנו,

רוח אפינו משיח ה', ואישון עינינו אשר אמרנו בצילו נחיה נלקח מאיתנו.

אוי נא לנו כי חטאנו נפלה עטרת ראשנו

אוי נא לנו כי פנה זקן זה שקנה חכמה

איש גבור ואיש מלחמה לוחם מלחמתה של תורה

אוי נא לנו כי תורה צועקת במרה

איה סופר, איה עורכי תשובות, איה דורש כתרי אותיות,

איה הפה המפיק מרגליות, איה המשתדל בכוחו ובמרצו להתיר עגונות ולפשוט הספקות,

איה אור ישראל וקדושו גדול הפוסקים קודש קדשים, שהתורה מכרות ועליו אומרת הוא שר הצבא, מרבה בישיבה, וכל מה שעשה בעונה ובצנעה, תורה והכל לשמה לאקמא שכינתא מעפרא.

קול ברמה נשמע, ווי להאי שופרא דבלי בעפרא

איך נגעה יד ה' במאור עינינו, הוא הוא מורנו ורבנו,

משים לילות כימים לילה כיום יאיר כל שבעת הימים,

מוכתר בשלושה כתרים, ולו שם בגדולים, עיר וקדיש המיוחד שמבני עליה הלא הוא רבנו עובדיה.

קול צעקה, הרעותי ואקרא, כל לב יקרע, כל עין תדמע על שלימותו בתורה,

בעיון עומק וסברא ישרה בכל פרד"ס התורה,

אדם השלם בתורה ובכל מדה טובה הלא הוא רבנו עובדיה.

קול זעקה גדולה ומרה, הסר המצנפת והורד העטרה, על פטירת מורנו ורבנו נשיא אלהים בתוכנו, מפי הגבורה קיבל התורה, ממשיך שושלת אנשי כנסת הגדולה, מרים קרנה של תורה לעם סגולה הוא רבנו עובדיה.

קול התורה זועק במרה, איכה חשכה אור ההלכה, והתלמוד כמו גלמוד זועק מי יבונן, ומי זה על הדור יגונן. יקר תפארת גולת הכותרת, איש החמודות כליל המדות, ממי נבקש עיצה, ממי נבקש תבונה, כי אין לנו דמות של הנהגה, איבדנו את רבנו עובדיה.

קול נהי נשמע, איך שודדנו, כי נלקח מאיתנו המנהיג הגדול מקים עולה של תורה, בעל שיעור הקומה הארי שבחבורה, ממית עצמו באהלה של תורה, ממנו יתד ממנו פינה להקמת מוסדות התורה, ווי לאבידה, ווי לחבילה.

איה גדול הדור, איה הגדול בתורה ויראה, איה הגדול בהבנה, איה הגדול בעניה, בעמקות, בפשטות, כל הקריה הומה כי נפלה החומה, לבנו יחיל וידאג, ופינו יזעק ויצעק, עוונותינו הטו אלה, הן בעוון הדור נאסף האור, לוקח צדיק אחד ומכפר על הדור.

יושב בשמים אהב את נשמתו, כל פמליא דלעילא יצאו לקראתו, משה רעיא מהימנא, רשב"י, הרמב"ם, מרן הבית יוסף וכל חכמי דורו, הגאון חיד"א וכל גאוני דורו, מרן הבן איש חי וחכמי בגדד, מו"ר הגאון הגדול רבו עזרא עטיה ראש הישיבה וכל חכמי פורת יוסף.

משנה מסכת אבות פרק ו משנה א

רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כלו כדאי הוא לו, נקרא רע, אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, משמח את המקום, משמח את הבריות, ומלבשתו ענוה ויראה, ומכשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן, ומרחקתו מן החטא, ומקרבתו לידי זכות, ונהנין ממנו עצה ותושיה בינה וגבורה, שנאמר לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה, ונותנת לו מלכות וממשלה וחקור דין, ומגלין לו רזי תורה, ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק, והוה צנוע וארך רוח, ומוחל על עלבונו, ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים.

המתבונן במשנה זו יראה כי רבינו למד תורה לשמה, שהרי הוא זכה לכל הדברים והמעלות שהתנא מונה למי שזוכה ללמוד תורה לשמה. ונשתדל לעמוד על הדברים ולהסבירם ולהוכיחם איך וכיצד הדברים בדיוק מתאימים למעלותיו של מו"ר.

בתחילה צריך לידע הפירוש של התיבה "לשמה" שזכה לה מו"ר והוא כי מו"ר לימוד התורה שלו היה אך ורק לשמה לא לשם כסף לא בשביל כבוד אלא לדעת את התורה לקיימה לעשות נחת רוח לקב"ה.

כי רבינו זכה שהיתה לו אהבה בפנימיות לתורה, אש להבת שלהבת, חשק גדול לדעת את כל התורה, וכל שאיפתו הייתה לדעת פרטי כל מצוה ומצוה כדי לקיים כל מצוה ומצוה כפי שצוה השי"ת וללמדה לאחרים להורות את העם את הדרך אשר ילכו בה. וכל עניני העוה"ז היו כאין וכאפס לאהבתו הגדולה ללימוד התורה, משים בה לילות כימים, שוכח שצריך לאכול ולשתות, וכידוע שפעמים רבות היה צריך להתחנן לפניו שיבא לטעום איזה דבר מאכל, פעמים רבות חשב שכבר אכל ובא לברך ברכת המזון. עוד בקטנותו חבריו שהיו עניים מרודים פעמים שהיו אוכלים האוכל שלו והוא לא יודע כלל, וכאשר ראה שהצלחת ריקה אמר אוי לא ידעתי שכבר אכלתי א"כ נברך ברכת המזון.

ועוד יש לפרש מהו "לשמה" אצל רבינו שהוא מו"ר עסק גם בתורת הסוד. בצעירותו במשך תקופה היה מגיע כל יום ששי לביתו של מו"ר הגאון המקובל כמוה"ר מרדכי שרעבי זצוק"ל והיו עוסקים בסודות התורה וסתריה, שאלתי את כבוד מו"ר אם זה נכון שלמד תורת החן עם רבינו מרדכי שרעבי ואמר לי בענוה שלמד עמו ולא האריך יותר, ובנו הגאון ר' דוד יוסף שליט"א סיפר שהיה לומד עם מור אביו זצוק"ל כל יום משעה 11 בלילה עד 3 ואח"כ היו אוכלים מעט. ויום אחד דיבר עמו הרב על חכמת הקבלה ועל העוסקים בה, ואמר לו, אני

למדתי עם הרב שרעבי משך עשר שנים יחד קבלה, ואח"כ אמר לו אבקש ממך לא לספר זה לשום אדם. והנה המהרח"ו כותב בהקדמתו לעץ חיים "שלימוד הקבלה נקרא תורה לשמה" כי לימוד זה אינו שייך כלל לעניני העוה"ז אלא מדבר בעולמות העליונים ולכן נקרא תורה לשמה יעו"ש. ושמעתי שכאשר מו"ר עבר דירה מרח"ז ל'בוטינסקי שברחביה להר נוף היו לו כידוע ארגזים ע"ג ארגזים של ספרים והיה לו ארגז אחד שלא הסכים שאף אחד יקח את זה, וחתנו הרב הגאון מיכאל טולדנו שליט"א הציץ מה יש באותו ארגז וראה שיש שם ספרי קבלה וסידורי הרש"ש והכל מלא וגדוש בהגהות מכ"י מו"ר.

וממשיך התנא ואומר דע לך דאדם כזה "כל העולם כולו כדאי הוא לו" פי' כל העולם ראוי שיתקיים בשבילו, שתכלית בריאת העולם בשביל התורה כי התורה היא נשמת העולם כמש"כ "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתיו", ואפי' מזמן הבריאה. וכן העולם העליון וגם העולם התחתון עומד על לימוד תורה לשמה ואילו לא נברא העולם רק בשביל מו"ר כדי שימצא מי שיאפה לו פתו ולתקן לו מלבושיו ולבנות לו בית ובית מדרש דיו, וכן כל דרכיו כמש"כ "וצדיק יסוד עולם". וכל העולם כולו עומד עליו - ומו"ר הקשה, שהיה די לו לומר כל העולם מדוע הוסיף התנא תיבת "כולו", אלא לפי שמצינו פעמים רבות שרובו ככולו לכן כפל הלשון כל העולם כולו דהיינו כולו ממש.

וא"כ כל העולם כולו כדי הוא לו בשביל מו"ר ממש וכמו שאמר רבו הגאון הגדול רבינו עזרא עטיה זצוק"ל ראש הישיבה שאילו לא נבנתה פורת יוסף אלא רק בשביל מו"ר חכם עובדיה דיינו.

נקרא רע - הלומד תורה לשמה נקרא רע למקום ב"ה כמו שכתוב "ולי מה רעיך אל", כלומר שני שותפים בעסק נקראים רעים, כי הלומד תורה מקיים את העולם ונעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית, ומי כמו רבינו שותף אמיתי לקב"ה, שבכל כוחו עבד את השי"ת שהשותפות תצליח ולימד תורה בכל כוחו ומרצו לקיים העולם, והיה מכתת רגליו ממקום למקום להשמיע דבר ה' בכל כוחו והיה משתדל לא לבטל שום שיעור בשום אופן. בשנת תשכ"ט הוכתר בשעות הצהריים לרבה הראשי של תל-אביב יפו ברוב פאר והדר במעמד גדולי הדור והיה רעש גדול ושמחה גדולה, ומספרים לומדי השיעור שלו בבהכ"נ "שאול צדקה" שהם אמרו שבדאי היום הרב לא יגיע לשיעור הקבוע ב"שאול צדקה" בירושלים כי הוא טרוד שם עם הרבנים והקהל בענין ההכתרה, והנה רואים אותו מופיע בשעה הקבועה לשיעור ונותן את השיעור כרגיל כאילו לא קרא שום דבר והיה זה פלא, כי מי שראה מה שהיה באותו זמן בתל-אביב ידע שזו ממש מסירות נפש ואהבה גדולה לתורה.

אהוב - מפני מדותיו הטובות, כי לימוד התורה הוא חשוב מאד בתנאי שהאדם הוא גם בעל מידות טובות ועושה מעשים טובים, שאז הבריות אוהבים אותו ואומרים עליו אשרי שזה ילד, אשרי שזה גידל, אשרי זה שלומד תורה, איזה מעשים טובים ומידות טובות יש לו, וזה שהיה אצל מו"ר שהוא אהוב ונאהב על כולם, וכולם רצו להיות בקרבתו הן מצד החכמה שבו, הן מצד מדותיו הטובות, והן מצד לשמוע ממנו דבר תורה כי היה מושך הקהל בדיבורו לאבינו שבשמים.

כל הדבר הקשה יביאון אליו

כשהזר מרן זצוק"ל לירושלים משליחותו בקהיר שבמצרים [בשנת תש"י], שם כאמור, פעל רבות ועשה מהפך רוחני עצום במסירות נפש של ממש, עלה חשש לרבינו שמא יגיסו אותו לצבא ח"ו ולכן עליו להיות רשום בישיבה. בעצת הג"ר יצחק רוזנטל זצ"ל (בעל "כרם ציון" בדני מצוות התלויות בארץ י"ב כרכים ומנהל הכולל) נכנס לכולל "מדרש בני ציון" בנשיאותו ובראשותו של רבה של ירושלים הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל ומרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, שם התקבל בורעות פתוחות. מה גם שהרב פראנק יודעו ומכירו בהריפותו ובגאונותו עוד מהיותו בן ח"י שנה בלבד. ואף גם זאת ציוה הגאון הרב פראנק לבני ביתו: "תמיד כשבא הרב עובדיה יוסף, תכניסוהו אצלי". זאת, למרות שבזקנותו של הגאון הוגבלה מאוד הכניסה אליו, כי אוהב היה הגאון זצ"ל להשתעשע עם רבינו שליט"א בפלפולי דאורייתא ובדרך לימודו הישרה למרות צעירותו, ובעיקר שידע עד כמה כל דקה אצל אברך צעיר זה חשובה עד למאוד. בחסדי ה', בכולל זה סודר לו ענין הדחייה לצבא וכך יכל רבינו להמשיך בלימודיו ובכתיבת ספריו "יביע אומר" לעצמו בבוקר.

באותן שנים בהן למד בכולל של הרב פראנק למדו שם הרבה מגדולי הדור הקודם כהגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל, הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, הגאון רבי שלום מרדכי שברון זצ"ל, הגאון רבי יעקב בצלאל ז'ולטי זצ"ל, הגאון רבי ישראל יעקב פיישר זצ"ל, הרב זלזניק, הרב מילצקי ועוד ועוד גאונים.

רבות פעמים היה שנוצר ויכוח הלכתי סוער בין הרבנים הגאונים אברכי הכולל, בראותם שלא הגיעו לעמק השווה, היו אומרים זה לזה "נמתין עד שחכם עובדיה יגיע ונשאל מה דעתו בענין ואכן כשהיה רבינו מגיע לכולל בשעות הצהריים (כי בבוקר, כאמור, היה רבינו מתמקד בלימודיו האישיים ובכתיבי פסקיו), היו מציעים לפניו את ספקותיהם והחל משיב לאלתר סברת כבודו כתובה בספר פלוני אך בספר פלוני העיר עליו וכתב ליישבה כך וכך. כולו כמעין המתגבר

להוסיף להביא להם מקורות חיים מדברי השות"ם בבקיאות עצומה ולא רק מסקנת דבריהם, עד שפשט כשמלה את כל ספקותיהם.

בכולל זה הרבה רבינו לדון ולהתווכח על עניינים רבים עם ידידו הגר"ש רוזובסקי זצ"ל (מי שהיה לימים ראש ישיבת פוניבז') שגם הוא אהב מאוד את קו ודרך החשיבה של מרן רבינו זצוק"ל.

כן גם רבינו זצוק"ל נתן סל של שיבוחין לספריו של הגר"ש רוזובסקי באמרו, כי מכל ספרי הלמדנות הנלמדים בישיבות הקדושות, מוצאים חן בעיניו ספריו של הגר"ש רוזובסקי יותר מכולם, שסברותיו ישרות ונפלאות ומתקבלות על הדעת בלי דחקים, ובהרבה מקומות הוא זכה לכוין לדברי הקדמונים בשל היותו רגיל בלימוד סברותיהם של רבותינו הקדמונים.

אוהב את המקום - פי' זוכה ללמוד תורה מאהבה, ולפי מה שמרבה האדם בלימוד התורה בכל כוחו ומרצו, וזוכה להכיר דרכיו יתברך, כן יוסיף אהבתו אליו יתברך, כי הוא מבין שכל דרכי המקום נעימים וישרים והוא שמח בהם ולכן עושה הכל מאהבת המקום, וכן היה מו"ר היה עוסק בתורה יומם ולילה מאהבתו הגדולה לקב"ה כי היה מכיר בגדלותו יתברך ע"י לימוד התורה, והיה רודף אחר המצוות ומעשים טובים וכל דבר שבקדושה והכל מאהבתו הגדולה שיש לו למקום והיה מקיים הפסוק "ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך".

לבכות על גלות השכינה

בהיות רבינו בחור היה בכל לילה רגיל לעשות תיקון חצות בבכיה גדולה על צער השכינה. כשנשא את הרבנית מרגלית לאשה היה ממשיך כהרגלו לעשות תיקון חצות בבכיה. ומספרים שהרבנית בקשה ממנו שיפסיק מכיון שהוא היה נחלש מאד עי"ז והרב לא היה יכול להפסיק והלכה ותבעה אותו בבי"ד. והוחלט בב"ד שפעם אחת בשבוע או פעמיים יכול לעשות תיקון חצות בשביל לשמור על בריאותו.

אוהב את הבריות - מקרבן לעבודתו יתברך ומלמדם תורה ומכניסם תחת כנפי השכינה, כי הם בניו של הקב"ה, וידוע לכל מה שהיה עושה רבינו כדי לקרב הבריות לאבינו שבשמים מכתת רגליו ממקום למקום עד שעות הלילה המאוחרות, ואפי' שהיה לו חשק גדול מאד ללמוד, היה עוזב את הכל מאהבתו לעזור לבריות שיכירו את הקב"ה ויקבעו עיתים לתורה ושיקיימו כל המצוות. שמעתי שפתחו באיזה שכונה מקוה אבל באו ואמרו שאין שם עבודה בלילות הלך הוא בעצמו מבית לבית ודיבר עם אנשי הבית על הקדושה ועל הטהרה ועל קדושת השבת,

וכל ערב היה הולך ולא מוותר בשום אופן עד ששמע ב"ה שבאים למקוה ושומרים טהרה וקדושה, וכך היה דרכו בכל המצוות רודף ורודף עד שמשיג המטרה.

רב לכל החיים

אלישי עבד לפרנסתו עם צעירים עולים מאתיופיה ומדינות חבר העמים במכללה להנדסאים, במסגרת העתודה האקדמית. פעם שירת במילואים שבוע בצאלים, בחום כבד. בסוף השבוע, האוטובוס בדרך חזרה הביתה, בחניית הביניים בעפולה, עלה לאוטובוס יהודי מבוגר שניכר בו שמכובד הוא וזקנו כבר הלבין, והוא עוטה מעיל ארוך של דיינים ומגבעת פרנקפורטר לראשו. האוטובוס היה מלא, וליד אלישי נותר מקום פנוי. התיישב היהודי ומיד החל לדבר בפרשת השבוע, משם הפליגו לדף היומי ולענייני הלכה, הנסיעה חלפה לה והם התקרבו לטבריה.

כאשר היו לקראת סוף הנסיעה, פנה אותו היהודי לאלישי והתעניין במעשיו. הוא סיפר לו על עבודתו, על הצעירים שאיתם הוא עובד ומלמד, ועל הניתוק שלא פעם יש בינם ובין חיי תורה ומצוות.

אחר כך ספר המבוגר: בחודש הבא אני פורש פרישה מוקדמת לגמלאות מבית הדין שבו אני מכהן כדין כבר 25 שנה. אבל דע לך שלא תמיד נראיתי כך. הבגדים הללו, הזקן והמגבעת - זה לא מהבית, אמר בחיך, הורי היו נצולי שואה מבוגרים, לא היתה להם יכולת נפשית לתת לי את תשומת הלב שדרשתי, התגלגלתי ברחובות, מהר מאוד הגעתי למחוזות של כמעט פשע ואפילו עוד לא הייתי בגיל בר מצווה.

ליד בית הורי היה בית כנסת אחד ולידו מגרש כדורגל בו הייתי משחק עם חברים במשך השבוע ובעיקר בשבתות. לא פעם הכדור היה עף לחצר בית הכנסת, פעם הוא אפילו נפץ את אחת הזוגיות. שבת אחת, היינו במגרש ושיחקנו, הייתי אז כבן 15. בשכונה היו מכנים אותי עברין, שיחקנו ואני בעטתי חזק בכדור, הכדור יצא מן המגרש ועף לכיוון בית הכנסת. בדיוק באותו רגע יצא הרב מבית הכנסת, והכדור פגע במגבעת שלו והפיל אותה לאדמה. גם אני והחברים שלי נפלנו על הארץ מרוב צחוק, התפקענו כשראינו איך הכובע של הדוס הופך לצלחת מעופפת, הרב הרים את כובעו ובא אלי למגרש, שבת שלום. כבודו רוצה לעשות לנו קידוש או להצטרף למשחק, שאלתי אותו בלגלוג. אבל הוא לא נבהל אלא הסתכל בי ושאל, איפה ההורים שלך, עניתי בחוצפה, ההורים שלי מתו. אמר לי הרב בא אתי. זה נראה לי משעשע, אז החלטתי לשחק את המשחק והלכתי אחריו.

הגענו לבית שלו, הוא נכנס ואני אחריו. הוא עשה קידוש ונתן לי לשתות. ואז שאל, אתה רעב, מת מרעב אמרתי. הרב סימן לרבנית והם ערכו לי שולחן ונתנו לי אוכל. אכלתי כמו אדם שלא ראה אוכל במשך שבוע. הרב אכל מעט מאוד ורוב הזמן הסתכל בי ודיבר, לימים הבנתי שאכלתי גם את המנה שלו.

כשסיימתי לאכול הוא שאל אותי אתה עייף, אני מת מעייפות אמרתי. הלך הרב והציע לי מיטה, הלכתי לישון וישנתי שם כל השבת. כשקמתי כבר היה מוצאי שבת. הרב שאל אותי, מה אתה רוצה לעשות כעת, אמרתי שאני רוצה ללכת לסינימה לראות סרט. כמה עולה סינימה, שאל הרב, לירה וחצי אמרתי. הוא נתן לי כסף ושלח אותי, ולפני שהלכתי אמר לי, תבוא מחר עוד פעם.

באתי גם למחרת, אכלתי וישנתי וקבלתי כסף לסינימה, וכך היה עוד יום ועוד יום. עם הזמן התגלה לי שיש עוד שנים עשר ילדים כמוני מהרחוב אצל הרב הזה בבית. לא יכלתי להיות כפוי טובה, מה גם שאהבתי אותו באמת. עם הזמן הוא החל ללמד אותי מצוות, נטילת ידיים, וקנה לי תפילין, היה יושב ולומד אתי חומש, משנה, הלכות. לימים הלכתי בזכותו לשיבה והגעתי ללמוד לרבנות והסמכה ולבסוף דיינות. הוא חיתן אותי, השתתף בחתונות של ילדי והיה סנדק לנכדיי, סיים היהודי הזקן את ספורו והוסיף, אז אל תתיימש מהתלמידים שלך. אתה רואה אותי היום כך דיין בבית הדין הרבני, אבל פעם אני הייתי כמותם, רק תאהב אותם, תאהב אותם כמו את ילדיך שלך.

בינתיים האוטובוס נכנס לרציף בטבריה והנוסעים נעמדו לצאת אלישי הספיק לשאול שאלה אחת לפני שהיהודי נעלם, איך קראו לרב הזה, למה אתה אומר קראו, ענה הלה, עדיין קוראים לו, הוא אמנם זקן מאוד בן 92, אבל ברוך ה' עדיין בחיים. ומה שמו, קוראים לו הרב עובדיה יוסף.

משמח את המקום - כי הלומד תורה לשמה משמח את הקב"ה במעשיו הטובים, כי ע"י מעשיו הטובים ולימוד תורתו מתקיים הפסוק "ישמח ה' במעשיו" ועי"ז הקב"ה משפיע מטובו לעולמו, וכך היה מו"ר משמח את השי"ת במעשיו כי רואה הקב"ה שהעולם נמצא בידים טובים ויש חכמים כאלו שע"י לימוד תורתם וזיכוי הרבים שלהם מעמידים את העולם ויש שפע גדול בעולם, שכאשר יש לאדם בן שיש לו מידות טובות ומתמיד בתורה וכו' האבא שמח בו מאד וכן הקב"ה שמח שמחה גדולה במו"ר שכ"כ לומד ועמל בתורה ומזכה הרבים. והראיה לענין

זה שזוכה רבינו ונתקבלו ספריו בכל העולם כולו. כל ספר של מו"ר נמכר באלפי עותקים תוך ימים ספורים וכמעת שאין הלכה שלא נגע בה הרב. וכל דבריו ברורים ומתוקים מדבש ונופת צופים.

לאור הלבנה

אירע פעם בימי בחרותו שישב ועסק בתורה בהתמדה בהיכל ישיבת "פורת יוסף" שבעיר העתיקה, השעה התאחרה ועד שחזר לבית הוריו, כבר היתה הדלת נעולה. מחשש להעיר את הוריו ולהקיצם משנתם, ישב על המדרגה הסמוכה לדלת הכניסה של הבית ולמד כל הלילה לאור הירח, באשר תדיר היתה באמנה אתו בחיקו גמ' או כל ספר הלכה אחר. כאשר אביו המנוח ר יעקב ז"ל השכים קום לתפילה בהנץ החמה, פתח את דלת הבית והנה הוא רואה את בנו יושב על המדרגה ורכון על הספר. שאלו לפשר הדבר, והשיב, כי מאחר והדלת היתה נעולה ולא רצה להעירם משנתם ולא רצה לבזבז זמנו לריק, ניצל את אור הירח ולמד לאורו.

ללא נעליים

בפעם אחרת ארע שקם בשעת בוקר מוקדמת ומהר ללימודיו עוד קודם לתפילה, אך לא מצא את נעליו וחשש להעיר את בני הבית, הסתפק רבינו בלבישת כמה זוגות גרביים זו על זו מן הבא לידו ויצא לבית המדרש ולאחר מכן לישיבת "פורת יוסף" בעיר העתיקה, זאת ועוד שהיה זה בימי החורף הגשומים.

למה הבחור נרדם בשיעור

היה זה בבחרותו של רבינו כבן 14 עת שגרר בשכונת בית ישראל. נפשו של הנער חשקה בתורה גם בלילות כבימים, הוא רצה לישב ולרכון על דפי הגמרא עד לשעות הקטנות של הלילה אך הוריו לא הסכימו לו כן עד לשעה מאוחרת, מאחר וחששו על בריאותו. מה עשה רבינו שעז היה רצונו ללמוד תורה, בערב הוא התארגן לשינה כשאר אחיו, שכב במיטה ככולם ומשראה שהכל כבר נמים את שנתם, לקח את בגדיו ולבשם על הפיג'מה, יצא את הבית בחשאי ושם את פעמיו לעבר בית המדרש הסמוך "באר שבע". את המפתח הוא קיבל מידי הגבאי, פתח את ביהמ"ד וישב ללמוד בחשק כאוייתו במשך כשלוש שעות ושוב חזר על עקבותיו אל ביתו ונמ את שנתו כשאר אחיו והיה קם עם כולם וכאילו לא אירע דבר.

אחיו המנוח ר' אברהם ז"ל הבחין בזאת מספר פעמים והוא התלבט האם עליו להודיע זאת להוריו כי אחרי הכל אין זה רצונם ומה גם שהדבר יכול להזיק לבריאותו של אחיו, אך

מחשבה שנית עלתה לו כי למעשה אין אחיו הולך למקום לא טוב ח"ו, אדרבא נפשו חשקה בתורה כ"כ מעל למשוער ובפרט בגיל כה צעיר, מחשבה זו נצחה להשאירו במעשיו מבלי להודיע להוריו, עד שהדבר נודע בזמן מאוחר יותר.

כאמור הבחור עובדיה קם ומתפלל בזמן כשאר האחים, אוכל ארוחת בוקר קלה והולך לשיבת "פורת יוסף" שבעיר העתיקה, הוא היה ערני לכל דבר כך שלא הורגש שלמד בלילה עד שעה מאוחרת.

אך באחד הימים קרה שהעייפות גברה עליו, סוף סוף הוא עלם צעיר, ובתוך מסגרת השיעור בישיבה, עת שמגיד השיעור מסביר את הגמ', הטה הבחור עובדיה את ראשו ונרדם. מגיד השיעור הקפיד עד למאוד ואמר שלא יתכן שבחור ירדם באמצע השיעור, אין זו דרך ללמוד תורה אם נרדמים באמצע, וקבע שהוא לא מוכן ללמד בחור שנרדם באמצע השיעור. הוריו דברו עם הרב מגיד השיעור, ואף ערבו מספר רבנים מהישיבה אך מגיד השיעור עומד בדיבורו שאין הוא מוכן לקבלו שוב. משראו כך, העלוהו כיתה לשיעור אחר.

זאת למרות שאם היה רבינו אומר על מה ולמה הוא עיף, בודאי שהיו מנשקים ומחככים אותו, אך רבינו העדיף לעבור בזיונות ובלבד שיקיים את "הצנע לכת עם אלהיך", שלא להודיע לאדם את מעשיו.

משמח את הבריות - מעודד וממריץ את הבריות לקיים המצוות ביראה כמש"כ "פקודי ה' ישרים משמחי לב" כי אין שמחה לאדם אלא כאשר הוא מקיים רצונו יתברך ויודע שהוא עבד ה', כך היה מו"ר מעודד וממריץ כל אחד ואחד כמה שיותר ללמוד ולהתעלות ומראה להם פנים שמחות, העונג הגדול ביותר של מו"ר היה כאשר ראה שלומדים טוב ומחדשים חידושים וכותבים פלפולים והלכות, בזה היה שמח מאד ומעודד עוד ועוד, וכן בכל תחום של זיכוי הרבים היה משמח את הבריות וכן מרנין לב אלמנות או אנשים חולים ומדוכאים בוכה איתם ומשמח אותם ומעודדם.

ומלבשתו ענוה ויראה - הלומד תורה לשמה זוכה שמלבשתו רוח ממרומים של ענוה ויראה, ושתי מידות אלו נקנים לו בטבע, וכאילו הם מלבושיו ומתלבש בהם ברציפות, כי בלעדי מלבושים אלו מרגיש עצמו ערום, וזו היא ענוה אמתית ביראת שמים, וכך הייתה הענוה של מו"ר ממש כמו שאדם חייב ללבוש מלבושים וכי יעלה על הדעת שאדם ילך ערום, כך מו"ר היה מרגיש אי אפשר לחשוב שאני יותר מחברי ותמיד היה מספר על החפץ חיים שהיה אומר היתכן שאדם יתגאה או יחשוב שמגיע לו שכר על שאכל ושתה הרי אוכל להנאת עצמו בכדי

שיהיה בריא, וא"כ במה שונה המזון הרוחני מהגשמי הרי גם התורה והמצוות הן לטובתינו כמ"ש ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה ליראה את ה' וכו' לטוב לנו כל הימים לחיותנו כיום הזה.

ואמר מו"ר לכן זכה החפץ חיים שיפסקו הלכה כמותו מתוך ספרו הגדול משנה ברורה.

כן הדבר אצל מו"ר זכה שכל הבתי דינים בארץ ובעולם כולו לא פוסקים שום דין שום הלכה אא"כ עיינו היטב ב"ביע אומר" ובפרט כאשר יש איזו בעיה מסובכת של איזו עגונה וכדו' בכל מקום בעולם שולחים אליו שהוא יפסוק ומה שיאמר מו"ר הוא הקדוש היא ההלכה הוא הפוסק הגדול שלנו, וב"ה בימינו כל הפסיקות כל ההלכות שלומדים בכל העולם כולו הוא לפי פסקיו של מו"ר.

וסיפר מו"ר ששלשה חכמים גדולים שהיו בדורו של מרן הבית יוסף, רבינו יוסף קארו, רבינו יוסף טאצ'אק, רבינו יוסף בן לב מהריב"ל כל אחד מהם היה ראוי למלאכה זו לחבר על הטור ספר מקיף הכולל את כל הפוסקים, והסכימו מן השמים ותינתן דת שהחיבור יהיה ע"י מרן הקדוש ר' יוסף קארו מפני ענותנותו היתירה, כן הדבר אצל מו"ר כל מה שהוא זכה להיות רב רבנן והלכה כמותו בכל מקום ובכל בית מדרש באיזה מקום בעולם אשכנזים ספרדים - הלכה פוסקים רק כמו "ביע אומר" רק על פי מו"ר, בגלל ענותנותו הגדולה.

והנה מו"ר גדולתו בעונה הייתה להפליא ואין לך פוסק או חכם אפי' צעיר שאמר איזה חידוש שהוא לא מביא אותו בשמו.

באחד הימים [שנת תשנ"ט] הגיע אחד האברכים מירושלים לבית רבינו שליט"א לתפילת שחרית במיוחד בשביל התייעצות דחופה על ניתוח למרת זקנתו שהיתה אז במצב בריאותי קשה, כדי שרבינו יכריע בנידון.

לאחר התפילה היה רבינו עסוק בדיבור עם כמה אנשי ציבור. בין לבין הודיעו בנו הג"ר משה שליט"א שיש כאן אברך המחכה להתייעצות על ניתוח. רבינו אמר לו שיתן לו להיכנס כשיסיים עמם. ואולם, משום מה הדבר נשכח ואף אחד מבני הבית לא נכנס לחדר הספרייה של רבינו, והאברך חיכה יותר ממחצית השעה בחדר הספרייה.

הן אמת שכולו נתמלא עונג על הזכות שנפלה בחלקו לשהות בחדר ספרייתו של רבינו זמן ממושך, בעוד שהוא שמע בהמשך שרבינו מברך ברכת המזון בנעימה. משסיים רבינו ברכת

המזון [לאחר שאכל פת שחריית בזריות] שב לחדר ספרייתו להמשך עבודתו בקודש, ואז ראה את האברך ומיד הבין שהוא אותו אברך שחיכה לו מסיום התפילה.

ראה רבינו בענוותו הרבה דבר ראשון להתנצל בפניו וביקש את סליחתו שהוא עכבו [כביכול]... ולאחר מכן שמע את הדברים ואת הספיקות והכריע לו בדבר הניתוח. אח"כ ברך את אותה אשה מעומק הלב, ודאג גם לברך ברכה מיוחדת את נכדה האברך. בנו הג"ר משה ששהה במעמד אמר לאותו אברך ביציאתו את הבית, שרבינו רצה לפייסו וברכו בברכות מיוחדות, דבר שאינו מאוד מצוי אצל רבינו.

ידוע גם שבזמן שהיה רב ראשי לישראל היה הולך מבית לבית לשדל את האנשים להכניס בניהם לת"ת והיה אומר בענוה לפני שנכנס לבית שלהם אני עובדיה יוסף ומיד היו מכניסים אותו והיה מדבר על לבם עד שהיו משתכנעים להכניס בניהם לת"ת או לשמור טהרה.

ומכשרתו להיות צדיק וחסיד וישר ונאמן - ע"י שלמד תורה לשמה וזכה למדת הענוה והיראה, כל זה מכשיר את עצמו להיות צדיק וחסיד וכו' כי עולה מעלה מעלה ברוחניות, ואש התורה מגעילה את הנפש מכל דופי, והוא גודר את עצמו שלא לעבור על דבריה, ואח"כ זוכה עוד ואוסר על עצמו דברים המותרים לו כגדר וסייג שלא יכשל באיסורי תורה, וכן מלמדת לו שתהיה צדקתו וחסידותו על דרך הישר ולא לעוות ח"ו את הדרך בטעונוים וסילופים, וא"כ צריך להיות צדיק וחסיד בינו לבין המקום, וישר ונאמן במה שבין אדם לחבירו, וכן שיהיה ישר ונאמן ופיו ולבו שיהיו שווים, וכן היה מו"ר צדיק וחסיד בינו לבין המקום, וישר נאמן בן אדם לחבירו ופיו ולבו שווים כי היה לומד תורה לשמה יום ולילה ואש התורה זיכך אותו מאד, ולא היה מראה את עצמו אלא היה נזהר במצוה קלה כבחמורה ומוחל על כבודו והיה רודף אחרי אמת.

יראתו קודמת לחכמתו

ידידו רבות כשנים מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל סיפר מעשה מדהים להג"ר משה שרבאני שליט"א על זמן אברכותו של רבינו זצוק"ל הממחיש את יראת ה' טהורה היוקדת בקרבו, וכה סיפר: היו כמה בחורים קלי דעת שידעו על ישרותו ויראתו התמימה של רבינו, ופנו אל רבינו בלכתו ברחוב עת שהוא ממהר לבית המדרש כהרגלו ואמרו לו בפנים רציניות, שהם מבינים בכגדים, והם רואים שיש בחליפתו שעטנו. רבינו נחרד למשמע אוניו ומיד פשט את החליפה בעוד שהוא הולך לפינה בצדי הרחוב כדי לפשוט את מכנסיו. כל רגע זה איסור תורה!

משראו אותם בחורים לצים שרבינו לקח את דבריהם ברצינות, הבינו מה שהולך לקרות עוד רגע, ואמרו לו, סתם צחקנו, ושכנעוהו ושדלוהו בדברים שהכל היה בבדיחותא בעלמא.

ומרחקתו מן החטא - התורה מזהירה אותו בעוד מועד שלא להתקרב ח"ו ליד חטא אפי' בשוגג ולא לידי נסיון של איזה חטא, כי בכל דרכיו חושב על רצון הבורא ב"ה, ואם פגע בו המנוול יצה"ר מושך אותו יש לבית המדרש כדי להסירו ממנו ומרחקתו מן הגאווה שהיא שורש כל החטאים. וכידוע כמה היה נזהר מו"ר לא לבא לידי שום חטא כמה היה נזהר מן הגאווה כאשר היה נוסע לאיזה מקומות שממתינים לו שם קהל גדול, מספר המשב"ק ר' צבי חקק יצ"ו שכל הדרך וכן בשעה שהציבור היה שר ומריע לו היה משנן לעצמו מאמרים של חז"ל המדברים בגנות הגאווה וכן פסוקים של גאווה כדי שלא ישל ח"ו באותו עוון כי אז ח"ו עבירה גוררת עבירה וכו'.

לימוד המוסר בחרדה ובבכיה

פנינה נפלאה נוספת רואים אנו בעצם דברי רבינו זצ"ל (הליכות עולם ח"ה עמוד של"ז) איך שלבו בוער ביראת ה' עוד בימי בחרותו. לאחר שכתב שם באורך במעלה והחיוב בלימוד ספרי מוסר גם לתלמידי חכמים, כתב בזה"ל: "וגם אני אזכרה ימים מקדם בימי חרפי מקדמוני, שהיינו משכימים קום לבית הכנסת "אוהל רחל" כשעה לפני תפילת שחרית כדי ללמוד מוסר בחרדת קודש בספר הקדוש "ראשית חכמה" בצוותא חדא עם ידיד נפשי החכם המופלא בכתם פז לא יסולא, ממצדיקי הרבים צדיק ונשגב רודף צדקה וחסד רבי יעקב דוויק הכהן זצ"ל, ועפעפינו יזלו מים בלב נשבר ונדכה. וגם בימי העוצר של הבריטים לא נמנענו מללכת לבית הכנסת ללימוד המוסר והשי"ת הצילנו מידם, והיינו מרגישים התעלות רוחנית מדברי הראשית חכמה הקדושים. השי"ת יזכנו לעסוק בתורתו הקדושה לשמה ולזכות את הרבים להגדיל תורה ולהאדירה" (עכ"ל הטהור).

ומקרבתו לידי זכות - כי כאשר סר מרע אז עושה טוב והתורה מעודדת אותו שיאהב לעשות מעשיו טובים לזכות בהם אחרים, ומצוה גוררת מצוה, ואור התורה מגלה לו דרכים נפלאים שבהם זוכה לזכויות גדולות ופעמים שרוצה לילך לאיזה מקומות שאין בהם תועלת גדולה לזכות עצמו ואחרים והתורה הקדושה מדריכה אותו לילך למקומות שיזכה בהם לדברים טובים ולזכות הרבה את הרבים וכן היה מורינו ורבינו זכה הוא בעצמו לזכויות גדולות וגם לזכות אחרים הפלא ופלא כנודע.

במקרה-רק מה'

ר' נעים עובדיה ז"ל מספר על אחיו מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל: לפני למעלה מ-50 שנה, באתי יום אחד לחכם עובדיה, אחי הגדול, וביקשתי ממנו שיבוא למסור שיעור בשבת בבית הכנסת שלנו, אותו ניהלתי שנים רבות. זה היה אז אחרי 4 שנים שעסקתי בניהול בית הכנסת. ביקשתי ממנו שיבוא, למרות שידעתי שהוא בעצם לא יכול לבוא, משום שהוא מוסר בכל ליל שבת שיעור מיוחד בחדר האוכל בשיבת 'פורת יוסף', לשם היו באים מאות אנשים לשמוע את דרשתו. ניגשתי אליו בבקשה הזו באחד מימי הקיץ, אז הזמן בלילה הוא מצומצם. הנוהג בירושלים אז היה שלאחר שהיו יוצאים המתפללים מבית הכנסת, היו באים לשיעור של חכם עובדיה, אחרי אכילה חטופה בבית של ליל שבת. השיעור היה מתחיל בשעה 8 בערב, ומסתיים בשעה עשר, ולעיתים מאוחר יותר. אחרי השיעור אמרו קדיש עם ניגון, לאחר מכן ניתן עוד זמן לשאלות ותשובות עם הרב, ואז היו מתפזרים, בערך בשעה עשר ועשרים. בגלל זה הייתי בטוח שאחי הרב לא יוכל לבוא ולמסור שיעור גם בבית הכנסת שלנו. כשבאתי אליו וביקשתי ממנו שיבוא, הוא הפתיע אותי כשאמר לי רק: טוב, אני אבוא. 3 מילים בלבד. התפלאתי, תמהתי ושמתתי. בבית הכנסת שלנו, "אחדות ישראל" שברוממה, התפללנו מנחה וקבלת שבת מוקדם, והוצאנו מבעוד יום את השולחנות והספסלים מבית הכנסת. המקום היה די גדול, ולמרות זאת בשיעור הוא היה מלא ועמוס. כולם הקשיבו בעמידה, ואפילו החלונות שפתחנו מראש בבית הכנסת, התמלאו אט אט. הרב התחיל בדרשה המאלפת, ולאחר מכן הוא בעצמו התפלל ערבית לפני העמוד. במקום היה שקט מוחלט, ואפילו שקולו היה נמוך, כולם שמעו אותו ונהנו, בזכות השקט ששרר. כשסיים את השיעור והתפילה, נפנה ללכת, ואני הלכתי איתו ללוות אותו מעט לביתו. לאחר כמה דקות הוא אמר לי ללכת הביתה. הרב יעקב יוסף זצ"ל בנו הבכור, הלך הביתה בכדי לקדש לשאר האחים והאחיות, אבל אחי הרב לא הלך הביתה. הוא ידע שאנשים עוד מחכים לו ב'פורת יוסף'. הרב בנימין גר"י, היה זה שפתח את השיעור לפני שחכם עובדיה הגיע. הוא אמר לציבור שחכם עובדיה יאחר, ובינתיים הוא יתחיל עם השיעור. אחי הרב הגיע לשיעור באיחור של קצת יותר מחצי שעה. תבין, הוא עדיין לא סעד באותו ליל שבת, ואף עוד לא קידש. אפילו שזה היה ליל שבת אותו נהוג לעשות עם המשפחה - הוא החליט ללכת ישר לשיעור. הוא הגיע, ודרש להם את הדרשה שלו, והשומעים נהנו. ואז זה קרה: בשעה עשר ועשרים התמוטטה ונפלה הקומה השלישית של 'פורת יוסף', ברעש נורא. מסביב לשיבה נזרעו גושי בטון, לבנים וקורות גדולות. אבל הכל נפל מסביב לבניין, כשכל האנשים עדיין בפנים. איזה נס זה! אילו השיעור היה מתחיל בזמן הרגיל כמו בכל שבת,

והשומעים היו יוצאים בשעה עשר ועשרים היה קורה אסון גדול של עשרות ואולי מאות הרוגים. אבל למעשה התרחש נס גדול: בגלל שהוא בדיוק באותה שבת אחר לבוא לישיבה לתת את השיעור שלו, כולם היו עדיין בפנים, וכך לא היה אפילו פצוע או הרוג אחד. את הרב, אגב, חילצו מאחד החלונות שנשברו. שמו מזרנים על ההריסות, ולקחו אותו משם צעד אחר צעד, עד שהעבירו אותו למקום מבטחים. משתתפי השיעור ליוו את הרב לבית בשירים, תשבחות וריקודים לאורך כל הדרך. ואז הרב סוף סוף קידש בביתו ואכל, כשכולם עמדו בחוץ, כי הלא אי אפשר להכניס את כל מאות האנשים פנימה. ביום ראשון באתי לרב לברך אותו על הנס הגדול שהיה, והוא אמר לי 'תגיד לי אחי, אתה כבר 4 שנים מנהל את בית הכנסת, ומעולם לא הזמנת אותי לבוא ולדרוש אצלכם - מה פתאום באת השבוע להזמין אותי, ועוד כשאתה יודע שאני לא יכול לבוא, איך אמרתי לך, 'טוב, אני אבוא', ב 3 המילים הללו. משמים מגלגלים זכות על ידי זכאי, וזכינו אתה ואני שלא יהיה האסון בליל שבת לאנשים שבאים לשמוע דברי תורה.

ונהנין ממנה עצה ותושיה בינה וגבורה שנאמר לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה - כיון שהאדם לומד תורה לשמה וכל ראשו בתורה ובמצוות, שכלו נעשה ישר וכו' ולכן היו נהנים ממו"ר עצה מה יעשה ישראל בכל מיני תקנות ונהנהגות, וכל אשר היו עושים על ידי מו"ר היו מצליחים הן בחיי עולם הן בחיי שעה שעה, והיו נהנים מאד כשעושים כדבריו, מקבלים ממנו אומץ וכח, סדרי לימוד, וכיצד לדמות מלתא למלתא, וצריך לזה חכמה נפלאה כי אי אפשר ליעץ אותה עצה לכל תלמיד כל אחד לפי מדותיו ושכלו ולפי מעשיו, והיו מקבלים ממנו עידוד וגבורה וכח ועצמה כי לימוד התורה היא הבינה והיא הגבורה.

מלמד שלן בעמקה של הלכה

"וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק" (יהושע ה, יג) אמר רבי יוחנן מלמד שלן בעמקה של הלכה (סנהדרין מד רע"ב).

סיפר אחד הרמ"ם [מעדות אשכנז] מאחת הישיבות בבני ברק לתלמיד "הוא זכה לגור בשכנות לביתו של מרן רבינו זצוק"ל עת היה מכהן כרב הראשי לת"א-יפו.

באחד מלילות השבת אירע קצר חשמלי שכונתי בשעה אחת בלילה לערך והוא ראה מחלון ביתו את מרן רבינו יוצא למרפסת ביתו כדי ללמוד לאור תאורת פנסי הרחוב, וראהו רכון על ספר כלשהו שהחל לעיין בו, כך במשך זמן מה ושוב חזר אותו ר"מ לישון. כאשר קם הר"מ שוב לתפילת ותיקון בהנץ החמה, הוא רואה עדיין את מרן עומד על עמדו באותה תנוחה

שראהו בשעת לילה מאוחרת ומתעמק בספרו ונתקיים (מלאכי ג, כ) "וזרחו לכם יראי שמי".
וא"כ י"ל, שהלינה, שהשינה שלו בלילה היא היא העמקה של הלכה...

זכר נודע על יעקב אבינו שהוא סמל התורה "ויעקב איש תם יושב אהלים". שהוא נטמן י"ד שנה בבית מדרשו של שם ועבר ולא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה (וכמבואר בבראשית רבה סח, יא) שמאהבתו הרבה לתורה, הוא פשוט לא נרדם...

ונתנת לו מלכות וממשלה - מלכות של תורה, מו"ר ראש הישיבה ר' עזרא עטיה זצוק"ל אמר על כבוד מו"ר לפני ששים שנה - ראש ממשלת התורה, המלך של התורה ובאמת כך מו"ר הוא גדול הדור בבחינת "ויוסף הוא המשביר" למנות רבנים, דיינים, לדון דין אמת לאמיתו כמש"כ "בי מלכים ימליכו" וכמו שהוא היה פוסק למטה, כך פסקו בעולמות העליונים. מי ראה לפני שלושים שנה ת"ת ובתי ספר לבנות ע"ד ישראל סבא, וכל שיעורי התורה לבעלי בתים.

מלך ישראל קדשו

ואחת הפעמים שראש הממשלה נזקק להתייעץ עם רבינו זצוק"ל, הגיע בתאום מראש עם משלחת שרי הממשלה. מחזה זה ראו בכל העולם - איך נכנסת המשלחת הממשלתית ועשו רעש גדול ומרן יושב וכותב את חידושיו ופסקיו ולא מרים את עיניו עד שהודיעוהו שראש הממשלה הגיע. רבינו הרים את עיניו, פנה לעברו ואמר לו "שב". רבינו המשיך לכתוב עד שסיים את הפסק כאשר העלה בחכתו. כך חכו ראש הממשלה עם כל המשלחת כרבע שעה, דבר שגרם לקידוש שם שמים בכל העולם, כולם ראו מהו "מלך ישראל" מאן מלכי רבנו, וכנאמר "בי מלכים ימלוכו".

וחקור דין - והתורה נותנת לו גם לחקור טוב את הדין, שלא יהיה הדין מרומה כי מחכימה אותו נגד הרמאים להבין שקריהם ורמזיהם, ולחקור תחבולות בני אדם, כך היה מו"ר שהיה יורד לעמקה של הלכה, כי הוא היה המלך בתורה, הוא הדיין, ובזה היה מחזק דעת ה' בארץ, ומתגבר נגד בתי המשפט שמעוותים את הדין ודנים לפי חוקות הגוים ונלחם בהם להעמיד דין תורה בעולם.

לשחק באש

קרה פעם שרבינו ישב ועסק באורייתא בביהמ"ד "שושנים לדוד" והוא עדיין צעיר לימים כבן שלשים בלבד [בערך בשנת תשי"א] וכדרכו בקודש באהבתה יהגה תמיד לן בעמקה של הלכה ולא חלי ולא מרגיש מהנעשה סביבו. לפתע נכנסו לביהמ"ד כמה אינשי דלא מעלי שהיו

מציקים לו על דבר פסיקותיו והתכוננו לבזותו וכו', היה נוכח שם הגאון המקובל חכם רבי אפרים הכהן זצ"ל שהרגיש מיד במעשיהם הנלוזים. קרא להם ואמר להם בתקיפות, אם ברצונכם לשחק באש, בבקשה! מיד כששמעו דברים אלו שיוצא מפי קודש כהן גדול נסוגו אחור ויצאו בבושת פנים כלעומת שבאו.

ומגלין לו רזי תורה - גם מן השמים עזרו למו"ר שהיו מגלים לו סודות התורה כי היה עמל בתורה ללא לאות לילה כיום יאיר והיה מעמיק בתורה ומוציא הלכה לאור ועליו נאמר גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

לא ללכת לישון מוקדם

אל מול פני המנורה הטהורה מרן רבינו זצוק"ל דברי חז"ל הקדושים (עירובין סה ע"א) לא איברי סיהרא אלא לגירסא, וזאת הוא מנחיל גם לנו ובנפשו הדבר.

כדוגמא, באחד הכינוסים לבני התורה, דיבר בתחנונים למען ביסוס וביצור קיום ועמל בתורה הקדושה, והוא אמר בתוך דבריו בזה"ל: "דעו! שכל מה שהאדם משיג זה מהעמל שלו, הכל תלוי בו ורק בו, וכמה שהוא מתמיד יותר, כמה שהוא עוסק בתורה יותר, ישיג יותר. יגעתי ומצאתי תאמן (מגילה ו ע"ב. ועיין בח"א להמהרש"א שם). לא ללכת לישון מוקדם! אלא יש ללכת לישון באחת בשתיים בלילה, די בשש שעות שינה, בחמש שעות שינה, חבל לאבד את הזמן של הלילה, יש לנצל אותו בלימוד התורה, ביגיעה של תורה וכמ"ש הרמב"ם (בפ"ג מהלכות ת"ת הי"ג) הרוצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהן בשינה ואכילה ושתיה וכיוצ"ב אלא בתלמוד תורה וכמו שאמרו חז"ל (שמות רבה מז, ח) אין רינה של תורה אלא בלילה.

שכחתי לישון

אברך חשוב שהיה משמש בקודש אצל רבינו זצוק"ל, נוהג היה להגיע בכל בוקר אל ביתו של רבינו ומסדר את החדר, כל ספר למקומו. בוקר אחד כאשר הגיע כהרגלו בשעה 6:30 מוצא הוא את רבינו רכון על הספרים ועובר בין בתרי ספרי הפוסקים הפרוסים לפניו, כשהוא לבוש בבגדיו כרגיל. לפתע ראה רבינו את האברך הנז' והוא פנה אליו כתמיהה, מדוע הקדמת בוא היום, והרי עוד לא עלה השחר, אמר האברך לרבינו: כבוד הרב, השעה כבר 6:30 בבוקר ואני הגעתי כהרגלי, כבוד הרב לא ישן הלילה, ענה לו רבינו בפשטות רבה, "אוי... שכחתי לישון, מה אעשה". וקיים ומקיים תדיר (משלי כ, יג) "אל תאהב שינה פן תורש פקח עיניך שבע לחם" לשבוע מטוב לחמה של תורה.

ונעשה כמעין המתגבר, וכנהר שאינו פוסק - והיה רבינו מחדש חידושים מכה סברתו ומביא ראיות לדבריו גם לדברים שלא הובאו בהלכה בפירושו ולא היה שוכח דבר ממשנתו והכל זורם בלבו כנהר שהולך והולך ואינו פוסק יפוצו מעיינותיו חוצה, סיני ועוקר הרים.

מחברות אשר עש יאכלם

בענין הכתיבה על מרן רבינו שליט"א, סיפר הגאון רבי מרדכי יודי שליט"א (מרבני ארגנטינה ומתלמידיו האחרונים של מרן רה"י הגר"ע עטיה זצ"ל), שלאחר חרבן תפארת ישיבת "פורת יוסף" בעיר העתיקה בשנת תש"ה, עברה הישיבה לביהכ"נ "צופיוף" בשכונת הבוכרים עד שעברה למשכנה החדש בשכונת גאולה. לאחר שחזר רבינו ממצרים איוה למושב לו בבקרים בביכ"נ צופיוף, שם היתה ספרייה עשירה בספרים עתיקים ונדירים בהם הגה שעות רבות. פעמים מספר ראה רבי מרדכי שמרוב עניות וחוסר יכולת היה רבינו לוקח דפים ומחברות שעש אכלם ובהם כתב את חידושיו. ופעמים היה שלאחר שמצא את מבוקשו ורצה לעלות על הכתב את הדברים, ומריבוי התלמידים לא היה מקום בשולחנות, מרוב אהבתו לתורה ושמחתו בה, לא חש ל'מה יאמרו' והיה יושב על הרצפה ומעמיד את הספרים עם מחברתו על כסא כלשהו וכותב, העיקר שיוכל לכתוב את הפנינה, את החידוש, את היישוב שמצא.

והוי צנוע - התורה נותנת לו להיות צנוע כמש"כ ואת צנועים חכמה, כן היה מו"ר לא היה מפרסם עצמו במעשיו וכן גדולתו בתורה והשתדל מאד שלא יגלו את מעלותיו כי ככל שאדם גדול יותר הוא צנוע ביותר.

רשב"י מחכה לרבינו במירון

היה זה בשנת תשכ"ב, עת חברי השיעור בביהכ"נ "שאול צדקה" סיימו מסכת שבת יחד עם רבם הגאון רבי יוסף עדס זצ"ל, החליטו לקיים את סעודת הסיום במירון אצל ציונו הקדוש של התנא האלהי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א, ולמעמד זה הזמינו רבנים וחכמים.

גם את פני מרן רבינו זצוק"ל חילו התלמידים בבקשה לזכות שרבינו ישתתף עמם בסעודת הסיום, ובפרט שהם תלמידיו הקבועים בשיעורו בהלכה לאחר שיעורו של רבי יוסף עדס. אך רבינו ענה בשלילה היות שהנסיעה ותוצאותיה יגרמו לו ביטול תורה מרובה. בימים ההם הנסיעה למירון היתה קשה ומסורבלת ביותר.

השעה 11:00 בלילה, ורבי משה חי שראבני ז"ל (גבאי ביהמ"ד "שושנים לדוד") עלה על יצועו ובחלומו הוא רואה את המקובל האלהי הגאון רבי יעקב חיים סופר זיע"א בעל "כף החיים" מדבר אליו ומצווהו, "לך לחכם עובדיה יוסף ותאמר לו שרבי שמעון בר יוחאי מחכה

לו במירון, למה הוא לא הגיע לסיום, יש שם הארה גדולה". ר' משה חי מתעורר מהחלום ואומר לעצמו חלומות שוא ידברו. וישן ויחלום שנית ושוב כחלום מדבר כו בעל ה"כף החיים", למה חזרת לישון, אמרתי לך שרבי שמעון בר יוחאי מחכה לחכם עובדיה שיבוא לסיום. מיד התעורר ר' משה חי והבין שעל השנות החלום שנית יש דברים בגו. הוא התלבש ושם את פעמיו אל ביתו של מרן רבינו זצוק"ל והודיעו על דבר החלום.

השעה היתה 12.30 בלילה ורבינו הבין שהוא צריך לצאת עתה למירון. מיד שכרו מרן רבינו זצוק"ל ור' משה חי ז"ל מונית ונסעו אל ציונו הקדוש שבהר מירון.

אומר ר' משה חי ז"ל, שבודאי קפצה להם הדרך, כי לא יתכן שעם כל אריכות הדרכים ובפרט באותם ימים, שהיו מספיקים להגיע לסעודה.

בשעה 2:00 בלילה לערך בשעת סעודת הסיום בציון הרשב"י, ראו לפתע כולם - הרבנים והקהל, שרבינו זצוק"ל הגיע. כולם התפלאו המה ראו כן תמהו, בידעם שרבינו היה נחוש בדעתו שהוא לא מגיע בשל ביטול התורה שהיה כרוך בדבר אך משראו את ר' משה חי שרבאני מתלווה אליו, הבינו שיש דברים בגו.

השמחה היתה רבה לכולם שזכו שרבינו עט"ר הגיע לסיום, ולאחר דקות מספר כיבדוהו לישא דברי תורה לכבוד המעמד הגדול. רבינו עמד על עמדו ונשא מדברותיו כארבעים דקות. לאחר מכן נסע רבינו לצפת לציוניהם הקדושים של רבותינו עמודי העולם, מרן הבית יוסף זיע"א ורבינו האריז"ל. כן השתטח על קבר בניהו בן יהוידע הנצב על דרך העיר צפת. וכבר בהנף החמה הגיע חזרה לירושלים עיה"ק.

תלמידיו דאגו לאחר מכן לשאול את ר' משה חי לפשר השינוי בבואו של רבינו לסיום, והוא סיפר להם את כל הקורות אותו ועל השנות החלום פעמיים.

וארך רוח - כך היה מו"ר היה סובל כל השאלות ששואלים אותו לבל יבא לכלל צער ולעכב תשובותיו להם, ולא היה מתבלבל בראותו מה שעושים הפושעים והמורדים בתורת ה' אלא משיב בארך רוח ובנחת ומחזיר להם תשובה ניצחת על מעשיהם ומתרומם על כל המבזים והמשכילים.

מלך רחמן

ידוע לכל גודל רחמיו של מרן רבינו זצוק"ל על ישראל בכל אירוע ומקרה ובכל צרה שלא תבוא, ששומע על איש או אשה שמצבם הבריאותי קשה, על כל אדם שנקלע לקשיים

מסויימים, על זוגות המתחננים לזכות לפרי בטן, על תאוונת הדרכים ח"ו או חטיפת חיילים ומלחמות שהיו וכדומיהם, כן על ילד יהודי שלא לומד בתלמוד תורה, בחינוך תורני, ומכ"ש אם רחוק מהיהדות ולא יודע אפי' פסוק שמע ישראל. על כל זאת ועוד, היה מצטער רבינו עמוקות, בכל צרתם לו צר עד כדי דמעות ובתפילה בתחנונים להשי"ת שיראה בעניים ויטיב לבקשתם ויושיעם למען שמו בטוב חסדיו המרובים וכאילו אלו בנו ובתו שלו.

כן היה תקופה של מספר שנים כשהיה גר ברח' אלקנה, שהיה מגדל כמה בחורים יתומים בתוך ביתו למרות מצבו הכלכלי, והכל כדי לקיים את מצות "ואהבתם את הגר" להלכה ולמעשה ולפום צערא אגרא. תדע שמצוה זו נשנית ונשלשת בתורה בל"ו אזהרות, ואמרי לה במ"ו אזהרות (ב"מ נט ע"ב).

ובדבר הזה נשתבחו רועי ישראל ועל כגון דא נבחרו להורות תורה לבני ישראל, על גודל רחמיהם ולבם החנון והרחום, וכדמצינו במדרש (שמו"ר ב, ג) על מאורי האומה, רעיא מהימנא משה רבינו ע"ה ודוד המלך ע"ה. ואמרו שם, אין הקב"ה נותן גדולה לאדם עד שבודקה בדבר קטן ואח"כ מעלהו לגדולה, הרי לך שני גדולי עולם שבדקן הקב"ה בדבר קטן ונמצאו נאמנים והעלן לגדולה, בדק לדוד בצאן ולא נהגם אלא במדבר והרחיקם מן הגזל וכן במשה הוא אומר וינהג את הצאן אחר המדבר להוציאן מן הגזל ולקחו הקב"ה לרעות את ישראל. עוד אמרו רבותינו ז"ל (שבת קלג ע"ב) התדבק במידותיו יתברך, מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום.

זהו מנהיג אמיתי אשר נותן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם, על ישראל, על כל יהודי קטן וגדול שם הוא.

ומוחל על עלבוננו - כאשר היו מבקשים מרבינו מחילה היה מוחל והיה אומר ה' אמר לו קלל, "ותפארתו עבור על פשע", וזוהי מעלת נפש המשכלת, והיא יותר במעלה מהנעלבים ואינם עולבים.

ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים - כמו שכתוב סלסלה ותרוממך, ורק התורה הקדושה תרומם אותו מכל החכמות הטבעיות שבעולם, כי בכח לימוד התורה חוקר ודורש בבורא עולם שעשה כל המעשים הללו העוה"ז העולמות העליונים, ויהיה מנהג למעלה מהטבע, כך זכה מו"ר להיות מנהג למעלה מהטבע כי היה שוקד על התורה יומם ולילה כמעט בלא לישון ופעמים שלא היה אוכל מרוב חשקו בתורה והתעלה יותר מכל חבריו.

הזהרו מאד בכבודו

סיפר ידידו הגאון רבי ציון לוי זצ"ל (רבה הראשי של פנמה) מעשה שהיה בשעת שיעורו של מרן ראש הישיבה זצ"ל: היינו בשיעורו היומי של רה"י רבי עזרא עטיה זצ"ל, בכל יום נכנס היה ראש הישיבה בשעה היעודה וחכם עובדיה היה לומד בחדר הצדדי עד שעת השיעור, כמעט בכל יום נכנס היה יחד עם ראש הישיבה. קרה יום אחד שחכם עובדיה נכנס כמה דקות מאוחר יותר, בינתיים ניצל ראש הישיבה את ההזדמנות ובמקום להתחיל את השיעור, פנה לתלמידיו ושאלם, האם מכבדים אתם את הבחור רבי עובדיה יוסף - השיבו בחיוב. חזר רה"י ושאל, "האם אתם עומדים לו כשהוא נכנס" - ענו הבחורים בשלילה. אז אמר רבי עזרא עטיה: "אתם חייבים לעמוד לו, אתם צריכים להיזהר בכבודו מאוד כי הוא נועד לגדולות, תזהרו מאוד בכבודו".

ה"בן איש חי" של הדור הבא

העיד הגאון רבי עזרא נסים עדס שליט"א (רבה של הרצליה) בתשלום השבעה לפטירתו של מרן ראש הישיבה הגאון רבי עזרא עטיה זצ"ל, ובתוך דבריו אמר, ששמע מפי קדשו זצ"ל שאמר על מרן רבינו שליט"א בזה"ל: "בעוד כעשר שנים יהיה חכם עובדיה כמו הגאון רבי יוסף חיים זצ"ל ה"בן איש חי". כל זאת עוד בהיות רבינו צעיר לימים ומרן ראש הישיבה הוא רבו המובהק. וידוע כמה וכמה היה מרן ראש הישיבה זצ"ל מעריך ומעריך את רבינו ואוהבו כנפשו.

ביאור ההפטרה

הקשר לשבת וראש חודש

בהפטרה מדובר על ראש חודש ושבת ככתוב: "והיה מדי חודש בחודשו ומדי שבת בשבתו" וזה מעין השבת שהוא גם ראש חודש.

תוכן ההפטרה

א. הנביא מוכיח את הרשעים ואומר: כה אמר ה' הרי השמים ושמי השמים לא יכלכלו אותי ואיזה בית אשר תבנו לי? אך עם כל זאת אני רוצה לשכון בתוכם כי אני אוהב אתכם, ולכן בחרתי בבית המקדש, ואתם מחללים אותו ע"י שמכניסים צלם להיכל, איך אפשר כדבר הזה.

ב. דעו כי על השפלים והענוים, החרדים לשמוע את דברי. ואתם הרשעים גם כשזובחים לפני שורים, הרי אני מעלה עליכם כאילו הרגתם אדם, וכשאתם זובחים "שה" נחשב לכם כאילו ערפתם כלב להקריבו לפני. וכשאתם מעלים מנחה, נחשב כאילו הקרבתם דם חזיר, כי אתם הולכים בדרך רעה ועובדים אלילים, לכן גם אני אתעלל בכם ואביא עליכם את הדברים הרעים שפחדתם מהם.

ג. ואתם החרדים לדבר ה' הנה אחיכם שהיו שונאים אתכם הם יתביישו מאד, ואתם תשמחו בעת שיצא ה' להפרע מהגוים במלחמת גוג ומגוג, ובמהירות ישובו ישראל לארצם ויהיו לעם.

ד. ידעו כל אלה שהתאבלו על ירושלים ישמחו וינוחמו ויתענגו על רוב טובה, וכל אלה שעבדו אלילים ואכלו שקצים ורמשים ימותו.

ה. והגוים יביאו את ישראל מכל נדחיהם מנחה לה' ויושיבו אותם בארצם ויהיו קיימים לעד, וכל העמים מכל המקומות יעלו לירושלים להשתחוות לה' בשבתות ובחודשים.

ישעיה סו א'

כָּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כְּסֵאִי

שְׁלַחַם הָרִי הַשָּׁמַיִם שֵׁם הוּא כְּסֵא הַכְּבוֹד וְהָאָרֶץ הַלֶּחֶם רַגְלִי סֵךְ הַכֹּל שֶׁרַפְרָף רַגְלִי אֵי-יָהּ

בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנֶנּוּ-לִי שיהיה טוב והגון לגדולתי בחיצוניות **וְאֵי-זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי**
 בפנימיות: **בְּ וְאֶת-כָּל-אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ יָדֵי עֲשָׂתָהּ** כי הוא ציוה ויעמוד **וַיְהִי-לִּי**
כָּל-אֱלֹהֵי נְאֻם-יְהוָה במאמרי מתקיימים. ועם כל גדולתי **וְאֵל-זֶה אֲפִיט אֶל-עֲנִי**
וְנִבְהַ-וּשְׁבוּר וּשְׁפַל רוּחַ וְחָרָד עַל-דְּבָרֵי הזרזו לקיים את דברי: **ג שׁוֹחֵט הַשֹּׁר**
 לקרבן, נחשב לו **מִכֹּה־אִישׁ** הורג את הנפש **זוֹבַח הַשֶּׁה** נחשב לו **עֹרֶף פְּלֶב** כאילו
 עורף כלב להקריבו לקרבן **מִמַּעַל מִנְּחָה** כאילו מעלה **דֶּם-תְּחִיר** למזבח **מִזְבֵּי לְבִנְיָה**
 המקטיר לבונה **מִמֶּנָּה אֹזן** כאילו מקריב מנה שאינה הגונה **גַּם-הֵמָּה בָּחֲרוּ** מדעתם
 ובמתכוין **בְּדַרְכֵיהֶם וּבִשְׁקוּצֵיהֶם** בשקצן ותעוב **נִפְשָׁם תִּפְצְאוּ:** ד לכן **גַּם-אֲנִי**
אֲבַחַר בְּתַעֲלָלֵיהֶם להתעלל וללהוג בהם **וּמְגִוֹרָתָם** וממה שהם מפחדים מאד **אֲבִיא**
לָהֶם יַעַן בעבור ש **קָרָאתִי** להם לשוב בתשובה **וְאֵין עֲוֹנָה דִּבְרָתִי וְלֹא**
שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבִאֲשֶׁר ובדבר **לֹא-תִפְצְאוּ** אני **בָּחֲרוּ** הם:
ה שָׁמְעוּ דִּבְרֵי-יְהוָה אתם הצדיקים **הַחֲרָדִים אֶל-דְּבָרוֹ** דבר ה' **אָמְרוּ**
אֲחֵיכֶם הפושעים שהם **שְׁנֵאֵיכֶם מְנַדִּיכֶם** המנדים אתכם שאומרים לכם לסור מהם **לְמַעַן**
שְׁמִי יִכְבֵּד יְהוָה בגדולתנו הקב"ה מתכבד, ולכן דעו לכם **וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם**
וְהֵם הפושעים **יִבְשׂוּ:** ו **קוֹל שָׁאוֹן** המיידה ופחד יוצא **יַמְעִיר** ציון **קוֹל מִהֵיכַל**
ה' קוֹל יְהוָה מִשָּׁלֵם גְּמוּל לְאֵיבָיו הם גוג ומגוג: **ז בְּטָרָם** עוד לפני ש **תִּחִיל**
 יאחזרה צירי לידה לציון **יִלְדָה** היא ילדה, כלומר יתקבצו בניה לתוכה **בְּטָרָם יָבוֹא תִּבְל**
לָהּ אפילו ציר וצער אחד **וְהַמְלִיטָה זָכַר** שהם בני ישראל שיבואו לארץ ישראל בגאולה בלי
 מלחמות וצרות: **ח מִי-שָׁמַע כְּזֹאת** פלא כזה **מִי רָאָה כְּאֵלֶּהָ** הפלא הנעשה בציון

הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּיוֹם אָחָד האם מעולם בא חיל ויולדה לכל נשי הארץ בפעם אחת **אִם-יּוֹלֵד**
גּוֹי פַּעַם אַחַת האם מעולם נולדה אומה שלימה בפעם אחת **כִּי-תֵלֶּה** בלי הלידה היו כולם
לאומה בפעם אחת **גַּם-יּוֹלְדָה צִיּוֹן אֶת-בְּנֵיהָ** בפעם אחת, כלומר כולם יצאו ממקום גאולתם
ברגע אחד ובאה לציין הגאולה: **ט הָאֲנִי אֲשַׁבֵּר וְלֹא אוֹלֵד** האם אני מושיב אשה על
המשבר ולא אפתח רחמי שתלד **יֹאמֶר יְהוָה** כן האם אביא לציין על המשבר במלחמת גוג ומגוג ולא
אוליד אותה **אִם-אֲנִי הַמוֹלֵד וְעַצְרָתִי** הרי אני הוא המוליד את הגאולה ואיך אעצור אותה
אָמַר אֱלֹהֶיךָ אמר ה', ואיך אפסיק באמצע אלא בודאי אגמור לטובה: **י** אתם הבאים מהגלות
שְׂמַחוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם בבואכם אליה **וְגִילוּ בָהּ כְּל-אֲהַבְיָה שִׁישׁוּ אֶתְהָ**
מְשׁוֹשׁ כְּל-הַמֵּתֵאֲפְלִים עָלֶיהָ בעת חורבנה: **יא** לאחר האבלות תראו בשמחתה **לְמַעַן**
תִּינָקוּ וְשִׁבַעְתֶּם מִשֵּׁד מִשֵּׁד משד **תִּנְחַמְיָה לְמַעַן תִּמְצְוּ עֵינַי מִצִּיּוֹן**
וְהִתְעַנְּגֶתֶם מִזֵּיז כְּבוֹדָהּ ממחמד יקרה: **יב** **כִּי-כֹה אָמַר יְהוָה הַנְּנִי**
נְטִיה-אֵלַיָּה אשה אל ירושלים **כְּנָהֵר שְׁלוֹם** שיהיה לה שלום הרבה כנהר **וְכִנְחַל**
שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקָתֶם כל כבוד הגוים ועושרם אני אטה אותו ושיבא אליכם כנחל שוטף
ותינקו ממנו כמו תינוק **עַל-צַד תִּנְשְׂאוּ** ואני אחזיק אתכם כתינוק **וְעַל-בְּרָכִים**
תִּשְׁעֲשְׂעוּ וכן על הברכיים אשתעשע בכם: **יג** **כִּאִישׁ אֲשֶׁר אָמוּ תִנְחַמְנוּ** מצרה
שעברה עליו **כֵּן אֲנֹכִי אֲנַחֲמְכֶם** מצרת הגלות **וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמוּ** כי שם תשכון
השכינה והיא שבכתה לנחמכם: **יד** **וְרֵאִיתֶם** את ירושלים בבנינה **וְשֵׁשׁ לְבַבְכֶם** וישמח לבכם
וְעֲצֻמוֹתֵיכֶם כַּדְּשָׂא תִפְרַחְנָה השמחה והששון יפריחו עצמותם היפך מרוח נכאה תייבש
גם **וְנֹדַעְהָ יֵר-יְהוָה** בעשותו נקמותיו ונוראותיו **אֶת-עַבְדָּיו** ידעו עבדיו כח גבורתו

וַיַּעַם אֶת-אֵיבֵיו וְאִיךָ יָדְעוּ גַם כֵּן אִיךָ הִקְבִּי"ה כוּעַס עַל אוֹיְבָיו: טו כִּי-הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ
יָבֹא עַל הַרְשָׁעִים וְכַסּוּפָה וּבְרוּחַ סוּפָה יִבּוּאוּ מִרְכַּבְתֵּינוּ גִזְרוֹתָיו הַיּוֹרְדוֹת מִן הַשָּׁמַיִם
לְהַשִּׁיב לְצִדְרוֹ גְּמוּלָה בְּחֶמְדָּה בְּכַעַס גָּדוֹל אֲפֹ וּבַחֲרוֹן אַף וְנִגְעַרְתּוּ שִׁיגְעַר עֲלֵיהֶם תִּהְיֶה
בְּלִהְבֵי-אֵשׁ: טז כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וְהוּא בְּמַלְחַמַת גּוֹג וּמַגּוּג שִׁימְסִיר עֲלֵיהֶם אֵשׁ
וְאֲבִנֵי אֲלֻגִישׁ וּבְחֶרְבוֹ אֶת-כָּל-בָּשָׂר וְהַחֲרַב תִּהְיֶה מִהוֹמֹת אֵישׁ בְּאֶחָיו, וְעַל יַדִּי זֶה וְרָבּוֹ
חֲלָלֵי יְהוָה: יז הַמֵּתְקַדְּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים הֵם הַיִּשְׁמַעְאֵלִים הַרוֹחֲצִים וּמִטְהַרִים עַצְמָם
וּבִמְאֹת הֵם טְמֵאִים, וְכֵן הַפְּרָסִים שֶׁהֵם רוֹחֲצִים עַצְמָם אֲבָל טְמֵאִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים אֶל-הַנְּזוֹת בְּבִרְכוֹת
הַמַּיִם שֶׁבַגְנוֹת וְגַם מַעֲמִידִים שֵׁם עִ"ז אַחַר אַחַר (אַחַת קָרִי) בְּתוֹךְ קְבוּצָה יוֹצֵאת קְבוּצָה נִכְנַסֶת
בְּאֲמֻצֵּי הַגִּינָה שֵׁשׁ עוֹמְדֵת הַעִ"ז אֲכָלֵי בָשָׂר הַחֲזִיר הֵם הַנוֹצְרִים וְהַשֶּׁקֶץ וְהַעֲכָפָר
יִחַדּוּ יִסְפוּ כֹלָם יִכְלוּ וְיִתְמוּ מִן הָעוֹלָם נְאֻם-יְהוָה: יח וְאֲנֹכִי יָדַעְתִּי אֶת מַעֲשֵׂיהֶם
וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם שֶׁל הָעַמִּים בְּאֵהָ הַשְּׁעָה לְקַבֵּץ אֶת-כָּל-הַגּוֹיִם וְהַלְשִׁנּוֹת
וּבָאוּ וְרָאוּ אֶת-כְּבוֹדִי בַעֲשׂוֹתַי בְּהֵם דִּין וְהוּא שִׁילַחְמוּ הַנוֹצְרִים בְּמִצְרַיִם מִכַּת חֶרֶב וְהָרַג וַיֵּאֲסֹפוּ
עֲלֵיהֶם בְּנֵי יִשְׁמַעְאֵל וְתִהְיֶה מַלְחָמָה גְּדוֹלָה קְרוֹב לִירוּשָׁלַיִם וְהוּא מַלְחַמַת גּוֹג וּמַגּוּג: יט וְשִׁמְתִי בָהֶם
מִהַמְכוֹת שֶׁקִּבְּלוּ שְׁעִינִידִים תִּימְקְנָה אֹזֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם פְּלִיטִים שִׁישְׂאָרוֹ מִמַּלְחַמַת גּוֹג
וּמַגּוּג שִׁישׁ לָהֶם הָאוֹת כְּדֵי שִׁילְכוּ לְבָשָׂר לְרַחוּקִים אֶת כְּבוֹדֵי אֶל-הַגּוֹיִם לְאַרְצוֹת תְּרִשִׁישׁ פּוֹל
וְלוֹד שִׁיּוּדָעִים לְהִיּוֹת מְשֻׁבִי חִיצִים קָשֶׁת וְגַם אֲשַׁלְּחֵם לְתַבְּלָה וַיּוֹן שְׂגוּג נְשִׂיא שְׁלָהֶם
הָאֵיִם הַרְחֻקִים אֲשֶׁר לֹא-שָׁמְעוּ אֶת-שְׁמִיעִי וְלֹא-רָאוּ אֶת-כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אוֹתָם פְּלִיטִים אֶת-כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם: כ וְהִבִּיאוּ אֶת-כָּל-
אַחֵיהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַרְחוּקִים מִכָּל-הַגּוֹיִם שֵׁשׁם גְּלוֹ יִשְׂרָאֵל מִנְּחָה לִיהוָה מִתְנַה

לקב"ה והכונה על בני ישראל **בַּסּוּסִים וּבָרֶכֶב וּבַצְּבִים** עגלות מכוסות ו**בַּפָּרָדִים**
 ו**בַּבְּרָכוֹת** מרכבות קלות ששרים נוסעים בהן **עַל הַר קָדְשִׁי יְרוּשָׁלַם אָמַר**
יְהוָה שיביאו את בני ישראל **כָּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה**
בְּכָל־יְטָהוּר בֵּית יְהוָה הכבוד גדול: **כֹּא וְגַם־מֵהֶם** מהמובאים שהיו שקועים בגלות
אָמַר לְבָהֲנִים לְלוֹיִם שישמשו עתה בבית המקדש **אָמַר יְהוָה** כי לפני ידוע מי הם
 הכהנים האמתיים שבהם: **כֹּכֵי כָּאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים** בעומדים בחידושם לעולם
וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה שאני מעמידם בחידושם ואני סיבת קיומם **עֲמֹדִים**
לְפָנַי נְאֻם־יְהוָה בֶּן יַעֲמֹד ויתקיים לעולם **וְרַעְבְּכֶם וְשִׂמְכֶם** שם ישראל בעולם
 לעולם ועד: **כֹּכֵי וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ** שיתחדש חידושו **וּמִדֵּי שַׁבַּת בְּשַׁבָּתוֹ**
 ובכל שבוע ביום השבת שלו **יָבֹא כָּל־בָּשָׂר** כל אדם גם משאר העמים **לְהִשְׁתַּחֲוֹת**
לְפָנַי לקבל האמונה האמיתית והמקרובים יביאו כל שבת והרחוקים כל חודש **אָמַר יְהוָה: כֹּכֵי וַיֵּצְאוּ**
 אל עמק יהושפט **וַרְאוּ בְּפָנָי** מחנה גוג, שדם **הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי** ולא נתנו
 לקבורה שבעה חודשים **כִּי תוֹלְעֵתֶם לֹא תָמוּת** הרימה האוכלת את בשרם לא תמות **וְאִשָּׁם**
לֹא תִכְבֶּה והאש הבעורת בהם לא תכבה **וְהָיוּ דָרְאוֹן לְכָל־בָּשָׂר** והיו לחרפה ולבזיון
 בעיני העמים שעלו לצייון להשתחוות לפני: **וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבַּת**
בְּשַׁבָּתוֹ יָבֹא כָּל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר יְהוָה:

